

KKTC’de Uygulanan 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Parlett ve Hamilton’un Aydınlatıcı Değerlendirme Modeline Göre Değerlendirilmesi

Yağmur Bahar

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Eğitim Programları ve Öğretim Yüksek Lisans Tezi olarak sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Ocak 2020
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Ali Hakan Ulusoy
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Eğitim Programları ve Öğretim Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Doç. Dr. Canan Zeki
Eğitim Bilimleri Bölüm Başkanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Eğitim Programları ve Öğretim Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Doç. Dr. Ali Sıdkı Ağazade
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Doç. Dr. Ali Sıdkı Ağazade

---

2. Doç. Dr. Hasan Özder

---

3. Yrd. Doç. Dr. Bengi Sonyel

ÖZ

Bu çalışmanın amacı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde uygulanan 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı Parlett ve Hamilton'un Aydınlatıcı Değerlendirme Modeli'ne göre değerlendirmektir.

KKTC 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın değerlendirildiği bu araştırmanın deseni nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışmasıdır, öğretim programının değerlendirilmesinde ise Parlett ve Hamilton'un Aydınlatıcı Değerlendirme Modeli kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu Kuzey Kıbrıs'ta bir devlet okulunda 6. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersi veren 3 sosyal bilgiler öğretmeni ve okulda 3 farklı şubede öğrenim gören 103 6. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada okulda görev yapan 3 Sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. 3 şubede öğrenim gören 103 öğrenci 6 hafta boyunca sınıf içinde gözlemlenmiştir. Her bir şubeden gönüllü olan 15 öğrenciler ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırma verilerinin toplanması için araştırmacı tarafından tasarlanan ve hazırlanan öğretmen yarı yapılandırılmış görüşme formu, öğrenci yarı yapılandırılmış görüşme formu ve yarı yapılandırılmış gözlem formu kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır.

Yapılan çalışmada elde edilen sonuçlara göre öğretmenlerin ve öğrencilerin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı uygulamasında pek çok sorunla karşılaştıkları ortaya çıkmıştır. Öğretmenler uygulamadaki programın bütünsellikten uzak, 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ve 8. sınıf İnkılap Tarihi programıyla uyumsuz olduğunu vurgularken öğrenciler derste daha aktif olabilecekleri bir programdan yana olduklarını belirtmiştir. Bunun yanı sıra programın uygulayıcıları

öğretmenlerden elde edilen veriler doğrultusunda uygulamadaki programın mevcut teknik altyapıya uygun olmadığı, belirli bir iç tutarlılığa sahip olmadığı ve programın öğrenci seviyesine uygun olmadığı gibi sonuçlara ulaşılmış; programla ilgili temel problemin ise içerikle ilgili olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerden elde edilen bulgulara göre ise programın öğrenci merkezli olarak uygulanamadığı, öğrencilerin derste yeterince aktif olamadığı, bazı konuların öğrenciler tarafından karmaşık bulunduğu sonucuna ulaşılmış; öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde güncel konulara ilişkin içerikler görmek istediği, ezberlemek yerine aktif katılım sağlayabildikleri alanlarda derse olan ilgilerinin daha da artacağı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Programı, Aydınlatıcı Değerlendirme Modeli, Program Değerlendirme, Öğretim Programı, Yapılandırmacı Yaklaşım

ABSTRACT

The aim of this study is to evaluate the 6th Year Social Sciences Instructional Program implemented in the Turkish Republic of Northern Cyprus by Parlett and Hamilton's Illuminative Evaluation Model.

The design of this research evaluating the TRNC 6th Year Social Sciences Instructional Program is a case study, which is one of the qualitative research methods, whereas Parlett and Hamilton's Illuminative Evaluation Model is used for evaluating the instructional program.

The research study group is consisted of three 6th year Social Sciences teachers and a total of 103 pupils studying in three different classes in a Turkish Republic of Northern Cyprus state school. Systematic observations were conducted in three classes for 6 weeks and 15 volunteering pupils were interviewed. In order to collect data for the research, a Semi-structured Teacher Interview Form, a Semi-structured Student Observation Form, and a Semi-structured Observation Form designed and prepared were used. Descriptive analyses and content analyses were used for analyzing the data.

According to the results obtained in the study conducted, it has been determined that the teachers and the pupils experienced a lot of problems in the implementation of the 6th Year Social Sciences Program. While the teachers emphasized that the implemented program was deprived of integrity and was incompatible with the 7th and 8th Year Social Sciences Programs, the pupils stated that they were in favor of a program through which they were more active in the classes. Besides, in accordance with the data obtained from the teachers as the implementers of the program, it was deduced that the implemented program was

improper for the existing technical infrastructure, did not have a definite internal consistency, and was not suitable for the pupils' level. It was determined that the basic problem concerning the program was about the content. As for the findings obtained from the pupils, it was deduced that the program was implemented not being as student-centered, pupils being not enough active in the classes, and some topics were perceived as being complicated by the pupils. It was found that the pupils would like to study contents concerning the current issues in the social sciences classes, and their interests in the classes would be more promoted in relation to the areas where they could actively participate instead of memorizing.

Keywords: Social Sciences Program, Illuminative Evaluation Model, Program Evaluation, Instructional Program, Constructivist Approach.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez dönemim boyunca beni her zaman destekleyen, tecrübelerini benimle paylaşan ve yardımlarını esirgemeyen saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Doc. Dr. Ali Sıdkı Ağazade'ye;

Lisansüstü eğitimim sürecinde bakış açımı değiştirmemi ve geliştirmemi sağlayan çok kıymetli hocalarım Doç. Dr. Canan Zeki, Doç. Dr. Sıtkıye Kuter ve Doç. Dr. Hamit Caner'e;

Eğitim Programları ve Öğretim Yüksek Lisans Programı komite başkanı ve üyeleri ile Yüksek Lisans Tez Savunması Değerlendirme komite başkanı ve üyelerine;

Araştırma süreci boyunca desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen çalışma grubumda yer alan saygıdeğer hocalarıma, araştırmama gönüllü katılan ve benimle birlikte bilimsel bir çalışmanın parçası olmanın sevincini yaşayan geleceğin aydınları minik öğrencilere; lisansüstü öğrenim, özellikle de tez yazım sürecinde beni hep destekleyen, bana her zaman inanan ve bu yönde beni motive eden çok değerleri öğretmen arkadaşlarıma;

Son olarak beni her zaman destekleyen, başarabileceğime her zaman inanan, bir evlat olarak beni her zaman birinci önceliği olarak gören ve ömrünü bana adayan, bana harika bir örnek olan çok kıymetli kahraman annem Aysel Poyracık'a; eğitimin kıymetini çocukluğumdan itibaren bana aşılayan, özellikle de kendi ayakları üzerinde durabilen güçlü bir kadın olarak yetişmem konusunda ömrümün her döneminde beni destekleyen ve bana inanan, sevgisini ve desteğini her zaman kalbimde hissettiren kahraman babam Timuçin Bahar'a gönülden bir teşekkürü borç bilir, bugün olduğum kişi olmamda katkısı olan herkese teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vii
KISALTMALAR.....	xii
TABLO LİSTESİ.....	xii
1 GİRİŞ.....	1
1.1 Problem Durumu.....	1
1.2 Araştırmanın Amacı.....	4
1.3 Araştırmanın Önemi.....	5
1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
1.5 Tanımlar.....	6
2 KURAMSAL ÇERÇEVE.....	9
2.1 Sosyal Bilgiler Programı.....	9
2.1.1 Sosyal Bilgiler Programı'nın Genel Yapısı.....	9
2.1.2 Sosyal Bilgiler Programı'nın Gelişim Süreci.....	10
2.1.3 Türkiye Cumhuriyeti'nde Sosyal Bilgiler Programı'nın Gelişim Süreci.....	12
2.1.4 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Sosyal Bilgiler Programı'nın Gelişim Süreci.....	15
2.1.5 KKTC'de Uygulamakta Olan Sosyal Bilgiler Programı'nın Genel Yapısı.....	17
2.1.6 KKTC'de Uygulanmakta Olan 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın Genel Yapısı.....	19
2.2 Program Değerlendirme.....	20

2.3 İlgili Çalışmalar.....	25
2.3.1 Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirmesi İle İlgili Çalışmalar.....	25
3 YÖNTEM.....	35
3.1 Araştırmanın Deseni.....	35
3.2 Araştırmanın Modeli.....	36
3.3 Çalışma Grubu.....	37
3.4 Veri Toplama Araçları.....	37
3.5 Veri Toplama Süreci.....	38
3.6 Veri Analizi.....	39
4 BULGULAR.....	42
4.1 Görüşme Verilerine İlişkin Bulgular.....	42
4.1.1 Öğretmen Görüşmeleri	42
4.1.1.1 Birinci Görüşme Sorusu.....	42
4.1.1.2 İkinci Görüşme Sorusu.....	43
4.1.1.3 Üçüncü Görüşme Sorusu.....	43
4.1.1.4 Dördüncü Görüşme Sorusu.....	44
4.1.1.5 Beşinci Görüşme Sorusu.....	45
4.1.1.6 Altıncı Görüşme Sorusu.....	47
4.1.1.7 Yedinci Görüşme Sorusu.....	50
4.1.1.8 Sekizinci Görüşme Sorusu.....	51
4.1.1.9 Dokuzuncu Görüşme Sorusu.....	52
4.1.1.10 Onuncu Görüşme Sorusu.....	53
4.1.1.11 On Birinci Görüşme Sorusu.....	55
4.1.1.12 On İkinci Görüşme Sorusu.....	55

4.1.1.13 On Üçüncü Görüşme Sorusu.....	56
4.1.1.14 On Dördüncü Görüşme Sorusu.....	57
4.1.2 Öğrenci Görüşmeleri.....	58
4.1.2.1 Birinci Görüşme Sorusu.....	58
4.1.2.2 İkinci Görüşme Sorusu.....	59
4.1.2.3 Üçüncü Görüşme Sorusu.....	60
4.1.2.4 Dördüncü Görüşme Sorusu.....	61
4.1.2.5 Beşinci Görüşme Sorusu.....	63
4.1.2.6 Altıncı Görüşme Sorusu.....	64
4.1.2.7 Yedinci Görüşme Sorusu.....	65
4.1.2.8 Sekizinci Görüşme Sorusu.....	66
4.1.2.9 Dokuzuncu Görüşme Sorusu.....	68
4.1.2.10 Onuncu Görüşme Sorusu.....	69
4.1.2.11 On Birinci ve On İkinci Görüşme Soruları.....	70
4.1.2.12 On Üçüncü ve On Dördüncü Görüşme Soruları	71
4.1.2.13 On Beşinci Görüşme Sorusu.....	72
4.2 Gözlem Verilerine İlişkin Bulgular.....	73
4.2.1 Güdüleme.....	75
4.2.2 Ders Giriş Etkinlikleri.....	76
4.2.3 Hedeflerden Haberdar Etme.....	77
4.2.4 Etkinlikler.....	77
4.2.5 Ödevler.....	78
4.2.6 Kitap Kullanımı.....	79
4.2.7 Zaman Yönetimi.....	79
4.2.8 Öğretim Yöntem Ve Teknikleri.....	80

4.2.9 Kalıcı Öğrenme.....	81
4.2.10 Oturma Düzeni.....	82
4.2.11 Öğrenci Sayısı.....	82
4.2.12 Tahta Kullanımı.....	83
4.2.13 Öğretmen-Öğrenci Rolü.....	83
4.2.14 Sınıf İklimi.....	84
4.2.15 Öğrenci-Öğretmen Etkileşimi.....	85
5 SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	86
5.1 Sonuç ve Tartışma.....	86
5.1.1 Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Programa İlişkin Görüşleri ve Yaşadıkları Sorunların Tartışılması.....	86
5.1.2 Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Görüşleri ve Yaşadıkları Sorunların Tartışılması.....	91
5.2 Öneriler.....	93
KAYNAKLAR.....	96
EKLER.....	109
Ek 1: KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Onayı.....	110
Ek 2: Etik Kurul Onayı.....	111
Ek 3: Öğretmen Gözlem Bilgilendirilmiş Onam Formu.....	112
Ek 4: Öğretmen Görüşmesi Bilgilendirilmiş Onam Formu.....	113
Ek 5: Öğrenci Gözlemi Veli Bilgilendirilmiş Onam Formu.....	114
Ek 6: Öğrenci Görüşmesi Veli Onam Formu.....	115
Ek 7: Öğretmen Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları.....	116
Ek 8: Öğrenci Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları.....	118
Ek 9: Ders Gözlem Formu.....	120

KISALTMALAR

KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
SBÖP	Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Öğretmenlerin mesleki tecrübesi.....	42
Tablo 2: SBÖP'nin Önemine ilişkin öğretmen görüşleri.....	44
Tablo 3: SBÖP'nin Hedef boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri.....	45
Tablo 4: SBÖP'nin İçerik boyutuna yönelik öğretmen görüşleri.....	47
Tablo 5: Öğretmenlerin SBÖP'nin eğitim durumları boyutu ile ilgili görüşleri.....	50
Tablo 6: Öğretmenlerin önceki öğretim programını tercih etme sebepleri.....	52
Tablo 7: Öğretmenlerin yaşadığı problemler.....	53
Tablo 8: Öğretmenlerin SBÖP'de yapmak istediği değişiklikler.....	56
Tablo 9: Öğrencinin sosyal bilgiler dersine yönelik beklentileri.....	58
Tablo 10: Öğrencilerin ödev ve proje uygulamaları.....	60
Tablo 11: Öğrencilerin sosyal bilgiler sınavını zor/kolay bulmalarının sebepleri.....	61
Tablo 12: Öğrencilere göre sosyal bilgiler dersinin diğer derslerden farkı.....	63
Tablo 13: Öğrencilerin sosyal bilgiler dersini sevmelerinin sebepleri.....	64
Tablo 14: Öğrencilerin sosyal bilgiler dersi ile ilgili hisleri.....	65
Tablo 15: Öğrencilerin derste aktif olma sorusuna verdiği yanıtların sıklık derecesi.....	66
Tablo 16: Öğrencilerin sosyal bilgiler dersini değerlendirmesinden elde edilen bulgular.....	72
Tablo 17: Gözlem öncesi kodlamalar.....	74
Tablo 18: Gözlem sonrası kodlamalar.....	74

Bölüm 1

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde bu çalışmaya yönelik problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sınırlılıkları ve araştırmaya ilişkin tanımlara yer verilmiştir.

1.1 Problem Durumu

Her geçen gün bilginin yapısında yaşanan değişim ve gelişim sosyal, ekonomik, diplomatik ve benzeri pek çok alanı etkilediği gibi eğitim dinamiğinde de çarpıcı farklar yaratmaktadır. Bilginin kaynağının sorgulanması, eğitim yöntemlerinde, eğitim teknolojisinde, en önemlisi de eğitimin misyonunda yeni perspektiflerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Toplumda yaşanan tüm bu değişimlerin çağın gerisinde kalmamak adına eğitim sisteminde harmanlanması, gelecek neslin bugünü olan çocuklara benimsetilmesi, bu değişimle nasıl baş edebileceklerinin öğretilmesi eğitimin önemli işlevlerinden birisidir (Şişman, 2017; Demirel ve Kaya, 2007; Tezcan, 1985; Özdemir ve Arslangilay, 2017). Çocukların, özellikle Sanayi Devrimi ile başlayan, bilgi teknolojilerinin yaygın hale gelmesi ile durmaksızın devam eden, Bilgi Çağı' da denilen yeni toplum düzenine hazır, ilerlemeden korkmayan ve bu olgularla baş edebilmek için gereken özveriye, becerilere ve yeterliliğe sahip olması ancak bu amaçlara uygun planlanmış öğretim programlarıyla mümkün olabilmektedir (Dewey, 2008: Büyükdüvenci, 2001). Bu amaçlar kapsamında gelişmiş atfedilen ülkelerin, farklı standartlar çerçevesinde, küreselleşen dünyadaki değişimleri değerlendirip başarılı bir şekilde öğretim

programlarına yansıtılabildikleri görülmektedir (Taş, Arıcı, Ozarkan ve Özgürlük, 2015). KKTC Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (SBÖP) bu değişimin öğretim programına işlenmesi çalışmalarının somut örneklerinden birini oluşturmaktadır (KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, 2018).

Kuruluşundan günümüze kadar kendine özgü bir öğretim programına sahip olmayan KKTC’de, öğretimde çağın gereklerine ve eğitim teknolojilerinde yaşanan değişimlere ayak uydurabilmesi amaçlanan öğretim programları geliştirme faaliyetlerine başlanmıştır (Gökel ve Dağlı, 2015; Temel Eğitim Programı, 2015). Bu faaliyetler sonucunda ortaya çıkan öğretim programları ise günümüzde uygulanmakta, programların yazılması gerekliliğini ortaya çıkaran ihtiyaçları gerçekleştirmeye odaklanmaktadır. Bu tarihe kadar KKTC’nin öğretim sistemi incelendiğinde ülkenin beklentilerine, ihtiyaçlarına, tarihi, kültürel ve sosyal temellerine cevap verebilecek herhangi bir program olmadığı görülmektedir (Gökel ve Dağlı, 2015). Kuzey Kıbrıs öğretim sisteminde yaşanan bu eksikliği telafi edebilmek adına Türkiye’de uygulanan öğretim programına paralel bir yapı oluşturmak hedeflenmiş fakat her devletin ihtiyaç duyduğu insan gücünün, toplumun yapısından, geçmişinden ve kültüründen gelen çeşitliliğin kendine has bir yapısı olduğu gerçeği göz ardı edilmiştir. İlerleyen dönemlerde ise öğretime ders kitaplarının rehberlik etmesine karar verilmiş, eğitim bütünsellikten uzak bu sistemsizliğin bir parçası haline gelmiştir (Temel Eğitim Programı, 2018). Eğitimde yaşanan bu sistemsizliğin giderilmesi için, çağın gereklerine uygun modern dünya tarafından benimsenen, her çocuğu birbirinden farklı ve özel kabul eden, bireysel tecrübenin öneminin arttığı yapılandırmacı bir bakış açısıyla KKTC’nin yeni öğretim programları hazırlanmıştır. Hazırlanan bu programın hedef, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme öğeleri kapsamında daha çok ilerlemeci ve varoluşçu eğitim

felsefelerinin izlerini yansıttığı görülmekle birlikte her toplumu birbirinden farklı kılan ortak tarih, kültür ve değerlerin yeni öğretim programlarına yerleştirilmesinde daimici ve esasici eğitim felsefelerinden yararlanıldığı görülmektedir. Özellikle tarih, coğrafya, ekonomi, sanat gibi sosyal disiplinleri ortak bir sosyal bilimler süzgecinden geçirerek disiplinler arası bir bakış açısı dahilinde etkili vatandaş yetiştirmeyi hedefleyen Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kuzey Kıbrıs toplumunun beklentisini karşılayabilecek becerilere sahip vatandaşlar yetiştirmek amaçlanmış ve bu amaçları gerçekleştirebilmek için hazırlanan öğretim programında toplumun eğitim anlayışını yansıtan yapılandırmacı yaklaşımdan yola çıkılmıştır (Temel Eğitim Programı, 2018).

Kuzey Kıbrıs'ta uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelendiğinde ülkenin genel hedeflerine uygun, ilerlemecilik felsefesi doğrultusunda yapılandırmacı yaklaşımı esas alan; bu esasın dışında, içeriğin özünde diğer felsefelerden de faydalanan öğrenci merkezli bir yapının ortaya çıktığı görülmektedir (Temel Eğitim Programı, 2018). Sosyal Bilgiler programı Kuzey Kıbrıs'ın tarihi, ekonomik, sosyal, sanatsal geçmişi ve temelleri göz önünde bulundurularak girişimcilik, problem çözme, eleştirel ve yaratıcı düşünme, işbirliği gibi 21. yüzyıl becerileriyle donatılmış bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Uygulanmakta olan bu programın yukarıda belirtilen hedeflere ulaşma düzeyinin belirlenmesinde ve toplumların dinamiğini derinden etkileyen sosyal değişimin devamlı olarak eğitim programlarına yansıtılmasını sağlamak program değerlendirmeye duyulan gereksinimi ortaya çıkarmaktadır Uşun, 2012; Erden ve Akman, 1998; Yüksel ve Sağlam; 2012; Sönmez, 2004).

Hazırlanan öğretim programlarının uygulayıcıları öğretmenler; programdan faydalanarak şekillenecek esas kitle ise öğrencilerdir. Bu çalışma 6. sınıf sosyal

bilgiler öğretim programının katılımcıları olan öğretmenlerin ve öğrencilerin öğretim programını uyguladıkları süreçte edindikleri deneyimleri, programın avantajlarını, dezavantajlarını ortaya koymayı ve uygulama sürecinde yaşanan istenlik ve istenmedik durumların ortaya çıkarılmasını amaçlamaktadır.

Program değerlendirme alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde program değerlendirmeye yönelik pek çok farklı model ve yaklaşım görülmektedir. Zamanla eğitim olgusunda yaşanan değişim eğitim programlarının değerlendirilme yöntemlerinde de görülmektedir (Uşun, 2012; Erden ve Akman, 1998; Yüksel ve Sağlam; 2012; Sönmez, 2004). Sonuç odaklı program değerlendirme yaklaşımlarının yanında zamanla sürece odaklanan yaklaşımların, programın katılımcılarına odaklanan yaklaşımların ve postmodern yaklaşımların kullanıldığı; bu yaklaşımların seçiminde yapılacak program değerlendirmenin hangi amaçla yapılacağıının saptanmasının belirleyici olduğu görülmektedir (Kurt ve Erdoğan, 2015). Bununla birlikte son yapılan çalışmalara bakıldığında katılımcılar ile yapılan program değerlendirme çalışmalarının günden güne sayıca arttığı ortaya çıkmaktadır (Adıgüzel ve Özüdoğru, 2014; Akpınar ve Aydemir, 2012; Ayva, 2010; Ersoy ve Kaya, 2004; Akdağ, 2009; Duruhan ve Çavuş, 2013; Yapıcı ve Leblebiciler, 2007; Taş ve Kıroğlu, 2018).

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde uygulanan 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı Parlett ve Hamilton'un Aydınlatıcı Değerlendirme Modeli'ne göre değerlendirmektir (Parlett & Hamilton, 1972).

Bu amaca bağlı olarak araştırma soruları başlığı altında yer alan sorulara yanıt aranmıştır:

1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin;
  - a. Yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na yönelik görüşleri nelerdir?
  - b. Yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı uyguladıkları süreçte karşılaştıkları sorunlar ve edindikleri deneyimler nelerdir?
2. 6. sınıf öğrencilerinin;
  - a. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na yönelik görüşleri nelerdir?
  - b. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın uygulanması sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve edindikleri deneyimler nelerdir?
3. Yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın sınıf içerisinde uygulanışı nasıldır?

1.3 Araştırmanın Önemi

Sosyal Bilgiler dersi kaynağını tarih, coğrafya, sosyoloji, ekonomi, arkeoloji, antropoloji gibi sosyal bilimlerden alarak öğrencilere dünyanın oluşumundan günümüze kadar geçen süreci geniş bir perspektiften inceleme, bakış açısı oluşturma imkanı sunmaktadır (Doğanay, 2004; Safran, 2009; Öztürk, 2005). Zamanı çok boyutlu algılayabilme becerisi kazandırmanın yanı sıra, eleştirel düşünme, empati kurma; girişimci, sosyal, demokratik ve bilinçli vatandaş yetiştirmeyi hedeflemektedir. Bu anlamda dünyada yaşanan değişimin ve gelişimin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na yansıtılması gerekmektedir (Temel Eğitim Programı, 2018).

Yaşadığımız çağda bilginin ve teknolojinin her geçen gün değişerek ilerleme kaydettiği düşünüldüğünde öğretim programlarının sürekli ve sistematik bir şekilde değerlendirilmesi, günümüz dünyası ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeye getirilmesi oldukça büyük bir önem arz etmektedir.

Alanyazın incelendiğinde KKTC’de 2016-2017 öğretim dönemi itibari ile uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın değerlendirilmesine ilişkin herhangi bir çalışma bulunamamıştır. Bu bağlamda yapılmış olan çalışma alanında bir ilk olma özelliğine sahiptir. Çalışmanın, uygulanan öğretim programında karşılaşılan problemleri, yaşanan olumlu ve olumsuz deneyimleri ortaya koyarak bundan sona yapılacak program geliştirme çalışmalarına ışık tutması ve alanyazına katkı sağlaması amaçlanmıştır.

1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma aşağıda belirtilen maddeler ile sınırlandırılmıştır:

- KKTC’de bulunan bir devlet ortaokulu ile sınırlandırılmıştır.
- 2019-2020 öğretim yılının ilk döneminde 6. sınıfta okuyan öğrenciler ve 6. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersi veren öğretmenler ile sınırlandırılmıştır.
- Katılımcılardan alınan görüşler ve sınıf içerisinde yapılan gözlemler ile sınırlandırılmıştır.

1.5 Tanımlar

Yapılandırmacı Yaklaşım: Edinilen her yeni bilginin önceki bilgilerin üzerine inşa edildiğini, bu sepele öğrenmenin her bireyde farklı süreçlerde ve farklı hızlarda gerçekleştiğini savunan, öğrencilerin kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu almalarını ve öğrenme sürecinde aktif rol oynamaları gerektiğini ortaya koyan öğrenci merkezli yaklaşımdır (Demirel, 2000; Karadeniz, Eker ve Burunsuz, 2015).

Yapılandırmacı yaklaşım öğrenmeyi uyarıcı-tepki ilişkisi içerisindeki bir mekanizmaya indirgeyen geleneksel yaklaşımların aksine öğrenmeyi çok daha karmaşık ilişkiler bütünü içerisinde ele almakta; her bir öğrenmenin bir öncekinin üzerine inşa edildiğini belirterek bu öğrenmeleri sağlayacak yaşantıların öğrenciden öğrenciye farklılık gösterebileceğini ortaya koymaktadır (Demirel, 2012; Karadeniz,

Eker ve Burunsuz, 2015). Bu yaklaşım ışığında hazırlanan öğretim programları ise bilgiyi belirli otoriteler tarafından önceden hazırlanmış kalıplar halinde sunmak yerine her bir öğrencinin yeni edindiği bilgileri, tecrübeleri kendi yaşantıları üzerinde inşa etmesine olanak sağlayacak şekilde düzenlemektedir. Yapılandırmacı bakış açısının etkisi öğretim programlarının ilk ögesinde hedeflerin öğrencilere dönük olmasını sağlayarak kendini gösterirken içerik düzenlemesinde öğrencilerin gerçek hayatta hangi bilgiye ihtiyaç duyacakları noktasından hareket etmektedir (Demirel, 2017; Aykaç, 2011). Yapılandırmacı yaklaşımın çıkış noktası olan bireysel farklılıklar ve birbirinden bağımsız yaşantı edinme stratejileri eğitim durumlarının düzenlenmesi aşamasında da farklı bakış açıları sunarken aynı durum programın değerlendirilmesi aşamasında da kendini göstermektedir (Uşun, 2012; Erden ve Akman, 1998; Demirel, 2017; Yüksel ve Sağlam, 2012; Sönmez, 2004).

İlerlemecilik: Okulun yaşamın kendisi olduğunu savunan, eğitimin dünyada yaşanan değişime ve ilerlemeye göre şekillendirilmesi ve toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte olması gerektiğini vurgulayan, öğrenmenin deneyim ve pratik ile gerçekleşebileceğini öngören; kaynağını pragmatizmden alan eğitim felsefesidir (Dewey, 2008; Gultek, 2001).

Öğretim Programı: Herhangi bir öğretim kademesinde kazandırılması hedeflenen bilgi, beceri ve davranışları eğitim programının genel amaçları bağlamında sınırlandıran; okul içi ve okul dışı yaşantıları düzenleyen ve planlayan programlardır (Erden ve Akman, 1998; Uşun, 2012).

Aydınlatıcı Değerlendirme Modeli: Parlett ve Hamilton tarafından 1972’de geliştirilen özellikle yeni uygulanmaya başlanan programları, programın katılımcılarının program hakkındaki bakış açılarını, deneyimlerini ve eleştirilerini merkeze alarak çoklu veri toplama yöntemleriyle değerlendirilmesini öngören; karara

varmak yerine bilgi toplamayı amaçlayan program değerlendirme modelidir (Parlett & Hamilton, 1972).

Bölüm 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, günümüzde “Sosyal Bilgiler” olarak öğretim programında yer bulmuş, dönem dönem ise farklı isimler ve içeriklerle öğrencilere sunulmuş bu dersin doğuşu; dünyada, Türk toplumunda ve Kıbrıs Türk toplumunda gelişimi, değişimi bununla birlikte program değerlendirme kavramı incelenmiştir.

2.1 Sosyal Bilgiler Programı

Bu bölümde sosyal bilgiler programının genel yapısı, sosyal bilgiler programının gelişimi, Türkiye Cumhuriyeti’nde sosyal bilgiler programının gelişimi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde sosyal bilgiler programı’nın gelişimi, KKTC’de uygulanmakta olan SBÖP’nin genel yapısı ve KKTC’de uygulanmakta olan 6. Sınıf SBÖP’nin genel yapısı açıklanmıştır.

2.1.1 Sosyal Bilgiler Programı’nın Genel Yapısı

Tarihinin ilk dönemlerinde insanlar yaşadıkları dünyayı anlamlandırmak ve yaradılışlarının temel parçalarından biri olan merak duygusunu giderebilmek için doğa bilimlerine yönelmişlerdir. Doğa bilimlerine kıyasla beşeri bilimlerin gelişimi ise insanın, insan olgusu üzerinden açıklanmaya çalışılması; bu açıklamaya insan ve toplum etkileşiminin de dahil edilmesiyle hızlanmıştır. Birey, toplum ve doğal çevre arasında yaşanan etkileşimin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında disiplinler arası bir perspektifle incelenmesi sağlayan Sosyal Bilgiler ise beşeri bilimlerin her alanından faydalanarak bir sentez ortaya koymayı amaçlayan; bu amaç çerçevesinde

topluma yararlı ve iyi vatandaş yetiştirmeyi ilke edinen kapsamlı bir programdır (İnan, 2019; Sönmez, 1994; Safran, 2009) .

Sosyal Bilgiler kaynağını merkezine insanı alan sosyoloji, psikoloji, antropoloji, hukuk, ekonomi, felsefe, tarih, coğrafya gibi disiplinlerden almaktadır. Merkezini toplum ve yaşadığı çevrede bireye dönüşen insanı alan Sosyal Bilgiler, eğitimin temel işlevlerinden olan kasıtlı kültürleme misyonunu edindiği bu disiplinler arası vizyonla sağlamaktadır. Öznesi insan olan Sosyal Bilgiler'in sahip olduğu bu vizyon beraberinde değişim olgusundan beslenmeyi, değişime uyum sağlamayı ve değişimi sonraki nesillere aktarmayı sağlamakta oldukça önemli bir araçtır. Bahsedilen bu değişim tıpkı Sosyal Bilgiler kavramıyla anlatılmaya çalışılanın zaman içindeki farklılaşması gibi tarih boyunca farklı görevlere sahip olmuştur. Bu görevler yeni toplum düzeni içerisine doğan nesilleri adapte edebilmenin yanı sıra dürüstlük, vatanseverlik, adaletli ve demokratik olma, çevreye karşı duyarlı olma gibi farklı aynı zamanda birbirinden beslenen değerlerin öğretimini de kapsamaktadır (İnan, 2019; Sönmez, 1994; Safran, 2009).

Sosyal Bilgilerin içeriğinin hem beşeri bilimlerden hem de toplumları uygar yapan temel değerlerden oluşması bu programın her bir birey için diğer yandan ise toplumlar için önemli bir konuma getirmektedir. Sosyal Bilgiler programının bu konuma hangi aşamalardan geçerek geldiği, dünyadaki, Türk toplumundaki ve Kıbrıs Türk toplumundaki gelişimi bölüm 2.1.2., 2.1.3., ve 2.1.4'te açıklanmıştır.

2.1.2 Sosyal Bilgiler Programı'nın Gelişim Süreci

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın sayılıları incelendiğinde belirli bir ders olarak günümüze yakın tarihlerde okutulmasına karşın kültürleme vasıtasıyla uygarlık tarihinin başından itibaren var olduğu görülmektedir. Ders olarak öğretim programlarında yer almasının temellerinin ise Sosyal Bilgilerin doğasına uygun iyi

vatandaş yetiştirme, sosyal değerler geliştirme gibi becerilere çok kültürlü yapısını ortak bir yurttaş profili paydasında toplamaya oldukça ihtiyaç duyan Amerika Birleşik Devleti'nde atıldığı görülmektedir (Merey, Kuş ve Karatekin, 2012; Çatak, 2015). Sosyal Bilgiler'in ders olarak kabul edildiği dönem irdelendiğinde dünyada oldukça köklü değişimlerin yaşandığı ortaya çıkmaktadır. Özellikle Sanayi Devrimi ile yeni bir toplum yapısına geçişte, bununla birlikte insan hakları, demokrasi gibi kavramların o dönemin gündemini oluşturmasıyla vatandaş eğitimi ve iyi bir vatandaşın sahip olması gereken temel değerlerin öğretilmesi önem kazanmıştır. Yaşanan bu değişimle ortaya çıkan yurttaş profilini oluşturmada Amerika Birleşik Devletleri'nin Sosyal Bilgiler'i bir ders olarak kabul ettiği ve bu atılımın arkasında yatan sebep oldukça net görünmektedir (Kan, 2015).

Pek çok araştırmacı tarafından sosyal bilimlerin temel prensiplerinden oluşan sentezin öğrenciler tarafından özümsemesini sağlayan bir araç, bununla birlikte iyi vatandaş yetiştirme eğitimi olarak literatüre geçen Sosyal Bilgiler kavramının ilk defa diğer sosyal bilimlerden bağımsız olarak bir kavram olarak kullanılması 1916 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde farklı konu alanı uzmanlarınca toplanan bir komisyonda gerçekleşmiştir. Bu dönemde Sosyal Bilgilerin içeriğinin tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi gibi alanlarla oluşturulduğu görülmektedir. Aynı yıl, Amerika'da yayımlanan bir raporda sosyal bilgiler kavramının ne olduğu daha ayrıntılı bir şekilde irdelenmiş, programın sahip olması gereken ölçütler ve amaçlar belirlenmiştir (Dolmaz, 2012; . Kaynağını tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisinden alan sosyal bilgiler programının yapısı ortaya ilk çıktığı dönemde toplumda, küresel değişimden kaynaklanan uyum sorunlarına çözüm bulabilmek amacıyla ilerlemeci felsefenin izlerini taşımıştır. Fakat I. Dünya Savaşı, II. Dünya Savaşı, Soğuk Savaş Dönemi gibi dünyayı derinden etkileyen büyük olayların yaşanması sosyal bilgilerin içeriğinde ve

bu içeriğe ışık tutan felsefi objektifte değişikliklere sebep olmuştur. Yaşadığımız döneme yakınlaştıkça programın içeriği, sosyoloji, psikoloji, ekonomi, hukuk, felsefe, coğrafya gibi odağına insanı alan farklı disiplinler dahil edilerek şekillenmiştir (Kan, 2015; Çatak, 2015).

Amerika’da başlayan bu değişimin zamanla diğer ülkelere yayıldığı, Türk toplumunda yaşanan sürecin de Amerika’da yaşanan bu evrelere benzerlik gösterdiği söylenebilmektedir.

2.1.3 Türkiye Cumhuriyeti’nde Sosyal Bilgiler Programı’nın Gelişim Süreci

Türk toplumunda Sosyal Bilgilerin gelişimi tıpkı Sosyal Bilgilerin kavramsal gelişimi gibi oldukça eski dönemlerde tarihlenmektedir. Bilinen ilk Türk devletlerine ait eserler incelendiğinde, ortaya konan metinlerin, yazıtların, destanların öğretici nitelikler taşıdığı; bununla birlikte devlet yöneticilerine iyi ahlak sahibi olma, cömertlik, adillik, bilgelik ve saygılı olma gibi değerleri benimsemeleri yönünde öğütler verilmektedir (Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2002). Günümüzde Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılması gereken değerler düşünülüğünde Türk toplumlarında sosyal bilgiler adıyla olmasa da sosyal bilim olarak sosyal bilgilerin var olduğunu savunmak gerçekçi bir bakış açısı ortaya koyacaktır.

İslamiyet’ten sonraki Türk toplumları incelendiğinde İslamiyet öncesi dönemle benzer bir yapı görülmekte; İslamiyet öncesi döneme göre eğitimin daha sistematik bir temele oturtulduğu ortaya konmaktadır. Dönemin bilim insanları değerlendirildiğinde ise doğa bilimleri kadar sosyal bilimlerin de ön planda olduğu görülmektedir (Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2002; Kan, 2010). Sosyal bilimler alanında etkisini gösteren değerler aktarımı, dini öğretiler ve tarih öğretimi Osmanlı dönemine kadar devam etmiş; geçmişten Osmanlı’nın son dönemlerine süregelen bu öğretilerin niteliği Tanzimat dönemi ile farklılaşmaya başlamıştır. Tanzimat

döneminde sosyal bilimler öğretiminde etkisi hissedilen tarih ve coğrafya disiplinleri Meşrutiyet'in ilanı ile çok boyutlu bir hale gelip bünyesinde vatandaşlık, ilahiyat, ekonomi, siyaset gibi diğer disiplinleri de barındırmaya başlayarak "Malumat-ı Medeniye" adını almıştır (Kan, 2015). Sosyal Bilgilerde ilerlemecilik felsefesinin etkisiyle bütüncül bir bakış açısının yer alması için kayda değer adımlar ise Cumhuriyet döneminin ileriki yıllarında atılmıştır (Kılıç, 2010; Dündar, 2008; Çatak, 2015; Kan, 2015).

1923 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla kalkınma, yönetim, eğitim gibi pek çok alanda reform denebilecek değişimler yaşanmaya başlanmıştır. Yüzyıllarca monarşiyle yönetilen Türk toplumu cumhuriyet rejimiyle tanışmış, iki büyük savaştan galip çıkarak medeni bir toplum düzeni oluşturmak için çalışmıştır. Bu çalışmaların en önemli adımlarından biri eğitim alanında yapılmıştır. Uygar topluma geçişte eğitimin öncelikli araç olduğunu bilen Türk toplumu Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte bu alanda yeniden yapılanmaya hız vermiştir. Kurtuluş Savaşı'nın yaşandığı çetin şartlarda Gazi Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde toplanan Maarif Kongresi'nde başlayan bu hareket, 1924 yılında Eğitim Bilimleri açısından son derece önemli bir isim olan John Dewey'in Türk Eğitim Sistemi ile ilgili hazırlamış olduğu raporla devam etmiştir. Hazırlanan bu rapor ve yine 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Yasası ile birlikte eğitim programlarında köklü değişiklikler yaşanmış, yaşanan bu değişimler daha sonra hazırlanacak programlara yansıtılmıştır. (Kılıç, 2010; Dündar, 2008; Çatak, 2015; Kan, 2015).

Ülke genelinde yaşanan yenilenme Sosyal Bilgilerin günümüzdeki halini almasında da etkili olmuştur. 1924'te hazırlanan eğitim programında yer alan Tarih, Coğrafya, Malumat-ı Vataniye adlı dersler 1926 eğitim programında Coğrafya, Yurt Bilgisi ve Hayat Bilgisi olarak yeniden düzenlenmiştir. Tarih ve Coğrafya dönemin

programında ayrı birer ders olarak görünse de uygulamada Hayat Bilgisi başlığı altında tüm kademelere okutulmuştur. Eğitim programında yapılan bu değişim pek çok disiplinden faydalanan Sosyal Bilgileri mihver durumuna getirmede atılan önemli bir adım olmuştur. Bu dönemde ülkede gerçekleştirilen inkılaplar 1926 eğitim programının yenilenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda 1936'da hazırlanan yeni programda Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi ve Hayat Bilgisi dersleri farklı birer ders olarak okutulmuştur. 1948 yılında uygulamaya konan yeni programda ise "Yurt Bilgisi", "Yurttaşlık Bilgisi" olarak revize edilmiş; programa yapılandırmacı yaklaşımın izleri dahil edilmiştir. Bu anlamda Yurttaşlık Bilgisi, Hayat Bilgisi gibi derslerin öğrencilerin şahsi deneyimlerinden edindikleri bilgilerle ve becerilerle işleneceği, öğretmenin ise yol gösterici nitelikte olacağı ifade edilmiştir (Dündar, 2008; Kan, 2015; Çatak, 2015).

Sosyal Bilgiler bağlamında köklü sayılabilecek bir değişiklik 1968 programında yaşanmış; bu tarihe kadar oluşturulan programlarda konu alanı yaklaşımı esas alınırken, bu tarihten sonra tarih, coğrafya ve vatandaşlık dersleri Sosyal Bilgiler adı altında ortak bir paydaya yerleştirilmiştir.

1998 ve son olarak da 2005 yılında eğitim programlarında yapılan değişikliklerle Sosyal Bilgiler dersi bugünkü şeklini almıştır. 1998 programında 1968 programına göre çarpıcı değişiklikler yaşanmasa da Sosyal Bilgiler dersinin yanında Vatandaşlık ve İnsan Hakları dersi müfredatta kendine yer bulmuştur. 2005 yılında yapılan değişiklikle ise Vatandaşlık ve İnsan Hakları dersi kaldırılıp içeriği Sosyal Bilgiler'in eğitim programına dahil edilmiştir. Bununla birlikte 2005 yılında hazırlanan eğitim programı yapılandırmacı yaklaşımı esas almış, bu esas ise Sosyal Bilgiler dersini öğrenci merkezli ve disiplinler arası bir hale getirmiştir (Merey, Kuş ve Karatekin, 2012; Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2002).

Türkiye eğitim programlarında yaşanan bu değişimler Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde şu anda uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın gelişiminde de oldukça etkili ve destekleyici olmuştur. KKTC'de uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın anlaşılabilirliği için Türkiye Cumhuriyeti'nde Sosyal Bilgiler alanında yaşanan değişim sürecinin bilinmesi oldukça büyük önem arz etmektedir.

2.1.4 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Sosyal Bilgiler Programı'nın Gelişim Süreci

Kuzey Kıbrıs'ta uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelendiğinde ülkenin genel hedeflerine uygun, ilerlemecilik felsefesi doğrultusunda yapılandırmacı yaklaşımı esas alan fakat bu esasın dışında, içeriğin özü çerçevesinde diğer felsefelerden de faydalanan öğrenci merkezli bir yapının ortaya çıktığı görülmektedir (Temel Eğitim Programı, 2018). Sosyal Bilgiler programı Kuzey Kıbrıs'ın tarihi, ekonomik, sosyal, sanatsal geçmişi ve temelleri göz önünde bulundurularak girişimcilik, problem çözme, eleştirel ve yaratıcı düşünme, işbirliği gibi 21. yüzyıl becerileriyle donatılmış bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

Bilindiği üzere Kıbrıs 1571 – 1878 yılları arasında Osmanlı hakimiyeti altında kalmış, 1878 – 1960 yılları arasında ise İngiliz egemenliğinde varlığını sürdürmüştür. 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla İngiliz yönetimi son bulmuş fakat Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasında çatışmalar başlamıştır. KKTC'nin kuruluşuna kadar farklı örgütlenmelerle özerkliğini sürdüren Kıbrıslı Türkler KKTC'nin kurulmasıyla sarf edilen emeklerin karşılığını almıştır (Sertel, 2014; Temel Eğitim Programı, 2018).

Kıbrıs Adası'nda günümüze kadar yaşanan farklılaşma oturmuş bir eğitim programının varlığını imkansız hale getirmiştir. Osmanlı egemenliğinde Osmanlı

kültürüne ait mektepler ve medreseler ile öğretim hayatına devam eden Kıbrıslı Türkler, İngiliz yönetimi süresince eğitim anlamında Türkiye'ye bağlı kalmış; eğitimlerini Türkiye'den getirilen kitaplarla sürdürmüşlerdir. Kıbrıs Cumhuriyeti döneminde ise Kıbrıslı Türklerin eğitiminden Türk Cemaat Meclisi sorumlu tutulmuştur. Türk Cemaat Meclisi ise eğitim programı bağlamında Türk Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı kalmayı tercih etmiştir. Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasında yaşanan çatışma döneminden sonra ise Türkiye'deki eğitim programlarını uygulama süreci devam etmiş fakat Kıbrıs Türk toplumunun ihtiyaçlarının, ve yapısının farklı olması, her devletin ihtiyaç duyduğu insan gücünün, toplum yapısından, geçmişinden ve kültüründen gelen çeşitliliğin kendine has bir yapısı olduğu gerçeğinin göz ardı edilmesi sebebiyle devam eden uygulamadan beklenen verim alınamamıştır. Kıbrıs Türk toplumunun ihtiyaçlarını karşılayacak ders kitapları yazımına başlanmış, bu çalışma eğitim programı hazırlama sürecini geciktirdiği için ders kitabı odaklı bir programa geçiş yapılmıştır. Türkiye'de 2005 yılında eğitimi felsefi temelden yenileştirmeye başlayan yeni programın oluşturmasıyla KKTC'de var olan eğitim programı eksikliği daha belirgin hale gelmiştir (Sertel, 2014; Temel Eğitim Programı, 2018).

Bu anlamda kuruluşundan günümüze kadar kendine özgü bir öğretim programına sahip olmayan KKTC'de, öğretimde çağın gereklerine ve eğitim teknolojilerinde yaşanan değişimlere ayak uydurabilmesi amaçlanan öğretim programları geliştirme faaliyetlerine başlanmıştır (Gökel ve Dağlı, 2015; Temel Eğitim Programı, 2015). Bu faaliyetler sonucunda ortaya çıkan öğretim programları ise günümüzde uygulanmakta, programların yazılması gerekliliğini ortaya çıkaran günümüz ihtiyaçlarını gerçekleştirmeye odaklanmaktadır.

Eğitimde yaşanan bu sistemsizliğin giderilmesi için, çağın gereklerine uygun modern dünya tarafından benimsenen, her çocuğu birbirinden farklı ve özel kabul eden, bireysel tecrübenin öneminin arttığı yapılandırmacı bir bakış açısıyla KKTC'nin yeni ğretim programları hazırlanmıştır. Hazırlanan bu programın hedef, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme öğeleri kapsamında daha çok ilerlemeci ve varoluşçu eğitim felsefelerinin izlerini yansıttığı görülmekle birlikte Kıbrıs Türk toplumunun benzersiz tarih, kültür ve değerlerin yeni ğretim programlarına yerleştirilmesinde daimici ve esasici felsefelerin sayıltılarından yararlanılmıştır. Özellikle köklü geçmişi, ada ülkesi olmanın getirdiği farklılaşma ve kendi yaşantısına has bir bakış açısıyla etkili vatandaş yetiştirmeyi hedefleyen Sosyal Bilgiler ğretim programında Kuzey Kıbrıs toplumunun beklentisini karşılayabilecek becerilere sahip vatandaşlar yetiştirmek amaçlanmış ve bu amaçları gerçekleştirebilmek için hazırlanan ğretim programında toplumun eğitim anlayışını yansıtan yapılandırmacı yaklaşımdan yola çıkılmıştır (Temel Eğitim Programı, 2018).

2.1.5 KKTC'de Uygulanmakta Olan Sosyal Bilgiler ğretim Programının Genel Yapısı

Toplumların yapısında, ihtiyaçlarında ve değerim olgusuna adapte olmada yaşanan farklılaşma KKTC'de uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler ğretim Programı'nın genel yapısını oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında oluşturulan bu program 21. Yüzyıl gereksinimlerini karşılamaya odaklanmış, yerel kültürünü kaybetmeden küresel etkileşim kurmayı hedefleyen yenilikçi bir programdır. Programın genel amaçları arasında sorgulayan, araştıran problemleri bilimsel problem çözme becerileriyle zebilen, kendine güvenen, empati duygusu gelişmiş, demokrasiye inanan, insan ve hayvan haklarına saygılı, ülkesini seven, ülkesinin

konumuna, tarihine ve kültürüne hakim, Atatürk ilke ve inkılaplarına gönülden bağlı, teknoloji okur yazarı, bilinçli üretici ve tüketici niteliğinde bireyler yetiştirmek vardır (Temel Eğitim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2016).

Programda temel yaklaşım öğrenci merkezli eğitimidir. Bu bağlamda öğretmenin rehber konumunda olduğu, öğrencinin aktif olduğu, öğrenmelerin bireysel tecrübelerle sağlandığı, işbirliği gerektiren grup çalışmalarının yoğun olduğu bir yapı ortaya çıkmaktadır. Programda öncelikli olarak İşbirlikli Öğrenme, Probleme Dayalı Öğrenme, Beyin Temelli Öğrenme, Proje Tabanlı Öğrenme, Çoklu Zeka Kuramı gibi yaklaşımlara yer verilmiştir (Temel Eğitim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2016). Değerlendirme alanında ise performans değerlendirmesi, ürün dosyası, duyuşsal öğrenmelerin sınanması, derse yönelik tutum ve özgüven ölçeklerinin kullanılması öngörülmektedir (Temel Eğitim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2016).

Yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan temel beceriler;

- Okur yazarlık,
- İletişim ve bilgi teknolojileri yeterliği,
- Girişimcilik,
- Problem çözme,
- Kişisel ve sosyal yetkinlik,
- Eleştirel ve yaratıcı düşünme,
- İşbirliği şeklinde ifade edilmiştir (Temel Eğitim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2016).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer verilen ara disiplinler ise aşağıda belirtilen şekildedir;

- Duyarlı ve Etkin Vatandaşlık
- Ekonomik Katılım
- Trafik ve Güvenlik

Yenilenen KKTC Sosyal Bilgiler Öğretim Programı genel hatları itibariyle yapılandırmacı yaklaşımın temel esaslarını benimsemiş, kültürel ve küresel dinamizmdeki değişime yabancılaşmamayı hedefleyen çok boyutlu bir yapıdadır (Temel Eğitim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2016).

2.1.6 KKTC’de Uygulanmakta Olan 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın Genel Yapısı

6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda belirtilen becerileri kazandırmak için öğrenme alanları üzerine inşa edilen kapsayıcı ve disiplinler arası programdır. Kaynağı sosyoloji, tarih, coğrafya, ekonomi, hukuk gibi disiplinlerden alan üniteler oluşturulmuş, dokuz farklı öğrenme alanına sahip bütünlük bu program çerçevesinde bağlı kalınan öğrenme alanları;

- Birey
- Yer ve İnsan
- Zaman, Değişim ve Süreklilik
- Kültür
- Toplumsal Gruplar ve Kurumlar
- Kaynaklar ve İhtiyaçlar
- İnsanlar ve Yönetim
- Bilim, Teknoloji ve Toplum
- Küresel Bağlar’dır.

Ünitelerin oluşturulmasında rehber görevi gören öğrenme alanlarına göre 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda 6 ünite; bu ünitelerin her birine ait birbirinden

farklı öğrenme çıktıları, temel kavramlar ve beceriler belirlenmiştir. Bununla birlikte Temel Eğitim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda seçilen ara disiplinler ünitelerde harmanlanmıştır (Temel Eğitim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2016).

2.2 Program Değerlendirme

Program değerlendirme, uygulanmakta olan öğretim programlarının belirlenen hedefleri karşılayıp karşılamadığını, programın etkili ve verimli olup olmadığını ortaya koymak ve bununla birlikte programda değiştirilmesi gereken yönleri, eksiklikleri saptamak için yapılan çalışmalar bütünüdür (Uşun, 2012; Erden ve Akman, 1998). Bir programın hangi düzeyde başarılı olduğuna; belirlenen hedeflere hangi düzeyde ulaşabildiğine kanaat getirmek aynı zamanda uygulama sürecinde yaşanan sorunları ortaya koyarak programın çağın ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde kalmasını sağlamak için değerlendirilmesidir (Uşun,2012; Erden ve Akman, 1998; Yüksel ve Sağlam; 2012; Sönmez, 2004). Bir başka ifadeyle program değerlendirme uygulanmakta olan bir programın tümünün ya da belirli bir kesitinin ulaşılmak istenen hedeflere uygunluk, uygulanabilirlik, verimlilik, başarı gibi çeşitli değişkenler çerçevesinde sistematik ve bilimsel veri toplama teknikleriyle incelenmesidir (Uşun, 2012; Erden ve Akman, 1998; Yüksel ve Sağlam; 2012; Sönmez, 2004).

Program değerlendirme çalışmalarının günümüz yaklaşımları gibi sistematik olmasa da milattan önceye kadar uzandığı düşünülmektedir (Erden, 1998). Pek çok uygarlığın yöneticilerini seçerken becerilerinin saptanması için bir takım değerlendirme çalışmaları yapmış olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte Yunan uygarlığı sofistlerinin öğretilerinin öğrenilme derecesini ölçmek için sözel sınamalar yapması değerlendirme çalışmalarının başladığı noktayı göstermektedir (Özdemir, 2009). Bununla birlikte program değerlendirme çalışmalarının sistematik hale

gelmesi ise değerlendirme tarihinin başlamasından çok sonra gerçekleşmiştir. 1792’de puanlamaya dayalı değerlendirmenin kullanılmasıyla program değerlendirme çalışmalarındaki sistematik gelişim başlamıştır. 1800’lerde ise Büyük Britanya’da programlarda yaşanan aksaklıkların tespit edilmesi için bir program değerlendirme komisyonu kurulmuş, bu çalışmadan elde edilen veriler yeni programların hazırlanmasında kullanılmıştır. 1890’lı yıllarda ise ilk defa ölçeklerden elde edilen puanlar öğrenci başarısını yorumlamada kullanılmıştır (Uşun, 2012; Erden ve Akman, 1998; Yüksel ve Sağlam; 2012; Sönmez, 2004; Ornstein ve Hunkins, 1988).

Program değerlendirme çalışmalarında önemli bir başlangıç sayılabilecek yenilik ise R. Tyler tarafından bir program değerlendirme modelinin geliştirilmiş olmasıdır. Ölçme ve değerlendirme arasındaki farkı açık bir şekilde ortaya koyan ve Program değerlendirme çalışmalarının öncüsü olan bu model günümüzde hala kullanılmakla birlikte pek çok program değerlendirme modeline öncülük etmiştir (Erden, 1998).

Tyler tarafından geliştirilen Hedefe Dayalı Değerlendirme Modelinden sonra Metfessel-Micheal, Provus, Hammond ve Bennet tarafından da hedefe ulaşabilirliği temel alan program değerlendirme modelleri geliştirilmiştir. Hedefe dayalı yaklaşımların yanı sıra eğitim algısında yaşanan değişime paralel olarak değerlendirme yaklaşımlarında da değişimler yaşanmıştır. Sistemlere dayalı, işbirlikçi, katılımcı odaklı, uzmanlık odaklı, müşteri odaklı, pragmatik, hümanistik ve postmodern değerlendirme yaklaşımları nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bilimsel disiplinler olarak ortaya çıkmasıyla çeşitlilik göstermiştir (Uşun, 2012; Erden ve Akman, 1998; Yüksel ve Sağlam; 2012; Sönmez, 2004; Ornstein ve Hunkins, 1988; Stufflebeam, Madaus ve Kellaghan, 2002). Günümüze yaklaştıkça nitel paradigmalara odaklı değerlendirme yaklaşımlarının sayısı artmış; program

değerlendirme sadece hedeflerin gerçekleşip gerçekleşmediğini denetleyen bir mekanizma olmaktan uzaklaşarak programa dahil olan katılımcıların da değerlendirmeye katılması önem kazanmıştır (Uşun, 2012; Creswell, 2016).

Program değerlendirme çalışmalarının Türkiye'deki gelişimi incelendiğinde ilk program değerlendirme çalışmalarına 1944 yılında başlandığı, bu çalışmanın 1948'de uygulamaya konan eğitim programında kaynak olduğu görülmektedir. 1952 yılına kadar yapılan çalışmalarda program değerlendirmede yenilikçi bir bakış gözlemlenemezken 1952'de K. V. Wofford'un köy okulları ile ilgili yaptığı değerlendirmenin ardından program değerlendirme çalışmalarında bilimsel adımlar izlenmeye başlanmıştır (Demirel, 2012; Yüksel, 2010; Arslan, 2000). 1980'li yıllarda ise Milli Eğitim Bakanlığı kendi program değerlendirme modelini geliştirmiştir. 1990'dan itibaren ise programların genel olarak değerlendirilmesinin yanı sıra her dersin programı kendi içinde değerlendirilmeye başlanmıştır. Tüm bu süreçte pilot okul uygulamaları da program değerlendirme çalışmalarının bir parçası haline gelmiş; program değerlendirme çalışmaları günümüzdeki şeklini almıştır (Demirel, 2012; Yüksel, 2010). Bu çalışmada, araştırmanın amacı doğrultusunda programın gerçek uygulayıcıları olan katılımcıların dahil edildiği Aydınlatıcı Değerlendirme Modeli kullanılmıştır.

Aydınlatıcı Değerlendirme Modeli Parlett ve Hamilton tarafından 1972 yılında mevcut değerlendirme yaklaşımlarının sorgulanması ve sadece eğitsel ürünlere dayalı değerlendirmelerin yetersiz görülmesi sonucu oluşturulmuş katılımcı odaklı, bütüncül bir program değerlendirme modelidir. Olumlayıcı ve yorumlayıcı araştırma paradigmalarından hareketle yeni öğretim programlarının değerlendirilmesinde öğretmen, öğrenci, okul yöneticileri gibi katılımcıları programın dinamizmini oluşturan paydaşlar olarak dikkate alarak öğretim

programlarını kendi bağlamında değerlendirmeyi öngörmektedir. Oluşturulan model öğretim programını kendi süreci içerisinde incelemenin yanı sıra programın uygulanmasında edinilen tüm deneyimleri ve yeniliğe uyum sürecini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Katılımcı odaklı olması bu modelde nitel araştırma yöntemlerini ve veri çeşitlemesini öne çıkartmaktadır. Bu doğrultuda gözlem, görüşme, doküman analizi gibi teknikler programı kendi bağlamı çerçevesinde irdelemeyi hedeflerken, modelde kullanılabilen nicel yöntemler ve veri toplama araçları da modelin bilimsel yönünü kuvvetlendirmektedir (Özüdoğru ve Adıgüzel, 2016).

Modelde “öğretim programı nasıl işler?”, “öğretim programı uygulandığı okuldan nasıl etkilenir?”, “katılımcılar öğretim programının güçlü ve zayıf yönlerini nasıl yorumlar?”, “öğrencilerin akademik, duyuşsal ve davranışsal gelişimleri programdan nasıl etkilenir?” gibi sorulara yanıt aranmaktadır (Özüdoğru ve Adıgüzel, 2016). Aydınlatıcı değerlendirmenin öğretim programlarının değerlendirilmesinde aradığı yanıtlar bu çalışmada yer alan araştırma sorularıyla paralellik göstermektedir.

Aydınlatıcı değerlendirme “ölçme ve tahmin” amacı taşıyan geleneksel araştırma modellerinden tanıma ve yorumlamayı kendisine hedef seçmesi yönünden ayrılmaktadır. Bu hedef doğrultusunda programı başarılı ya da başarısız olarak değerlendirmek yerine programın başarılı ya da başarısız olma durumu altında yatan sebepleri ortaya çıkarmayı amaçlar. Kendine edindiği bu amaç doğrultusunda Aydınlatıcı Değerlendirme’nin karar verici olmaktan çok bilgi sağlama işlevi ön plana çıkmaktadır (Özüdoğru ve Adıgüzel, 2016; Parlett ve Hamilton, 1972).

Yeni programların uygulamaya koşılmasıyla mevcut yapıdaki değişimi, bu değişimin katılımcıları nasıl etkilediğini ortaya koymayı amaçlayan Aydınlatıcı Değerlendirme, diğer program değerlendirme modellerinde olduğu gibi kendine özgü

bir araştırma yöntemine sahiptir. Hümanizm ve bilimselliği harmanlayarak ortaya koyan bu yöntem gözlem, sorgulama ve açıklama basamaklarından oluşmaktadır.

Gözlem basamağı, araştırmacının öğrenme alanına dahil olarak programın uygulanışı hakkında bilgi topladığı, öğrenme alanını tanıdığı, katılımcılarla görüşme yaparak programın kilit noktalarını belirlediği basamaktır. Bu çalışmanın gözlem basamağında ilk olarak programın katılımcılarından öğretmenlerle ön görüşmeler yapılmış, öğretmenlerin öğretim programı kavramına ilişkin bilgi düzeyleri incelenmiştir. Elde edilen veriler sorgulama basamağında üzerinde durulması gereken önemli noktaların belirlenmesinde kullanılmıştır. Benzer şekilde sınıf içinde yapılan ön gözlemlerle programın uygulanışında karşılaşılan olumlu ve olumsuz deneyimler hakkında ilk izlenimler oluşturulmuş, bu izlenimler araştırmanın sonraki basamağı için yol haritası işlevi görmüştür.

Sorgulama, yoğun gözlem ve görüşmelerle ilk aşamada belirlenen kilit noktaların derinlemesine incelendiği basamaktır. Modelin bu basamağında gözlemler ve görüşmeler belirli alanlarda yoğunlaştırılmıştır. Gözlem basamağında sezilen sorunlar doğrultusunda gözlemler sistematik hale getirilmiş ve sınırlandırılmıştır. Programdan etkilenen katılımcıların görüşleri ise programın uygulanışında yaşanan deneyimlerin ifade edilmesinin ötesine geçerek ihtiyaçlar doğrultusunda program hangi şekillerde değiştirilmeli ve geliştirilmeli şeklinde devam etmiştir. Bu anlamda program modelde de öngörüldüğü gibi katılımcılarla birlikte kendi bağlamı içinde ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Açıklama basamağında ise birinci ve ikinci basamakta elde edilen verilerin ne anlama geldiği yorumlanarak program hakkında açıklamalarda bulunmaktadır (Özudoğru ve Adıgüzel, 2016). Araştırmanın açıklama basamağında süreç boyunca elde edilen verilerle nedensellik ilişkisi kurularak programa dair objektif bir bakış

geliştirilmeye çalışılmıştır. Programın zayıf ve güçlü yönleri, programın bağlamında yer alan fiziki çevre, öğrencilerin sosyo-ekonomik yapısı, okul imkanları gibi tüm faktörlerle açıklanmaya çalışılmıştır. Açıklama bölümünde yapılan analizlerle birlikte daha sonra gerçekleştirilecek program değerlendirme ve program geliştirme çalışmalarına bilgi sağlama ve kaynak oluşturma amaçlanmıştır.

Aydınlatıcı Değerlendirme'nin gözlem, sorgulama ve açıklama basamakları modelde yer alan “öğrenme alanı” kavramının aydınlatılmasını sağlarken, öğretim programları ile ilgili tüm resmi dokümanlar yine modelde yer alan “öğretim sistemi” kavramının açıklanmasını ve programa bütüncül bir bakış açısı kazandırmayı sağlamaktadır. Aydınlatıcı Değerlendirme Modeli'nin araştırma yöntemi, 6. sınıf SBÖP'na ilişkin bir değerlendirme sunmayı amaçlayan bu çalışmada, programın öğretim sisteminin ve öğrenme alanının ortaya konmasına temel oluşturmuştur.

2.2 İlgili Çalışmalar

Bu bölümde Sosyal Bilgiler ve Program Değerlendirme alanlarında yapılan başlıca çalışmalara yer verilmiştir.

2.2.1 Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi ile İlgili Çalışmalar

Gömleksiz ve Bulut (2006) tarafından yapılan “Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi” adlı çalışmada tarama modeli kullanılmış, 2004-2005 yılları arasında yapılandırmacı yaklaşım kapsamında hazırlanan yeni Sosyal Bilgiler öğretim programının uygulandığı 9 farklı ilde toplam 120 ilkokulda mevcut 4. ve 5. Sınıfların öğretmenlerinden toplam 363 kişi örneklem olarak seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak program öğelerine dönük program değerlendirme modeli üzerine şekillenen 32 maddelik 5'li Likert tipi Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. Gömleksiz ve İlhami

(2006) tarafından yapılan bu çalışmada yenilenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim programı, etkinliklerin öğretmen denetimi odaklı olması, bazı becerilerin davranışçı yaklaşımı çağrıştırmaması, dünya vatandaşı olabilme yerine kendi kültürümüzle diğer kültürleri karşılaştırma yoluna gidilmesi, bazı temaların diğer sosyal bilimlerle ilişkilendirilmesinin yetersiz olması yönünden eleştirilmiştir. Bununla birlikte programın öğrenci merkezli olması, disiplinler arası bir yapıda olması, öğrencinin yaparak yaşayarak öğrenmesini sağlaması, programın amaçlarının gerçekleştirilebilir olması ve programın açık bir şekilde ortaya konması gibi özelliklerinden ötürü çalışmaya katılan öğretmenlerce olumlu duyuşsal yapı geliştirdikleri ifade edilmiştir. Ayrıca öğretmenler arasında anlamlı farklılaşmanın şehir değişkeninden kaynaklandığı, özellikle İzmir ilindeki öğretmenler lehine anlamlı farklılıkların ortaya çıktığı, bu farklılığın ise şehrin ve şehirde pilot uygulama yapılan okulların gelişmişlik düzeyinden kaynaklandığı iddia edilmiştir. Son olarak yapılan bu çalışmada öğretmenlerin özellikle değerlendirme basamağında kendilerini yetersiz buldukları, programda belirtilen etkinliklerin sınıf mevcutlarının kalabalık olması yüzünden aktif uygulanamadığı ve yeni programın öğrencilerde olumlu etki yarattığı; öğrenciler problem çözmeye, işbirliği sağlamaya teşvik ettiği bulgularına ulaşılmıştır.

Doğanay (2008) tarafından yapılan “Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışında Sosyal Bilgiler Anlayışında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi” adlı çalışmada ise 2005 yılında uygulanmaya başlanan Sosyal Bilgiler programı değerlendirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda literatür taraması yapılmış, çağdaş bir sosyal bilgiler anlayışı için evrensel ölçütler ortaya konmuş ve yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın ortaya konulan bu ölçütlere göre karşılaştırması yapılmıştır. Yenilenen program araştırma sürecinde amaçlar açısından, içerik

açısından, öğretme – öğrenme süreci açısından ve değerlendirme süreci açısından incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda programın beceri, değer, tutum ve temeller açısından yeterince kapsamlı olduğu; içerik ve etkinlikler açısından ise bütüncül bakış açısını yakalayamadığı ifade edilmiştir. Aynı zamanda program içerisinde yer alan becerilerin ve değerlerin öğrenciye nasıl kazandırılacağı boyutunda yeterince açık olmadığı şeklinde eleştirilmiştir.

Döner ve Gülüm (2019) tarafından yapılan “2018 Sosyal Bilgiler Programı Ortaokul Müfredat Değişikliği ve Öğretmen Görüşleri” isimli çalışmada tarama yöntemi kullanılarak öğretmenlerin yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’na ilişkin görüşleri irdelenmiştir. Sosyal medyada var olan Sosyal Bilgiler Öğretmenleri platformlarından farklı bölgelerdeki 333 Sosyal Bilgiler öğretmenin dahil edildiği çalışmada yenilenen programa ait kazanımların, içeriğin, eğitim durumlarının ve değerlendirme basamağının öğretmenler tarafından olumlu olarak değerlendirildiği fakat bu eleştirilerin olumluluk derecesinin sınıf mevcudu, seminerlere katılma, mesleki kıdem ve demografik değerlere göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Alabaş ve Kamer (2007) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Değerlendirilmesi: Uygulayıcı Görüşlerinin Nitel Analizi” adlı çalışma başta tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir çalışma iken ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda mevcut durumun derinlemesine incelenmesine karar verilmiş; bu doğrultuda farklı bölgelerden farklı deneyimlere sahip 20 öğretmen ile görüşme yapılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi, söylev analizi ve betimsel analiz yöntemleri kullanılarak irdelenmiş, programa ilişkin öğretmenlerin uygulama esnasında yaşadığı problemler ortaya konmuştur. Yapılan çalışmada öğretmenlerin en önemli problemlerinin sınıf mevcudunun fazla olması sebebiyle etkinlik

gerçekleştirememeye ve bu öğrencileri ortak bir hazırbulunuşluk paydasında birleştirememeye olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapıcı (2006) tarafından “6. Sınıf Yeni Sosyal Bilgiler Programı Üzerine Bir Değerlendirme” adlı çalışmada ise 2006-2007 öğretim yılında uygulanmaya başlanan Sosyal Bilgiler Programı’nın önceki programa göre içerdiği farklılıklar tespit edilmiş ve yeni program genel olarak değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirme ile önceki programda daha ön planda olan konu sıralamasının yerini kazanımlara ve bu kazanımlar doğrultusunda hazırlanmış içerik bütününe bıraktığı; öğretmen rolünün değişerek öğrencilerin daha çok merkeze alındığı; günlük hayat problemlerine daha çok yer verildiği; içeriğin uygulanmasında tekdüzeliğin yerini çoklu öğrenme ortamlarına bıraktığı ve farklı zeka türlerine ait farklı öğrenmelerin sağlandığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Altınışık ve Orhan Tarafından (2002) yapılan “Sosyal Bilgiler Dersinde Çoklu Ortamın Öğrencilerin Akademik Başarıları ve Dersine Karşı Tutumları Üzerine Etkisi” adlı çalışmada çoklu ortamın öğrenci başarısına olan etkisi 1999-2000 öğretim yılında eğitim alan 7. Sınıf sosyal bilgiler öğrencileri üzerinden incelenmiştir. Deneysel yaklaşımın kullanıldığı bu araştırma bir ünite kapsamında çoklu ortamda sosyal bilgiler dersi alan öğrenciler ile bu ortama sahip olmayan sosyal bilgiler öğrencilerinin arasındaki farklar ortaya konmuştur. Deney ve kontrol grubu olarak ayrılan bu iki gruba ön test, son test ve sınıftan testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre çoklu ortamda ders gören öğrenciler ile geleneksel ortamda öğrenim gören öğrenciler arasında fark olduğu fakat bu farkın anlamlı olmadığı ortaya konmuş; başarı ve tutum testi sonucunda puanlar arasında bir farkın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yılmaz (2010) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Eğitimindeki Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Öğretim Elemanlarının Görüşleri” adlı çalışmada bir üniversitede Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalındaki mevcut öğretim görevlilerinin Sosyal Bilgiler öğretimi ile ilgili görüşleri ortaya konmuştur. Görüşme tekniği ile verilerin toplandığı bu nitel çalışmada öğretim elemanlarının temel sorunlarının eğitim fakültelerine öğrenci seçmek ve mevcut öğrencilerden öğretmen seçmek için yapılan ÖSS ve KPSS sınavlarının yetersizliği olduğu ortaya konmuştur. Bu tip sınavların öğretmen seçme ve yerleştirmede gerekli nitelikleri ölçemediği aynı zamanda bu tip eleme yöntemlerinin öğrenciler üzerinde motivasyon eksikliği yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ünal ve Çelikkaya tarafından (2009) yapılan “Yapılandırmacı Yaklaşımın Sosyal Bilgiler Öğretiminde Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi (5. Sınıf Örneği) adlı çalışmada 2007-2008 yılında 5. Sınıfta öğrenim gören toplam 41 öğrencide yapılandırmacı yaklaşımın etkisi deneysel yöntemle ortaya konmuştur. Erzurum ilinde yapılan çalışmada öğrenciler deney ve kontrol grubu olarak ikiye ayrılmış; yapılandırmacı yaklaşımın etkisini ortaya koymak için ön test son test uygulaması yapılmıştır. Sosyal bilgiler dersini yapılandırmacı yaklaşıma göre işleyen deney grubu ve geleneksel yaklaşımla ders işleyen kontrol grubu arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Fakat aynı anlamlı fark iki grubunun derse yönelik tutumları arasında oluşmamıştır. Öğrenmede kalıcılık bağlamında ise deney ve kontrol grubu arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmış; bu sonuçlar doğrultusunda yapılandırmacı yaklaşımın kalıcı öğrenme ve ders başarısı üzerinde olumlu bir değişim yarattığı derse karşı tutum oluşturmada ise beklenen etkiyi göstermedi sonucuna ulaşılmıştır.

Kaymakçı (2015) tarafından yapılan “Öğretmen Görüşleri Işığında 1998 ve 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarındaki Değişimi Anlamak” adlı çalışmada

1988 ve 2005'te Sosyal Bilgiler öğretim programında yaşanan değişimlerin öğretmen görüşlerine göre ortaya konması amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında Trabzon'da 1998 ve 2005 yıllarında aktif olarak görev alan 12 Sosyal Bilgiler öğretmenin görüşleri fenomenolojik olarak incelenmiş; veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanmış; toplanan veriler içerik analizi yapılarak çözümlenmiştir. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin 1998 öğretim programına kıyasla 2005 yılı programında yapılan değişiklikleri etkili bir şekilde fark edebildikleri; 1998 yılı öğretim programının eğitim felsefesi, aktüalite, öğretmen merkezliliği ve yeni teknolojilerin kullanımına uygun olmaması gibi yönlerden eleştirilmiştir. 2005 öğretim programı ise öğrenci merkezli yapıya uygunluk, değer öğretimine verilen önem, öğretim yöntem ve teknikleri ile değerlendirme tekniklerine getirilen çoklu bakış açıları yönünden olumlu değerlendirilmiş, programın uygulanmasında yetersiz bulunan teknolojik altyapı ve öğretim programının analiz edilmesindeki öğretmen yetkinliğinin az olması şeklinde eleştirilmiştir. Genel olarak 2005 öğretim programının 1998 öğretim programına göre daha nitelikli ve daha az dezavantajlı olduğu kanısına varılmıştır.

Yılmaz ve Tepebaş tarafından (2011) yapılan "İlköğretim Düzeyinde Sosyal Bilgiler Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar: Mesleğine Yeni Başlayan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri" adlı çalışmada mesleğe yeni başlayan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunlar nitel paradigmlar yardımıyla tespit edilmiştir. Marmara Bölgesi'nde yer alan 3 farklı ilçede yapılan çalışmanın çalışma grubunu 24-27 yaşları arasında mesleki tecrübesi 1-3 yıl ile sınırlı 6 erkek 6 kadın toplam 12 öğretmen oluşturmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilen veriler betimsel analiz ve sürekli karşılaştırma tekniği doğrultusunda analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre okulun bulunduğu şehrin

kozmpolit yapısının öğrenci-öğretmen-veli iletişimi arasında sorunlara sebep olduğu; fiziki koşulların sağlıklı bir öğrenme ortamına uygun olmadığı; sınıf mevcudiyetlerinin ortalamasının çok üzerinde olması sebebiyle etkili öğretim yapılamadığı ve bunların haricinde öğretmenlik programından yeni mezun olmuş öğretmenlerin öğrencilikten öğretmenlik rolüne geçişte teori ve pratik bağlamında sahip oldukları eksikliklerin meslek hayatlarında karşılaştıkları önemli problemlerden oldukları saptanmıştır.

Arın ve Devec (2008) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olayların Kullanımının Öğrenci Başarısına ve Hatırda Tutma Düzeyine Etkisi” adlı çalışmada güncel olayların kullanılmasının Sosyal Bilgiler dersindeki başarıya ve hatırda tutma düzeyine etkisi incelenmiştir. Araştırma verilerinin toplanması için karma yöntem kullanılmış; güncel olayların başarı ve hatırda tutma becerisine etkisini ortaya koymak için deneysel yöntem, öğrencilerin görüşlerinin elde edilmesi için ise açık uçlu anket uygulaması yapılmıştır. Nicel veriler t testi ile nitel veriler ise betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre derse güncel olayların kullanılması deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık yaratmıştır. Aynı anlamlı farklılık hatırda tutma düzeyi bağlamında da ortaya çıkmıştır. Anket sonuçları sayısal verilerle ortaya çıkan sonucu desteklemiş; öğrencilerden güncel olaylarla ders işlemenin gazete okuma, haberleri takip etme, derse karşı merak ve ilgide artış yaşanması, dersin daha zevkli hale gelmesi ve akılda kalıcılığının artması yönünde görüşler elde edilmiştir.

Aykaç (2007) tarafından yapılan “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim-Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri” adlı çalışmada yapılandırmacı felsefe çerçevesinde şekillenen yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın öğretmen

görüşlerine göre irdelenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında Sinop merkezinde ve merkeze bağlı köylerde aktif olarak Sosyal Bilgiler dersi veren 50 öğretmene beşli likert tipi ölçek uygulanmış, öğretmenlerin programa yönelik görüşleri öğrenilmiştir. Araştırma sonucunda programın teknik altyapıya, sınıflardaki öğrenci sayısına ve çevresel faktörlere uygun olmadığı; öğretmenlerin alternatif değerlendirme tekniklerine hakim olmadığı, verilen hizmet içi eğitimlerin yüzeysel kalması gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Bu anlamda çalışma sonucunda program mevcut altyapı ve yeterliliklerle amacına uygun bir şekilde uygulanabilir bulunmamıştır.

Karataş-Özür ve Şahin'in yaptığı (2017) "Sosyal Bilgiler Dersinde Sınıf Dışı Etkinliklerin Öğrenci Başarısına Etkisi" adlı çalışmada sınıf dışı etkinliklerin Sosyal Bilgiler dersi üzerindeki başarısı incelenmiştir. Bu inceleme 6. Sınıf ve 7. Sınıf öğrencilerinin deney ve kontrol grubu olarak başarı testinden elde ettikleri puanlara bununla birlikte öğretmen ve velilere uygulanan anketlere dayanarak yapılmıştır. Araştırma sonuçları dört ana başlık altında özetlenmiş; sınıf dışı etkinlikler deney grubu ve kontrol grubu arasında deney grubunun lehine anlamlı bir farklılık yaratmıştır. Sosyal Bilgiler derinde uygulanabilecek sınıf dışı etkinliklerin neler olabileceği yönündeki araştırmaların eksik olduğu ortaya çıkmış; velilerin sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarısını olumlu yönde etkilediği yönünde tutuma sahip oldukları bununla beraber öğrencilerin güvenliklerinden endişe duydukları gerekçesiyle sınıf dışı etkinliklere tereddütle yaklaştıkları ortaya çıkmıştır. Son olarak ise sınıf dışı etkinliklere karşı öğretmenlerin olumsuz tutumlara sahip olduğu; bu durumun sebeplerini ortaya koyacak araştırmaların yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kartal ve Çağlayan (2018) tarafından yapılan “Disiplinlerden Bir Buket: SOFEM (Sosyal Bilimler-Fen Bilimleri-Matematik) Uygulaması” adlı çalışmada disiplinlerarası bir yaklaşıma sahip olan Sosyal Bilgiler dersine öğrencilerin akademik başarılarını ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirecek yeni bir uygulama ortaya koyak amaçlanmıştır. Karma araştırma deseniyle yürütülen araştırmada veri toplama aracı olarak ön test son test ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre ilköğretim sosyal bilgiler öğrencilerine uygulanan SOFEM etkinlikleri yaratıcı düşünme kabiliyeti üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmış, benzer farklılık öğrencilerin akademik başarıları üzerinde de saptanmıştır. Araştırmadan elde edilen diğer bir sonuca göre öğretmenlerin bu tür etkinlikleri uygulamak için yeterli beceri düzeyine sahip olmadıkları; öğrencilerin ise bu tür sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklerin tümüne karşı olumlu tutum geliştirdikleri ortaya çıkmıştır.

Sertel (2014) tarafından hazırlanan ”KKTC İlkokul Öğretim Programlarının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezi ise KKTC’de uygulanmakta olan ilköğretim programlarının değerlendirilmesine yönelik tek çalışma olarak tespit edilmiştir. Çalışmada karma desen kullanılmış, ilköğretim öğretmenlerinin programa yönelik görüş ve önerileri incelenmiştir. Analiz edilen verilerin ışığında ise çalışmaya katılan öğretmenlerin programı öğrenci merkezli olarak nitelendirse de uygulamada konu odaklı bakış açısının hakim olduğu şeklinde değerlendirdikleri ortaya çıkmıştır.

Alanyazında yapılan incelemeler sonucunda Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Sosyal Bilgiler öğretimi ile ilgili farklı desenlerde yapılmış pek çok çalışmaya rastlanılmış bunun yanı sıra KKTC’de bu alanda yapılan çalışmaların

oldukça yetersiz olduğu görölmüştür. Literatür taraması sonucunda ortaya çıkan durum yapılan çalışmanın önemini vurgulamaktadır.

Bölüm 3

YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizi alt başlıklar altında açıklanacaktır.

3.1 Araştırmanın Deseni

KKTC 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın değerlendirildiği bu araştırmanın deseni nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışmasıdır. Durum çalışması var olan tekli ya da çoklu durumlara ilişkin gerçekliğin derinlemesine incelenmesi ve kendi bağlamı içerisinde ortaya çıkarılabilmesi için gözlem, görüşme, doküman analizi gibi çoklu veri toplama araçlarının kullanıldığı nitel bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016; Yin, 2009; Creswell, 2016; Patton, 2014). Bu çalışmada iç içe geçmiş tek durum deseni kullanılmıştır. İç içe geçmiş tek durum çalışmasında, tek bir durumun içerisinde birden çok analiz birimi olabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Öğretim programına ilişkin görüşleri alınan öğretmenler ve öğrenciler analiz birimi, KKTC 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ise tek durumdur. Mevcut durumu derinlemesine ve kendi doğasında inceleyebilmek için görüşmelerin yanı sıra sınıf içi gözlem ve doküman analizi yapılarak çoklu veri toplanmış; programa yönelik bütüncül bir perspektif oluşturulmaya çalışılmıştır.

3.2 Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada model olarak Parlett ve Hamilton'un Aydınlatıcı Değerlendirme Modeli kullanılmıştır. Aydınlatıcı Değerlendirme Modeli'nin amacı yeni bir öğretim programının uygulanmasında yaşanan olumlu ve olumsuz deneyimleri, uygulamadaki farklılıkları okul bağlamında incelemeyi ve programın öğrencilerin gelişimine etkisini ortaya koymaktır. KKTC'de uygulanan 6. sınıf SBÖP'nin yeni uygulanmaya başladığı göz önünde bulundurularak aynı zamanda programın asıl uygulayıcıların yani katılımcıların programla ilgili deneyimlerini ortaya koyma hedefi düşünüldüğünde Aydınlatıcı Değerlendirme Modeli çalışmanın modeli olarak seçilmiştir.

Aydınlatıcı Değerlendirme Modeli “öğretim sistemi” ve “öğrenme alanı” olarak iki temel kavram üzerinde şekillenmektedir. Modelde öğretim sistemi, öğretim programı, ders planları, yıllık planlar gibi öğretimin resmi kaynakları ile ilgiliyken öğrenme alanı kavramı, öğretmen ve öğrencilerin etkileşim içerisinde buldukları sosyal, ekonomik, fiziki çevreyi ve bu çevreler bağlamında edindikleri tecrübeleri, dinamik ilişkileri ifade eder (Özüdoğru ve Adıgüzel, 2016). Bu bağlamda Aydınlatıcı Değerlendirme Modelinde yer alan öğretim sistemi kavramını aydınlatılabilmek adına 6. sınıf SBÖP ve 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı doküman analizi tekniği ile incelenmiştir. Modelde yer alan öğrenme alanı kavramının irdelenmesi için ise görüşme ve gözlem teknikleri ile veri toplanmış, mevcut durum bütüncül bir bakış açısıyla ortaya konmuştur.

Her bir okulun kapalı birer sistem olarak düşünüldüğü bu modelde sınıf içi gözlemler ve katılımcılarla yapılacak görüşmeler temel veri kaynaklarıdır. Tüm bunların yanı sıra Aydınlatıcı Değerlendirme Modeli edindiği verilerle sadece programı değerlendirmeyi hedeflemeyip bununla birlikte daha sonra yapılacak

değerlendirme çalışmalarına kaynak olmayı amaçlamaktadır (Uşun,2012; Creswell, 2016; Patton, 2014). Aydınlatıcı Değerlendirme Modelinin bu amacı, araştırmanın yapılacak program geliştirme çalışmalarına nasıl ışık tuttuğunu ve alanyazına nasıl katkı sağladığının belirtildiği Araştırmanın Önemi adlı bölüme de temel oluşturmaktadır.

3.3 Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu Kuzey Kıbrıs'ta bir devlet okulunda 6. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersi veren 3 Sosyal Bilgiler öğretmeni ve okulda 3 farklı şubede öğrenim gören 103 6. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Seçilen okul yeterli sayıda uygun örnekleme sahip olduğu ve temsiliyet oranı yüksek bir merkez ortaokulu olması sebebiyle tercih edilmiştir.

3.4 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu ve yarı yapılandırılmış gözlem formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları “Öğretmen Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları” (EK 7) ve “Öğrenci Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları” (Ek 8) olarak iki ayrı formatta hazırlanmıştır. Görüşme soruları hazırlanırken ilgili alanyazın taranmış, önce taslak oluşturulmuş, oluşturulan taslağa uzman görüşü alındıktan sonra son şekli verilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2016; Yurdakul, 2004; Kasapoğlu, 2011). Görüşme ve gözlem yapılamayacak durumların incelenmesi için ise doküman analizi yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile öğretmenlerin ve öğrencilerin programa yönelik görüşleri alınmıştır. Yarı yapılandırılmış gözlem formu ile görüşmelerden elde edilen verilerin desteklenmesi sağlanmaya çalışılmıştır (Ek 9). Yazılı ve görsel materyallerin incelenmesi ile veri çeşitliliği sağlanmıştır.

3.5 Veri Toplama Süreci

Araştırmaya başlamadan önce Milli Eğitim Bakanlığı'ndan izin alınmıştır (Ek 1). Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alınan izin ile Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'na başvurularak gerekli izin alınmıştır (Ek 2). İzinler alındıktan araştırmanın yapılacağı okula gidilmiş araştırma hakkında müdür, müdür muavinleri ve ilgili öğretmenlere araştırmayla ilgili gerekli bilgiler verilmiştir. Bilgilendirmenin ardından araştırma için veri toplamaya başlanmıştır. Tüm gözlem süreci sınav dönemleri, belirli gün ve haftalar da dikkate alındığında toplam 6 hafta sürmüştür, bu süreçte 15 öğrenci ve okulda Sosyal Bilgiler dersini veren 3 öğretmen, toplam 18 kişi ile 315 dakikalık görüşme yapılmış, 103 öğrenci ile 24 ders saati gözlem yapılmıştır.

Gözleme başlamadan önce gözlem yapılan sınıflardaki öğrencilerin velilerine yönelik "Bilgilendirilmiş Onam Formu" dağıtılmıştır (Ek 5). Bununla birlikte sınıflarından gözlem yapılan öğretmenlere de "Bilgilendirilmiş Onam Formu" verilmiş ve gözlem yapılmasına ilişkin sakınca görmediklerini ifade eden imzalar toplanmıştır (Ek 3). Veliler ve öğretmenlerden alınan izinlerin ardından gözlem verileri toplanmaya başlanmıştır. Gözleme dahil edilmesine izin verilmeyen 6 öğrenci gözleme dahil edilmemiştir. Gözlem verileri yarı yapılandırılmış gözlem formu ile toplanmış, herhangi bir kayıt cihazı kullanılmamıştır. Gözlem yapıldığı sırada araştırmacı hiçbir şekilde doğal ortama müdahale etmemiş, dikkat çekmeyecek bir noktadan gözlem yapmıştır. Gözlem ile eşzamanlı olarak araştırma kapsamında elde edilen dokümanlar tasnif ve tahlil edilmiştir. 6 haftalık gözlem sürecinde üç farklı sınıf gözlemlenmiştir. Bu sınıflardan ikisine haftada birer ders saati, diğer sınıfın ise tüm Sosyal Bilgiler derslerine girilmiş, yoğunlaştırılmış gözlem yapılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016; Creswell, 2016; Patton, 2014).

Gözlemlenen sınıflardaki öğrenci velilerine öğrencilerle yapılacak görüşme için “Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu” dağıtılmıştır (Ek 6). Görüşme yapılacak öğrenciler seçkisiz bir şekilde gözlem yapılan tüm sınıflardan homojen bir yapı oluşturulacak şekilde belirlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2016; Creswell, 2016; Patton, 2014). Yapılan görüşmelerden bazıları ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmış, bu durum “Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu”nda belirtilmiştir. Ses kaydı alınmasını istemeyen katılımcılardan veriler not tutma yoluyla toplanmıştır. İzin alınan ve gönüllü olan öğrencilerle yaklaşık 15 ile 25 dakika arası süren görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler okul sınırlarında öğrencilerin ders saatlerini etkilemeyecek şekilde gerçekleştirilmiştir. Öğretmenler ile yapılan görüşmeler için ise “Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu” imzalandıktan sonra görüşmelere başlanmıştır (Ek 4). Araştırmaya dahil olan iki öğretmen ile yapılan görüşme onam formunu imzaladıktan sonra ses kaydına alınmıştır. Öğretmenlerden bir diğeri ise onam formunu imzalamış fakat ses kaydı yapılmamasını talep etmiştir. Bu doğrultuda yapılan görüşme verileri not tutularak kayıt altına alınmıştır. Yapılan tüm görüşme, gözlem ve doküman analizleri gizlilik ve gönüllülük esasına göre yapılmış, etik kurallara uyulmuştur.

3.6 Veri Analizi

Araştırmanın bu bölümünde veri toplama süreci sonunda elde edilen verilerin hangi yöntemlerle analiz edildiği açıklanmıştır.

Araştırmada;

1.a. “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’na yönelik görüşleri nelerdir?”,

1.b. “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nı uyguladıkları süreçte karşılaştıkları sorunlar ve edindikleri deneyimler nelerdir?”,

2.a. “6. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’na yönelik görüşleri nelerdir?”,

2.b. “6. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın uygulanması sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve edindikleri deneyimler nelerdir?” sorularının analizi için öncelikle elde edilen veriler Microsoft Word 2010 programında bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bu süreçte araştırmaya katılan öğretmenler ögrt 1, ögrt 2, ögrt3; öğrenciler ise ögrn 1, ögrn 2, ... ögrn 15 şeklinde kodlanmıştır. Word belgesine dönüştürülen görüşme verileri araştırmanın bütüncül doğasının bozulmaması için baştan sona okunmuş daha sonra ilk temalar öne çıkan ve sıklıkla tekrar edilen ifadeler temel alınarak oluşturulmuş, betimsel analiz yapılmıştır. Betimsel analiz, önceden belirlenen temalara ya da görüşme sorularına göre elde edilen görüşlerin yorumlanması ve sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Betimsel analiz ile elde edilen bulguların derinlemesine irdelenmesi için elde edilen temalar içerik analizi ile kodlamalara dönüştürülmüş, bu kodlamalar benzerlik ve farklılıklarına göre sınıflandırılmıştır. İçerik analizi, betimsel analizle özetlenen verilerin daha derin incelenemebilmesi için birbiriyle ilişkili kodlara ve temalara ayrılması işlemidir (Creswell, 2016). İçerik analizi sonucunda ortaya çıkan sınıflamalar görüşme kayıtlarında elde edilen doğrudan alıntılarla desteklenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

3. “Yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın sınıf içerisinde uygulanışı nasıldır?” sorusunun analizi için ise “Ders Gözlem Formu” ile önceden belirlenmiş kodlamalar dahilinde gözlem verileri toplanmıştır. Gözlem sonucunda elde edilen veriler ışığında gözleme başlamadan önce belirlenen kodlara eklemeler ve çıkarmalar yapılmış; elde edilen gözlem verileriyle görüşme verilerinin desteklenmesi; durum

çalışmasının bütüncül doğasının korunması amaçlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016; Creswell, 2016; Patton, 2014).

Yıldırım ve Şimşek (2016) tarafından da belirtildiği gibi çalışmada yer alan araştırma sorularının desteklenmesi, araştırmanın geçerliliğinin iyileştirilmesi ve gözlem ile görüşme teknikleriyle elde edilemeyecek verilere ulaşılabilmesi için doküman analizi yapılmıştır. Bu kapsamda Kuzey Kıbrıs'ta uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı incelenmiştir. (Temel Eğitim Programı, 2018; Temel Eğitim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2016; KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, 2017).

Bölüm 4

BULGULAR

Bu bölümde veri toplama süreci boyunca elde edilen verilere yer verilmiştir. Verilere ilişkin bulgular “Görüşme Verilerine İlişkin Bulgular” ve “Gözlem Verilerine İlişkin Bulgular” olmak üzere iki ana başlık altında toplanmıştır.

4.1 Görüşme Verilerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1.1 Öğretmen Görüşmeleri

Bu bölümde araştırma soruları 1.a. ve 1.b.’ye ilişkin görüşme bulgularına yer verilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin ifadeleri 14 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme sorularına göre analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan üç öğretmen öğrt 1, öğrt 2 ve öğrt 3 olarak kodlanmıştır.

4.1.1.1 Birinci Görüşme Sorusu

“Kaç yıldır Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak çalışmaktasınız?” sorusunu öğretmenler Tablo 1’de verildiği şekilde cevaplamıştır;

Tablo 1: Öğretmenlerin Mesleki Tecrübesi

Öğretmenler	Mesleki Tecrübe
Öğrt 1	18 yıl
Öğrt 2	20 yıl
Öğrt 3	25 yıl

4.1.1.2 İkinci Görüşme Sorusu

“Öğretim programı (müfredat) kavramını nasıl tanımlarsınız?” olarak ifade edilen ikinci görüşme sorusunu öğrt 2 ve öğrt 3 “konular” ve “kitap” şeklinde cevaplamış, diğerlerinden farklı olarak öğrt 1 ise eğitim programı ile ilgili daha kapsayıcı ifadeler kullanmış; öğretim programını bir ülkede ortak bir eğitim birliği oluşturulması için geliştirilen, öğrencilere kazandırılması gereken davranışları ve öğretilecek konuları sıralı bir şekilde sunan plan olarak betimlemiştir. Öğrt 1 ve öğrt 2 ile yapılan görüşmeler ve veri toplama süreci içerisinde yaşanan diyalogların genelinde öğretmenlerin eğitim programı yerine kitap ya da konu terimlerini sıkça kullandığı; eğitim programı olgusunu kitap ya da üniteler şeklinde algıladıkları gözlemlenmiştir. Bu duruma örnek olarak öğretmen görüşleri aşağıda belirtilen şekilde ifade edilmiştir;

“... şu anki müfredatı yani kitabı bizim bu ders saatleriyle yetiştirmemiz mümkün değil.” (Öğrt 3)

“... kitabın amacı güzel olabilir, hedefleri güzel olabilir ama bu şartlarda uygulanabilecek bir müfredat değil.” (Öğrt 3)

“... madem ki 6. sınıf müfredatı bu şekilde hazırlandı neden 7. Sınıf kitabı ilkokul düzeyinde?” (Öğrt 2)

“... eski programı tabi ki daha çok sevmiştim. Daha güzeldi konuların seçimi de yani müfredat oluşturulurken daha iyiydi şimdikinden iki kitaptan oluşuyordu o.” (öğrt 2)

4.1.1.3 Üçüncü Görüşme Sorusu

“Öğretim programları eğitim – öğretim açısından ne gibi bir öneme sahip olabilir?” sorusuna verilen cevaplar 2 ana tema altında değerlendirilmiştir. Bu temalara ve temalara ilişkin kodlamalara Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2: SBÖP'nin Önemine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Önemli	Rastgeleliği önleme Eğitim birliği sağlama
Önemli Değil	Gereksiz Kitabi Aşırı idealist Faydasız

Öğretim programının önemi ile ilgili sorudan elde edilen bulgulara göre öğret 1 öğretim programının ülke genelinde ortak eğitim birliği oluşturma ve öğretmenlere yol gösterme açısından önemine atıfta bulunurken öğret 2 ve öğret 3 öğretim programını farklı sebeplerden gereksiz bulmuştur. Üçüncü görüşme sorusuna verilen cevaplar aşağıda belirtilen şekilde ifade edilmiştir;

“Yani tabi ki önemli sonuçta bir ülkede herkes aynı eğitimi almalı ülkede bütünlüğün, eğitimde bütünlüğün sağlanması için...” (Öğrt 1)

“... ben kendim çok fazla katılmıyorum... insan söz konusu olduğunda kitabi bilgiler çok da etkili değil yani bu matematik değil ki iki artı iki dört etmiyor. Biz girdiğimiz sınıflarda öğrenci potansiyeline göre hareket etmek zorundayız burada yazan idealist şeylere göre değil.” (Öğrt 2)

“Bunlar kitabi bilgidir, bunların uygulanabilirliği tartışılır.” (Öğrt 2)

“Avrupa’yı ya da Finlandiya’yı örnek almakla olmaz sen realitene bakacaksın. Burada yazanların hangi biri uygulanabilir hiçbir yararı olmayan bir sürü gereksiz ayrıntı...” (Öğrt 3)

4.1.1.4 Dördüncü Görüşme Sorusu

“Size yenilenen 6. sınıf öğretim programı hakkında herhangi bir bilgilendirme yapıldı mı?” sorusuna öğret 1 ve öğret 3 hizmet içi eğitim verildiği yönünde görüş bildirmiştir. Görüşülen öğretmenlerden ikisi verilen eğitimi yeterli bulmamış; eğitimin sadece düzenlenen yeni kitabı tanıtmak için verildiğini ifade etmiştir. Öğrt 2

ise herhangi bir eğitime katılmadığını, bir eğitim düzenlendiyse bile bu konuda bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda araştırmaya katılan iki öğretmenin eğitim programı kavramını yalnızca kitap olarak yorumlamasının sebeplerinden birinin de yeni öğretim programına ilişkin verilen hizmet içi eğitimin sadece kitap temelli olması gösterilebilir.

Dördüncü araştırma sorusuna yönelik öğretmen görüşleri şu şekildedir;

“Mesela orada kitabımız işte budur, konular falan işte bunlardan oluşuyor şeklinde açıklamalar yapıldı. Benim orada ilk etapta dikkatimi çeken şey tarih nerede oldu. Ardından ben çıktım benden sonra ne anlattılar bir fikrim yok.” (Öğrt 3)

“Yani onlar bilmiyorum yapıldı mı ben kendim çok fazla katılmıyorum çok okumuyorum da...” (Öğrt 2)

“...Hizmet içi eğitim programlar tamamlandıktan sonra yapıldı. Katıldık ama pek faydalı olmadı...” (Öğrt 1)

4.1.1.5 Beşinci Görüşme Sorusu

“Size göre yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın hedef boyutu toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte mi?” soruna yönelik cevaplar iç ana tema altında toplanmışmış, bu temalar altında oluşturulan kodlamalar Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3: SBÖP’nin Hedef Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

Toplum İhtiyaçları	Sosyoekonomik düzey Beklentiler Öğrenci ihtiyaçları
Öğrencin Özellikleri	Öğrenci seviyesi Hazırbulunmuşluk
Uygulanabilirlik	Sınıf mevcudu Teknolojik altyapı Materyal Zaman

6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın hedef boyutuna ilişkin bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin tümü hedeflerin gerçekleştirilemez olduğunu öne sürmüş aynı zamanda bahsedilen hedeflerin öğrenci düzeyinin zaman zaman çok altında zaman zaman ise çok üzerinde olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte programda yer alan hedeflerin mevcut çevresel olanaklar, öğrenci yeterlilikleri ve derse ayrılan haftalık sürede gerçekleştirilemeyecek düzeyle olduğu ileri sürülmüştür.

Beşinci görüşme sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri aşağıda belirtildiği gibidir;

"... hedefler çok gerçekçi değil. Çocukların sosyoekonomik düzeylerine ihtiyaçlarına yönelik bir program değil. Hedeflerden bazıları çocukların seviyesinin çok altında bazıları çok üstünde. Arada denge yok..." (Öğrt 1)

"... bu hedeflere ulaşmanın mümkünatı yok. Sen de görmüştündür sınıfların ne kadar kalabalık olduğunu. Bizim öğrenci merkezli eğitim yapmamız mümkün değil zaten." (Öğrt 3)

"... bu hedeflerin gerçekleştirilmesi mümkün değil. Çocuklar zaten bir kere çok boş geliyor. Yani okuma yazma bilmeyen çocuğa biz kıtaları öğretmeyi hedefliyoruz. O kitapta yok yani bunlar yazmaz." (Öğrt 3)

"...bir kere bunlar haftalık ders saatine uygun değil en başta. Bu kadar kalabalık sınıflara uygun değil. Perdesi prizi olmayan sınıflarda biz akıllı tahta kullanmaya çalışıyoruz mesela çocuklar levha nedir görsün öğrenmeleri kolay olsun diye ama mümkün değil." (Öğrt 2)

4.1.1.6 Altıncı Görüşme Sorusu

“KKTC 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan konular hakkında ne düşünüyorsunuz?” görüşme sorusuna verilen cevaplar ana temalar ve temalara bağlı kodlamalar şeklinde Tablo 4’te ifade edildiği gibidir.

Tablo 4: SBÖP’nin İçerik Boyutuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Bütünlük	İç bütünlük Kıbrıs Tarihi ile bütünlük 7. ve 8. sınıf programı ile uyum
Öğrenciye Görelik	Dil Hazırbulunmuşluk Seviye
Konu Alanı Seçimi	Ayrıntılı coğrafya Yüzeysel tarih İlkokul konuları
Uygulanabilirlik	Sınıf Zaman Teknolojik altyapı Öğrenci önbilgisi
İhtiyaçlar	Öğrenci Toplum Öğretmen

Tablo 4’te yer alan 6. sınıf SBÖP’nin içerik boyutuna yönelik öğretmen görüşleri benzerlik göstermektedir. Öğretmenlerin tümü görüşme sorusunu duyduklarında tarih konularının eksikliğini ve bu durumdan yaşadıkları rahatsızlığı dile getirmiştir. Bu durumun hem dersin iç bütünlüğüne hem de ortaokul öğretim programındaki genel bütünlüğe aykırı bir durum teşkil ettiği belirtilmiştir. Tarih konularının, özellikle de Osmanlı Devleti ile ilgili herhangi bir içeriğin bulunmayışının öğrencilerin, 8. sınıfta ve “Kıbrıs’ta Osmanlı Hakimiyeti” ile başlayan 7. sınıf Kıbrıs Tarihi dersinde zorlanmalarına sebep olduğu ifade edilmiştir;

“... Osmanlı tarihi hiç yok müfredatta. Kesinlikle bu müfredatların birbirlerini tamamlayacak şekilde tekrar düzenlenmesi lazım... sen sosyal 7’den

bütün Osmanlı'yı çıkarıp Kıbrıs Tarihi'ne ağırlığınca Osmanlı koymamalısın. 8. sınıf Osmanlı'nın yıkılışı ile başlıyor ama çocuk bilmiyor Osmanlı ne kim ne zaman nerede kuruldu neden yıkılıyor... (Öğrt 2)

“Nasıl birbirinden bu kadar habersiz çalışabilir komiteler akıl mantık almıyor. Yani bu derslerin uyum içerisinde götürülmesi şart.” (Öğrt 2)

“Selçuklu, Osmanlı Tarihi, 1071 hiç yok. Çocuklar Türk tarihini bilmeden Kıbrıs Türk Tarihi alıyorlar. (Öğrt 1)

“... orta 1 sosyal bilgilerde hiç Osmanlı yok. İleride İnkılap Tarihi alacak çocuğun temeli şimdiden sıfır.” (Öğrt 3)

Araştırmaya katılan öğretmenler Tablo 4'te belirtildiği üzere konu alanı seçiminde dengesizlikler olduğunu ifade etmiş, SBÖP'de yer alan coğrafya konularının çok ayrıntılı ve tarih konularının yüzeysel olduğunu bildirmiştir. Bunların yanı sıra bazı konularda kullanılan terimlerin etimolojik ve soyutluk gibi bağlamlarda öğrenci seviyesini aştığını; öğrencilerin coğrafi bilgi anlamında yeterli düzeyde hazırbulunuşluğa sahip olmadıkları için işledikleri konularda istenilen hedeflere ulaşamadıklarına değinilmiştir;

“... her yerde farklı fırtına isimleri verilmiş ne gerek var. Mesela jeolojik zamanlar var. O çocukların daha dilleri dönmüyor.” (Öğrt 3)

“...depremin ne olduğu resimlerle çok güzel anlatılmış ama episantr, hiposantr var. Tektonik diyemiyor çocuk. Ben söyleyemediği şeyi sınavda nasıl soracağım çocuğa?” (Öğrt 3)

“Mesela kıtaların serüveni diye bir bölüm var, çocuk kıtanın ne olduğunu bilmiyor, okyanusu bilmiyor...” (Öğrt 3)

“...ben buna manto anlatmışım, çekirdeği anlatmaya çalışmışım. Ne gerek var levha, levha sınırına. Anlamıyor çocuklar kafalarında canlandıramıyorlar.” (Öğrt 3)

“...eski kitaplarda konu ilk tarihten, tarihi dönemlerin özelliklerinden başlardı. Bu sefer Kıbrıs Tarihi'nde Kıbrıs'ın tarihi dönemlerini anlatırken tamamlayıcı olurdu. Müfredatın birbirini tamamlayıcı olması gerekir.” (Öğrt 2)

“...bir toplumsal olayları veriyorum dönüyorum yok doğal çevre. Şimdi Kıbrıs'ta tarih öncesi dönemleri anlatmam gerekiyor ama eee tarih öncesi dönem ne? Anlatabildim mi?” (Öğrt 2)

“Konular dengesiz 6-7 ve 8 arasında bütünlük yok. Hep beşeri coğrafya var konularda. Hep kopuk kopuk. Örneğin bir konu bitiyor havada kalıyor araya başka konu giriyor sonra diğer konu tekrar devam ediyor.” (Öğrt 1)

“Konular ihtiyaçları karşılamaya yönelik değil, öğrencileri motive etmiyor. Bazı konular çok yüzeysel.” (Öğrt 1)

SBÖP'ye ilişkin konular uygulanabilirlik açısından yeterli bulunmamış, bu yetersizliğin sebebi donanım eksikliği, ders saatlerinin az oluşu, öğrenci yetersizliği, sınıfların ve çevresel imkanların sınırlı oluşu gösterilmiştir;

“Donanım eksikliği var donanım yeterli değil, sınıflar aşırı kalabalık sınıflarda konular işlenemiyor” (Öğrt 1)

“Tahta parlayacak diye akıllı tahtayı kullanamıyoruz. Bu ders saatlerinde bu konuların yetişmesi mümkün değil.” (Öğrt 2)

“...soyut kavramlar oligarşi, demokrasi gibi 6. sınıfta fazla geliyor. Çocuklar anlamadıkları için ezberleyip geçiyorlar.” (Öğrt 2)

“... çocuk daha yönleri bilmiyor biz levha öğretiyoruz. Çocuk boş geliyor ortaokula...” (Öğrt 3)

4.1.1.7 Yedinci Görüşme Sorusu

“KKTC 6. sınıf SBÖP’de yer alan etkinlikler, projeler, öğretim sırasında kullanılacak yöntemler ve teknikler hakkında neler düşünmektесiniz?” sorusuna verilen yanıtlar Tablo 5’te temalar ve kodlamalar şeklinde özetlenmiştir.

Tablo 5: Öğretmenlerin SBÖP’nin Eğitim Durumları Boyutu İle İlgili Görüşleri

Çevresel faktörler	Sınıf yapısı Sınıf mevcudu Teknolojik yetersizlik
Program kaynaklı sorunlar	Ders saati Yoğun içerik
Hazırbulunuşluk	Öğretmen Öğrenci
Kullanılabilen teknikler	Düz anlatım Soru-cevap

Tablo 5’te belirtildiği üzere öğretmenler öğretim etkinliklerini ve tekniklerini belirlemede ders saati, müfredatı yetiştirme, sınıfların kalabalık olması, teknolojik altyapının yetersiz olması gibi sınırlamalara maruz kaldıklarını ifade etmiş; düz anlatım ve soru – cevap tekniklerinin dışına çıkamadıklarını, farklı teknik ve etkinlik denemelerinin ise başarısızlıkla sonuçlandığını belirtmişlerdir;

“... yani benim 30 öğrenciyi çok fazla aktif bir şekilde tahtaya kaldırayım, konu anlattırayım ya da ödevlerine bakayım yapamıyorum. Napıyorsun giriyorsun sınıfa haldır haldır ders anlatıyorsun çünkü yetiştirmen gereken bir müfredat var.”
(Öğrt 3)

“...çocuklarla yeterince ilgilenemiyorum en büyük eksikliğimiz bu.” (Öğrt 3)

“...ben 30 çocuğa gel de projeni sun diyemem. Ödevlerde bile kontrol mekanizması yok çünkü tek tek çocukların ödevlerini kontrol edebilecek vakit yok.”
(Öğrt 3)

“Öğrencileri 5’er bölüp proje ödevi verdim. Dört kişi çıktı anlattı. Beşinciye sen ne yaptın dedim. Bana karton aldım öğretmenim cevabını verdi. Çocuklar da daha buna alışık değil sunuma, projeye” (Öğrt 3)

“Akıllı tahta kullanmaya çalıştım. Sınıfa giriyorsun tahtayı, sıfırla perdeleri kapat, çocuklar tahtayı görmez parlar yer değiştir derken zaten dersin yarısı gidiyor.” (Öğrt 2)

“Çocuklar dersi oyun dersi olarak görmeye başlıyor bu defa...” (Öğrt 2)

“EBA tarzı ortak bir paylaşım platformuna ihtiyaç var etkinlikler için, öğretmenlerin kullanabileceği ortak bir havuz yok” (Öğrt 1)

4.1.1.8 Sekizinci Görüşme Sorusu

“6. sınıf SBÖP’de değerlendirme ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Değerlendirme aşaması daha çok ders kitaplarında ünite sonu değerlendirme çalışmaları olarak yer almıştır. Bu durum öğretimin değerlendirilmesi açısından dersin öğretiminde herhangi bir sorun yaratmakta mıdır?” sorusu üç öğretmen tarafından farklı şekilde cevaplanmıştır fakat öğretmenlerin tamamı değerlendirme basamağını sıklıkla sınavlar çerçevesinde eleştirmiş; değerlendirmede yaşanan sıkıntıları bu perspektifte ifade etmiştir;

“Tüzüğe göre sınavlarda klasik sorular olması gerekir ama kitaptaki değerlendirme çalışmaları daha çok test, öğrenciler bocalıyor.” (Öğrt 1)

“...nasılsa geçerim kalmam düşüncesiyle öğrenciler ciddiye almıyor...” (Öğrt 1)

“...değerlendirme kısmını çok beğenirim o arkadaki sorular, ünite değerlendirmesi hepsi süper onları çok beğeniyorum.” (Öğrt 3)

“...yani ben zaten hiç ihtiyaç duymuyorum sınavlar yeterlidir. Zaten benim ders işleyişim soru – cevap. Görüyorum kimden dönüt alabildiğimi kimden alamadığımı...” (Öğrt 2)

4.1.1.9 Dokuzuncu Görüşme Sorusu

“Uygulanmakta olan 6. sınıf SBÖP’yi daha önce uygulanan programlarla karşılaştırdığınızda neler söyleyebilirsiniz?” sorusuna öğretmenlerin tümü eski programı tercih ettikleri cevabını vermiştir. Öğretmenlerin eski programı tercih etme sebepleri Tablo 6’da özetlenmiştir.

Tablo 6: Öğretmenlerin Önceki Öğretim Programını Tercih Etme Sebepleri

Program tasarımı	Disiplin tasarımı Disiplinler arası yaklaşım
İçerik seçimi	Tarih Coğrafya Bütüncül Tamamlayıcı Özet
Dil	Sade

Araştırmaya katılan öğretmenler bir önceki programı tercih etmiş, bunun sebebi olarak da programın Kıbrıs Tarihi dersi, 7. ve 8. sınıf konuları ile daha uyumlu olmasını göstermişlerdir. Bunun yanı sıra Sosyal Bilgiler dersinde uygulanmakta olan öğretim programından önce kullanılan “tarih” ve “coğrafya” konulu iki farklı kitabın öğrenci seviyesine daha uygun olduğunu belirtmişlerdir. Şu an uygulanan programdaki geniş alan tasarımını ise işlevsel bulmamış, tamamlayıcı ve disiplinler arası bakış açısına daha uygun olduğu için önceki programı tercih etmişlerdir;

“...tarih ve coğrafya diye ayrılmıştı. Daha güzeldi konuların seçimi yeni müfredattan daha iyiydi.” (Öğrt 2)

“...eski kitaplar tarihten başlardı. Biz Kıbrıs Tarihi dersini anlatırken daha tamamlayıcı olurdu.” (Öğrt 2)

“...kesinlikle eskisi daha iyiydi. Eski müfredat geliştirilip düzenlenmeli ve tekrar kullanılmalı.” (Öğrt 1)

“...Bir önceki kitabın seviyesi bence çocuklara uygundu. Orada da vardı dünyanın katmanları kıtalar falan ama özet şeklindeydi gereksiz açıklamalar yoktu, dili daha sadeydi.” (Öğrt 3)

4.1.1.10 Onuncu Görüşme Sorusu

“Bir öğretim yılı içerisinde 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nı uygulamada yaşadığınız problemler nelerdir?” sorusuna öğretmenlerin verdiği yanıtlar Tablo 7’de temalar ve alt kategoriler şeklinde özetlenmiştir.

Tablo 7: Öğretmenlerin yaşadığı problemler

İçerik	Uzun ve ayrıntılı konular Bağlantısız üniteler Dil Kavramlar ve terimler Esnek olmama
Eğitim durumları	Etkinlik Grup çalışmaları Ödev takibi
Öğrenci	Hazırbulunuşluk Akademik sınıf uygulaması
Öğretmen	Zümre Bağ kuramama Ortak paylaşım
Süre	Ders saati Müfredata bağlılık
Çevresel Faktörler	Kalabalık sınıflar Teknolojik yetersizlik

Tablo 7’de öğretmenlerin sene içerisinde yaşadığı problemler 6 temaya ayrılmış ve bu temalar yapılan görüşmeler sonucunda alt kodlamalara indirgenmiştir. Yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre öğretmenler öğretim programının

uygulanması sürecinde farklı sebeplerle problemler yaşamaktadır. Bu problemlere yol açan etmenler arasında programın içerik boyutunda yer alan konular, bu konuların bağlantısızlığı, esnek olmayan müfredat yapısından kaynaklanan sorunlar, müfredatı yetiştirme çabasıyla yapılamayan etkinlikler; sınıf mevcudu ve teknik altyapının sınıfta teknoloji kullanımını desteklememesi, öğrencilerle bağ kuracak ve paylaşım yapabilecek zamanın olmayışı, zümrede yer alan öğretmenler arasında yaşanan uyum problemleri ve akademik sınıf uygulaması sebebiyle başarı seviyesi yüksek öğrencilerin bir sınıfta toplanırken başarı seviyesi daha düşük öğrencilerden sınıflar oluşturulması sayılabilmektedir. Konuya ilişkin öğretmen görüşleri şu şekildedir;

“... bazı çocukların gerçekten seviyeleri düşük yani ortak bir paydada buluşmak zor oluyor.” (Öğrt 3)

“...İşlediğimiz müfredata uymaya çalışıyorum dışına çıkmamaya çalışıyorum ama çocuk yönleri bilmiyor mesela bunlar yok kitapta.” (Öğrt 3)

“32 kişilik sınıf bulursat seviniyoruz orta sonlar 38–39 kişiyi gördü.” (Öğrt 3)

“...şu anki programı bizim normal şartlarda yetiştirmemiz mümkün değil. Yani çok ağır haftada 2 saat ders için çok fazla konu var. Yani böyle daha özet şeklinde çocukların anlayabileceği bir dile indirgenebilir.” (Öğrt 3)

“Yani akademik sınıflarımız var o sınıflarda konu ilerlemede rahatlık var ama diğer sınıflarda bağtırmaktan çağtırmaktan başka bir şey yapamazsın. İyi öğrencileri toplarlarsa iki sınıfa diğer sınıfların durumu felaket” (Öğrt 2)

“...ben o çocuklara sevgi göstermek isterim, güzel paylaşım olsun isterim ama konular çok vakit yok”. (Öğrt 2)

“...zümrenin uyumlu olması lazım ben mesela 2 derste geçiyorum diğer arkadaşım en az 6 dersini ayırmış. Sınavlarımız ortak bu konuda sıkıntılar yaşayabiliyoruz.” (Öğrt 2)

“...Pek çok farklı öğrenme tekniği kullanılabilir ama çok eksik var. Konular dağınık...” (Öğrt 1)

4.1.1.11 On Birinci Görüşme Sorusu

“Uygulanmakta olan 6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı başarılıdır/başarısızdır, çünkü...” sorusunu öğretmenlerin tümü “başarısızdır” şeklinde yanıtlamıştır. Programın başarısız bulunmasının sebepleri arasında öğrencinin ihtiyacına yönelik olmaması, öğrenci seviyesine uygun olmaması, bütüncül olmaması, 6. ve 7. sınıfa öğrenciyi hazırlamaması, coğrafya ve tarih konularının dağılımının orantısız olması gibi etkenler gösterilmiştir;

“...konular dengeli gitmiyor aralarda kopukluklar var dediğim gibi soyut kavramları öğrenci seviyesine uygun bulmadım. Müfredat daha iyi seçilmeli, sınıfların kalabalık olduğu unutulmamalı.” (Öğrt 2)

“...kitabın her yerinde beşeri coğrafya var bu çocuklar tarih de görmeli...” (Öğrt 1)

“...programı verdiklerinde ilk baktığım şey Osmanlı nerede diye aramak oldu ama yoktu. Hep coğrafya ve terimleri de ağır ayrıca. Konveksiyoneli çocuk bırakın lisede öğrensin yazık günah...” (Öğrt 3)

4.1.1.12 On İkinci Görüşme Sorusu

“6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nı uyguladığınız sürece yaşadığımız olumlu ve olumsuz deneyimler nelerdir?” sorusuna araştırmaya katılan öğretmenler tarafından önceki sorularda açıklık getirildiği kanısına varılarak cevap vermeye gerek duyulmamıştır.

4.1.1.13 On Üçüncü Görüşme Sorusu

“Bu programı değiştirebilecek olsanız neleri değiştirirdiniz?” olarak belirtilen görüşme sorusuna öğretmenlerin verdiği cevaplar Tablo 8’de belirtilmiştir.

Tablo 8: Öğretmenlerin SBÖP’de yapmak istediği değişiklikler

İçerik	Kitap Dil Temel kavramlar Üniteler
Eğitim durumları	Etkinlikler
Fiziksel çevreye uyum	Sınıf mevcudu Sınıf yapısı

On üçüncü görüşme sorusuna yönelik öğretmenlerin verdiği cevaplar göre yapmak istedikleri değişiklikler daha çok programın içerik ögesine yöneliktir. Özellikle eski kitapları dönmenin öğrenci lehine yapılabilecek bir değişiklik olduğundan bahsedilmiş, yeni programın içerik boyutu önceki sorularda yer verilen ifadelere benzerlik göstermiştir. Öğretmenleri programda yapmak istedikleri değişiklikler şu şekilde ifade edilmiştir;

“...haftada iki saat olan dersin müfredatı bu kadar geniş olmamalı, zaten konular yetişmiyor. Biz hiçbir zaman kitabı bitiremiyoruz.” (Öğrt 2)

“...kitabın ilk ünitesi o toplumsal olaylar çok gereksiz. Hayır yani ben kitabın kalınlığına baktığım zaman diğer konulara baktığım zaman hiç gerek yok o toplumsal olaylar konusuna iki dersten fazla ayırmaya...” (Öğrt 2)

“Eski okulumdaki sınıflar 15 kişiydi, teknoloji kullanımına çok uygundu. Burada buraya göre şeyler tasarlanmalı sınıfların kalabalıklığına göre.” (Öğrt 2)

“...seçim ve konuların dizilişi o kadar kötü değil ama eski kitaplar daha iyiydi genellikle.” (Öğrt 2)

“...Avrupa’da sınıf sistemi var mesela. Öğretmen sınıf sınıf dolaşmıyor. Senin bir sınıfın var istediğin gibi dekore edebilirsin orayı. Düşün bir sosyal bilgiler sınıfı olsa ben mesela oraya haritamı da hazırlarım, sırasıyla savaşlarımı da hazırlarım her şeyimi hazırlarım...” (Öğrt 3)

“...değişiklik yapacak vaktim yok ama konuların değişmesi gerekir ilkokul seviyesinde çok konu var aynı şekilde lise düzeyinde de çok konu var bunların acilen değişmesi gerekiyor.” (Öğrt 1)

4.1.1.14 On Dördüncü Görüşme Sorusu

“6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nı kendi açınızdan değerlendiriniz” sorusuna yönelik öğretmen cevapları aşağıda belirtildiği gibidir;

Öğrt 1: “Şu anda uygulanmakta olan programın elle tutulur bir tarafı yok. İçerik seçimi hatalı konular çok düzensiz. En başta hiç tarih yok ee o zaman bu çocuktan 8. sınıfta bi başarı bekleyemezsin sen. Eski programın güncellenerek uygulanması gerekir kısaca.”

Öğrt 3: “...şimdi çok güzel sen bu programı dışarıdan hazırlıyorsun harika. Şuna yönlendir buna yönlendir. Eyvallah da realite mi bu? Bize danışmaları gerekirdi. Danışmadılar işte olanlar ortada.”

Öğrt 2: “yani daha ne söylenebilir ki konular uzun, ayrıntılı. Öğrenciler bazı kavramları anlamıyorlar çok soyut geliyor. Hiç tarih yok. E sınıflar neredeyse 40 kişi program öğrenci merkezli olabilir teoride ama bunu uygulamak mümkün değil o yüzden ben bu programı gerçekçi bulmuyorum. Zaten kitap dışına çıkmıyoruz ki kitap temelli ilerliyoruz...”

Görüşme bulgularına göre SBÖP çalışmaya katılanlar tarafından olumsuz eleştirilmiş, kullanıma uygun bulunmamıştır.

4.1.2 Öğrenci Görüşmeleri

Bu bölümde araştırma soruları 2.a. ve 2.b.'ye ilişkin görüşme bulgularına yer verilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin ifadeleri 15 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme sorularına göre analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan 15 öğrenci öğrn 1, öğrn 2, ...öğrn 15 olarak kodlanmıştır.

4.1.2.1 Birinci Görüşme Sorusu

“Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili beklentileriniz nelerdir?” sorusuna öğrenciler tarafından verilen cevaplar Tablo 9’da görüşmelerden elde edilen temalar ve bu temalara bağlı alt kodlar olarak gösterilmiştir.

Tablo 9: Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Beklentileri

Temalar	Beklentiler	f
Farklılık	5. sınıftan farklı	2
	Beklenmedik konular	2
	İyi öğretmenler	3
Benzerlik	5. sınıfa benzer	5
Güçlük	Kolay	3
	Zor	4
Diğer	Merak	2
	Tarih	1
	Beklentisiz	7

Tablo 8’de öğrencilerin 6. sınıfa başlamadan önce Sosyal Bilgiler dersine yönelik beklentilerine ve verilen cevapların tekrar derecelerine yer verilmiştir. Görüşme yapılan öğrencilerin yarısı herhangi bir beklentiye sahip olmadıklarını, merak dahi etmediklerini ifade etmiştir. Öğrencilerden bazıları 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin 5. sınıf gibi olacağını beklerken bazıları ise bunun tam tersi yönünde görüş bildirmiştir. Aynı şekilde dersin zor ya da kolay olacağını bekleyen

öğrencilerin yanı sıra bir öğrenci de derste bolca tarih görecekları şeklinde düşündüğünü ifade etmiştir;

“...yani derslerin daha şey işte antik yerleri tarihi çağlar heykeller tarihle ilgili şeyler olacağını düşünmüştüm.” (Öğrn 1)

“...beklentim yoktu ama sadece bayağı merak etmişim. Nasıl bir konu olacak zor mu kolay mı merak etmişim. Jeolojik zamanların çıkacağını hiç bilmiyordum. Hiç ummadığım yerden geldi” (Öğrn 2)

“...düşünceme göre kolay geçeceğiydi. Zor olmayacağını ve öğretmenlerin iyi olacağını düşünmüştüm.” (Öğrn 4)

“...önceki işlediğimiz konulardan bekliyodum yani 5. sınıftaki konulardan” (Öğrn 5)

“...mmm daha kolay bir ders olacağını düşünmüştüm. Biraz kolay geldi çok değil. Konuları birazcık zor buldum.” (Öğrn 6)

“...aslında ortaokula başlamadan önce düşünmüştüm ama daha çok merak ettim sadece” (Öğrn 7)

“...çok düşünmedim sadece beşin aynısı gibi olur diye düşündüm.” (öğrn 8)

“...beklentim yoktu ama beşe benzeyeceğini düşünmüştüm konuları falan” (Öğrn 9)

“Yani hiçbir bilgim hiçbirşeyim öyle düşünmedim ama şimdi bana sorsalar daha zor olacağını düşünmüştüm daha kolay olduğunu gördüm” (Öğrn 12)

4.1.2.2 İkinci Görüşme Sorusu

“Sosyal Bilgiler dersi kapsamında ne tür etkinlikler yapıyorsunuz” şeklindeki görüşme sorusuna öğrencilerin tamamı sınıf içerisinde ya da sınıf dışı herhangi bir etkinlik yapmadıklarını belirtmiş, soruya ek olarak sınıf içerisinde sadece öğretmenin konu işlediğini bazen kitaptaki etkinlikleri yaptıklarını ifade etmişlerdir;

“etkinlik yapmıyoruz hoca sadece yazı yazdırıyor.” (Öğrn 9)

“...yok hayır etkinlik falan yapmıyoruz sadece işte kitaptaki soruları yapıyoruz, öyle.” (Öğrn 7)

“Hoca bir tane harita veriyor bunu yapın diyor, bazen de kitaptakileri yapıyoruz. Onun haricinde bişey yapmıyoruz genelde konu işleniyo.” (Öğrn 3)

“Yapmıyoruz sadece dersleri veriyor hoca anlatıyor geçiyoruz.” (Öğrn 2)

“Hayır. Bir kere yaptık kanser hastaları için o da fen dersindeydi. Sosyalde hiç böyle bir şey yapmıyoruz.” (Öğrn 1)

4.1.2.3 Üçüncü Görüşme Sorusu

“Bu derste ödevleriniz ya da projeleriniz oluyor mu? Şeklindeki soruya öğrenciler tarafından verilen cevaplar Tablo 10’da belirtilmiştir.

Tablo 10: Öğrencilerin Ödev ve Proje Uygulamaları

Temalar	Alt temalar	f
Ödevler	Araştırma	4
	Kitap etkinlikleri	3
	Çalışma soruları	8
Proje	Oluyor	0
	Olmuyor	15

Öğrencilerin tamamı herhangi bir proje yapmadıklarını belirtmiş; ödevlerinin genellikle kitaptan, öğretmenin önceden yazdığı sorulardan ya da araştırmalardan oluştuğunu söylemiştir;

“Daha çok diğer derslerden oluyo prejemiz İngilizce gibi. Sosyalde öğretmen soru yazdırıyor ödev olarak biz de onları cevaplıyoruz.” (Öğrn 9)

“Projemiz olmuyor ama ödev oluyor. Mesela bazı kelimelerimiz oluyo onlarla ilgili araştırma yapmamız gerekiyor.” (Öğrn 8)

“Daha çok ödev şeklinde oluyo bizim sınıfinkiler öğretmen soru yazdırıyor onları yapıyoruz evde.” (Öğrn 7)

“Hoca kitaptan etkinlikleri ödev olarak veriyö. Projemiz olmuyo ama araştırma ödevimiz oluyo. Mesela levhalar hangi yerde ya da mısır hangi levhanın üzerinde gibi.” (Öğrn 3)

“Projemiz hiç olmadı. Çok bir şey yapmıyoruz bazen kitaptan ödev oluyor o kadar.” (Öğrn 2)

“Ödevlerim oluyor ama proje olmadı hiç. Öğretmen konuya başlamadan önce soru yazdırıyor. Bize de yapın diyor biz de önceden konuya bakmış, öğrenmiş oluyoruz.” (Öğrn 1)

“Ödevlerimiz oluyor ama projemiz olmuyor daha başlamadık projelere. Ödevler de genelde öğretmenin verdiği sorular oluyo. Soru yazıyo biz cevaplıyoruz ödev olarak.” (Öğrn 15)

4.1.2.4 Dördüncü Görüşme Sorusu

“Sınavlarımız sizi hangi açıdan zorluyor?” sorusuna öğrencilerden 8’i sınavlarının kendilerini zorladığını, klasik sorular yerine boşluk doldurma ve eşleştirme sorularını tercih ettiklerini belirtmiştir. Öğrencilerin 7’si ise sınavları kolay bulduğunu, biraz çalışmayla başarılı olabileceklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin sınavları zor ya da kolay bulma sebeplerine ilişkin veriler Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 11: Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Sınavını Zor/Kolay Bulmalarının Sebepleri

Zor	Ezber Çok konu Kıbrıs Tarihi ile karışması Yorum soruları
Kolay	Boşluk doldurma Eşleştirme İşlenen konular

“Sosyal sınavı beni biraz zorladı. Şu açıdan ezber yapmak konusundan. Sorular biraz daha açık olsaydı. Biraz kafamı karıştırdı. Yanlış yerlere yanlış cevaplar yazdım. Bu manto falan onların yerlerini gösterirken onları karıştırdım.” (Öğrn 2)

“...bazıları zorladı biraz. Bazıları uzun cevaplı klasik sorular vardı. Yorum soruları da vardı mesela ovaları yaz ve nasıl oluştuklarını açıkla gibi sorular vardı bana zor geldi. Öbürlerinin zaten üstünde vardı kelimeler boşluklara onları yazdım onlar kolaydı. Bilmediğim kelimeleri bakarak yazdım oradan.” (Öğrn 3)

“Klasik sorularda zorlanıyorum. Çünkü bazılarının cevaplarını bulamıyorum diğerleri daha hatırlatıcı geliyor. Yorum soruları daha zor bence.” (Öğrn 13)

“Kıbrıs Tarihi ile sosyal karışıyor orada ee işte toplumsal olaylar var sonra manto falan karışık geliyor bana ezberlemek açısından benim için zor.” (Öğrn 7)

“...birazcık zorladı beni. Sınav tipi güzeldi. Yorum yapmamızı gerektirecek sorular vardı ben eşleştirmeleri tercih ederim onlar daha kolay.” (Öğrn 8)

“...zordu. Mesela arkada bir tane erozyonu azaltmak için neler yapılabilir diye soru vardı ben karıştırdım. Çünkü aynı sel ve taşkınların önlenmesi için yapılacaklara benziyordu. Çok maddeli uzun cevaplı sorular zor bence.” (Öğrn 10)

“Ben çok fazla sosyale çalıştığım için sınav beni zorlamadı.” (Öğrn 1)

“Bence kolaydı. Yazılı sorular ve boşluk doldurma vardı. İnşallah diğer sınav da böyle olur.” (Öğrn 11)

“...sınavım iyiydi. Boşluk doldurmalar vardı kolay geldi bana.” (Öğrn 6)

“Hiç de zorlamadı. Hep çalıştıklarımından çıktı. Dört yorum sorusu vardı. Mesela sorusunu verdi biz onların cevabını yazdık. Onlar zorladı sadece biraz. Boşluk doldurmalar kolaydı.” (Öğrn 14)

4.1.2.5 Beşinci Görüşme Sorusu

“Sosyal Bilgiler dersinin diğer derslerden farkı nedir? Görüşme sorusuna ilişkin verilen cevaplar Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12: Öğrencilere Göre Sosyal Bilgiler Dersinin Diğer Derslerden Farkı

Konu	Yeni bilgiler öğrenme Güncel içerik
Ders işlenişi	Fazla yazma Aktif katılım
İletişim	Öğretmen etkileşimi
Güdüleme	Eğlenceli Sosyalleştirici Zor Kolay

Beşinci görüşme sorusuna yönelik öğrenci cevapları incelendiğinde öğrenciler sosyal bilgiler dersinin diğer derslerden farkını konu, ders işlenişi, öğretmenleriyle olan ilişkileri ve derse karşı ilgilerini arttıracak faaliyetler bağlamında cevaplamış; dersin diğer derslere göre daha eğlenceli olduğunu ifade etmiş, bu derste öğrendikleri bilgilerin diğer derslerdekinin aksine gerçek hayatta görebildikleri öğelerden oluştuğu belirtmişlerdir. Bu görüşlere ek olarak öğrenci-öğretmen etkileşiminin de diğer derslere göre daha yoğun olduğu; diğer derslere göre daha zor ya da daha kolay olduğu bulgularına ulaşılmıştır;

“Matematikte işlem yapmamız gerekiyor mesela sosyalde işlem yapmamıza gerek yok. Ders güzel geçiyor.” (Öğrn 8)

“...bence en önemli fark fazla bilgi öğrenmemiz ve başka yani ülkeler ile ilgili olan levhaları görüyoruz. Ülkeyle ilgili, dünyayla ilgili daha fazla bilgi öğreniyoruz. (Öğrn 9)

“...bu derste daha fazla bilgili oluyorum. Bakış açım genişliyor. Sosyalleşme anlamında farklı. Daha gerçekçi bilgiler öğreniyorum.” (Öğrn 13)

“...diğer derslere göre daha kolay” (Öğrn 3)

“her dersin ayrı bir bilgisi var ama bu ders daha eğlenceli işlenişi de güzel”
(Öğrn 12)

“Öğretmenle daha çok birbirimizi tanıma imkanımız oluyor, derse katılabiliyoruz mesela bir konuyu tartışabiliyoruz, konuyla ilgili yaşadığımız olayları anlatabiliyoruz.” (Öğren 15)

4.1.2.6 Altıncı Görüşme Sorusu

“Sosyal Bilgiler dersini seviyor musunuz? Seviyorsanız neden? Sevmiyorsanız neden? Sorusunu öğrencilerden 14’ü seviyorum şeklinde cevaplandırırken 1 öğrenci öğretmenin derste bağırması sebebiyle konuları sevmesine rağmen dersten çok hoşlanmadığını ifade etmiştir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine duydukları sevginin, dersin konuları, öğretmenin öğrencilere karşı davranışları ve ders anlatmandaki becerisi ve öğrencilerin derse karşı güdülenmesine bağlı olduğu ortaya çıkmıştır;

“dersi biraz orta seviyorum. Çünkü öğretmenin bağırmasına eskiden beri alışık değilim. Biraz geriliyorum ama konuları seviyorum yine de” (Öğrn 5)

Öğrencilerin dersi sevmelerinin sebeplerine ilişkin temalar Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13: Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersini Sevmelerinin Sebepleri

Konular	İlgi çekici Yeni bilgi Kolaylık
Öğretmen	Öğretmen sevgisi Güzel anlatım
Güdüleme	Eğlenceli

“...çok seviyorum şey değil öyle matematik gibi konular basit.” (Öğrn 4)

“Evet seviyorum. Çünkü eğlenceli ve kolay geliyor hem de bilgi edinmemizi sağlıyor.” (Öğrn 12)

“...sevilmeyecek gibi değil. Coğrafi bölgeler falan benim ilgimi çekiyor. Zaten adından da geliyor yani sosyal bilgiler.” (Öğrn 7)

“...evet seviyorum çünkü öğretmenimi seviyorum. Konular kolay o yüzden de biraz seviyorum.” (Öğrn 6)

“...seviyorum çünkü kaç tane gezegen olduğunu, adlarını, hangisi büyük hangisi küçük, hangisi daha yakın onları öğreniyoruz. Bana ilgi çekici geliyor.” (Öğrn 11)

“Dersi seviyorum eğlenceli geliyor. Kültürümüzü öğreniyoruz işte görmediğimiz yerleri görüyoruz...” (Öğrn 1)

“...evet hocanın çok güzel anlatmasını seviyorum.” (Öğrn 3)

4.1.2.7 Yedinci Görüşme Sorusu

“Sosyal Bilgiler dersi sizi nasıl hissettiriyor?” sorusuna verilen cevaplar olumlu ve olumsuz olmak üzere iki ana tema altında analiz edilmiştir. Yedinci görüşme sorusuna ilişkin bulgular Tablo 14 ‘te sunulmuştur.

Tablo 14: Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi İle İlgili Hisleri

Olumlu	Mutlu
	Kolay
	İyi
	Sevinçli
	Heyecanlı
Olumsuz	Sıkıcı
	Utangaç
	Gergin
	Yorulmuş

“...derste kendimi çok yükleme yapılmış gibi yorgun hissediyorum.” (Öğrn 2)

“...sevinçli oluyorum ama yazı yazarken sıkılıyorum.” (Öğrn 3)

“...ilk başta zorla giriyordum ama sonradan hislerim değişti artık ders başlamadan önce tekrar yapıyorum derse isteyerek hazırlanıyorum.” (Öğrn 1)

“...iyi hissediyorum ama çok küçük bir hatamızda hoca çok bağıyor benim çok fazla ödüm kopuyor ama diğer derslerde olduğu gibi cümbüş olmuyor.” (Öğrn 7)

“...iyi, heyecanlı hissediyorum. Anlayamayacağım diye korkuyorum ilk başta ama anlıyorum.” (Öğrn 5)

“...çok hisli oluyorum mutlu oluyorum mesela. Çarşamba günü hoca yoktu ders yapılmadı ben çok üzüldüm. Gerçekten çok seviyorum bu dersi.” (Öğrn 13)

“...derste çok sıkılıyor ve yoruluyorum çünkü öğretmen yazı yazdırdığı için derse bile girmek istemiyorum.” (Öğrn 9)

“...yani bu derse girdiğimde utangaç oluyorum. Çünkü hoca çok bağıyor. Hocadan biraz çekiniyorum.” (Öğrn 8)

4.1.2.8 Sekizinci Görüşme Sorusu

“Bu derste aktif olabildiğinizi düşünüyor musunuz?” sorusuna yönelik öğrenci görüşleri farklılık göstermiştir. Öğrenciler genel anlamda aktiflik durumunu farklı sebepler göstererek “evet”, “hayır” ve “kısmen” şeklinde cevaplamıştır. Öğrencilerin verdiği cevapların sıklık derecesi Tablo 15’te yer almaktadır.

Tablo 15: Öğrencilerin Derste Aktif Olma Sorusuna Verdiği Yanıtların Sıklık Derecesi

Temalar	f
Evet	3
Hayır	8
Kısmen	2

Öğrencilerden derste yeterince aktif olamadıklarını düşünen öğrenciler genellikle öğretmenin konu anlattığını kendilerinin sadece soru sorulursa derse katılabildiklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra derste yeterince aktif olduklarını düşünen öğrenciler öğretmenlerinin derste sürekli soru sorduğunu, bu durumun aktiflik için yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Derste kısmen aktif olduklarını düşünen öğrencilere göre ise öğretmenin soru sorması aktif olmak için çoğu zaman yeterli değildir; derste daha fazla etkinlik, proje, modelleme gibi çalışmalar yapılmalıdır.

“...bazen imkan veriliyor bize. Boş derslerde geliyor bazen hoca bize soru soruyor ama daha fazla olabilirdi tabi.” (Öğrn 2)

“...hayır. Dışarıya falan çıkmıyoruz, hiç proje vermiyor hoca. Katılamıyoruz derse. Öğretmen hep konu anlatıyor ya da yazı yazdırıyor.” (Öğrn 3)

“...evet hocanın sorduğu her soruya parmak kaldırıyoruz verdiği tüm ödevleri yapıyoruz.” (Öğrn 1)

“...sınıf olarak çok değil ama katılıyoruz. Bu derste diğerlerine göre daha aktifiz.” (Öğrn 6)

“...uu aslında bence değiliz. Hoca çok şey sormaz aslında mesela konuyu anlatıyor hoca habire bize soru sorsa daha iyi olur.” (Öğrn 7)

“Evet, bence aktifiz. Diğerlerine göre kıyaslarsam daha güzel ve etkinlikli bir ders bu.” (Öğrn 12)

“Evet yani sınıfça katılıyoruz.” (Öğrn 5)

“Sınıfta çok konuşanlar var onlar yüzünden aktif olamıyoruz. Hem sestem hem de öğretmen hep konu anlattığından.” (Öğrn 10)

“...yani daha çok katılmak isterdim derste mesela yanardağ yapabiliydik böyle gerçekçi şeyler olabilirdi.” (Öğrn 13)

“Öğretmenin yazı yazdırmasındansa daha fazla bize anlatmasını ya da proje verip yapmamızı istemesini isterdim.” (Öğrn 9)

“...daha fazla katılmak isterdim, daha eğlenceli olabilirdi mesela projeler yapabilirdik güzel etkinlikler.” (Öğrn 8)

4.1.2.9 Dokuzuncu Görüşme Sorusu

“Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili arkadaşlarınıza ya da ailenize ne anlatırdınız?” sorusuna öğrencilerin verdiği cevaplar “zor olduğunu anlatırdım” ve “eğlenceli bir ders olduğunu söylerdim” şeklinde iki farklı bakış açısına sahiptir. Dersi eğlenceli bulan öğrenciler aynı zamanda dersin kolay olduğunu iddia ederken, dersin zor olduğunu anlatırdım şeklinde cevap veren öğrenciler konuların çok olduğundan ve 5. sınıftaki konulardan daha zor olduğunu ifade etmiştir.

“...konular biraz zor ama korkulacak bir şey yok derdim. Sadece kolay sanmasınlar konuları görüp çok çalışma gerektirir.” (Öğrn 5)

“...zor bir ders derim. Diğer ünitelere göz attığımda da zora benziyor.” (Öğrn 10)

“...konularından bahsederdim. 5’ten zor olduğunu söylerdim. Konuların biraz daha ağır olduğundan bahsederdim.” (Öğrn 6)

“...kolay bir ders gibi görünse de aslında zor bir ders olduğunu ama eğlenceli ve keyifli bir ders olduğunu sadece çok konu olduğunu söylerdim.” (Öğrn 12)

“...eğlenceli güzel komik değil de yani baya insanı eğlendiren bir ders derdim.” (Öğrn 12)

“Konuları anlatırdım, dünya ile ilgili ilgi çekici eğlenceli konular olduğunu anlatırdım.” (Öğrn 15)

“...çok sevdiğimi söylerdim. Dersin çok eğlenceli olduğunu konuların kolay olduğunu söylerdim.” (Öğrn 1)

“... u nasıl anlatsam eğlenceli ve kolay bir ders derdim ama çok etkinlik yapabileceğimiz halde yapmadığımız ama yine de eğlenceli derdim.” (Öğrn 8)

4.1.2.10 Onuncu Görüşme Sorusu

“Bu dersi siz düzenleyecek olsanız hangi konuları ekler hangi konuları çıkarırdınız?” sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar daha çok ünite bağlamında şekillenmiştir. Öğrencilerin 6’sı kesin bir şekilde “jeolojik zamanlar” konusunu çıkartma istediği belirtmiş, bu öğrencilerden 4’ü “doğal afetler” ve “ekosistem” konularının kalmasını tercih ettiklerini belirtmiş; 2 öğrenci ise gezegenler ve dünya ile daha fazla konu eklemenin dersi daha eğlenceli hale getireceğini ifade etmiştir;

“...jeolojik zamanları çöpe atardım. Diğerleri kalabilir. Belki toplumsal olaylardı da çıkarırdım.” (Öğrn 7)

“Jeolojik zamanları çıkarırdım doğal afetler kalırdı.” (Öğrn 5)

“Jeolojik zamanları çıkarırdım. Bir tek onu çıkarırdım. Doğayla ilgili konuları eklerdim mesela gezegenler dünya...” (Öğrn 6)

“Toplumsal olaylar ve doğal afetler kalırdı. Levhaları çıkarırdım bir de o jeolojik şeyleri. Mesela depremleri görünce merakım artıyor konuyla ilgili araştırma yapmak istiyorum daha çok şey öğrenmek istiyorum.” (Öğrn 13)

Öğrencilerden 2’si ise henüz görmedikleri üniteleri çıkarmak istediklerini, bu ünitelere karşı önyargılı olduklarını ve zor geçeceğini düşündüklerini belirtmiştir;

“...yerleşme konusunu çıkarırdım. Nüfus konusunu çıkarırdım. Onlar zor gibi görünüyor. Dinozorları eklerdim onlarla ilgili daha fazla ve ayrıntılı bilgi eklerdim.” (Öğrn 10)

“...öncelikle üçüncü üniteyi çıkarırdım. Başlamadık ama zor gibi duruyo. Dünyanın katmanları ve gezegenler kalırdı.” (Öğrn 9)

7 öğrenci ise doğa konuları hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak istediklerini belirtmiştir;

“Levhaları koyardım, iç katmanları koyardım. Tarih eklerdim mesela evler hangi yılda yapıldı. Biz nereden geldik bunları eklerdim.” (Öğrn 3)

“...tarihi çağları ve nüfusu çıkarmak isterdim. Daha etkinlikli, uzay ve güneş sistemiyle ilgili şeyler isterdim. Mesela böyle güneş etrafında dönen gezegenleri yapabileceğimiz etkinlikler eklerdim.” (Öğrn 8)

“...bütün konuları çıkarırdım sadece gezegenlerin oluşumunu ve uzayla ilgili şeyler olsun isterdim.” (Öğrn 11)

“...hani böyle doğal çevreyle ilgili konular yaptığımızda gidip çöpleri toplatıyor olabilirlerdi. Mesela şimdi volkanlar falan olsaydı anlatmak için dışarı çıkıp gösterilebilirdi. Yani ilgilerimize göre şeyler eklenmeliydi.” (Öğrn 14)

“...mesela olayı kaldırırdım çok basit o. Etkinlik koyardım. Olaylar çok saçma bana göre mesela deprem falan önemli orada doğal afet olduğunda ne yapmamız gerektiğini öğreniyoruz ama olay zaten basit ve çok saçma.” (Öğrn 1)

“...dinozorlarla ilgili şeyleri ve jeolojik zamanlarda neler yaşandığıyla ilgili daha çok şey eklerdim. Toplumsal olayları çıkartırdım çok basit ve sıkıcı.” (Öğrn 10)

4.1.2.11 On Birinci ve On İkinci Görüşme Sorusu

11. ve 12. görüşme sorularında Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili öğrencilerin en sevdiği ve en sevmediği şeyler sorulmuş öğrencilerin 6’sı belirtilen soruları cevaplamamış en sevdiğim ya da en sevmediğim bir şey yok olarak açıklamada bulunmuştur. Öğrencilerden 4 tanesi ise soruları konu bazında değerlendirmiş ve en sevdikleri konular ile en sevmedikleri konuları belirtmiştir;

“...gezegenlerle ilgili konuları sevdim. En sevmediğim toplumsal olaylar. Bittiğine çok sevindim.” (Öğrn 11)

“...en sevdiğim şey yok ama en sevmediğim toplumsal olaylar ve doğal afetler.” (Öğrn 2)

“...çevreyi kirletmemek yani o konuları işlemek en sevdiğim şey. En sevmediğim yok bu derste hepsi güzel anlatım da güzel çünkü.” (Öğrn 12)

“...en sevdiğim şey doğal afetler en sevmediğim şey toplumsal olaylar.” (Öğrn 1)

Öğrencilerden 5’i ise derste en sevdikleri ya da en sevmedikleri şey sorusunu öğretmen bağlamında değerlendirmiştir. Öğretmen bazı öğrencilerin dersi sevmesi yönünde önemli bir faktör olurken bazı öğrencilerin de dersi sevmemesinde etkili olmuştur.

“...en sevdiğim şey konular sevmediğim şey ise öğretmen. Öğretmen çok bağıyor.” (Öğrn 8)

“...hocanın anlatışını seviyorum. En sevmediğim şey yazmak çok yazıyoruz.” (Öğrn 3)

“...en sevmediğim şey öğretmenin bağırması. Bize kalp krizi geçiriyor. En sevdiğim şey ise sınıfın sessiz olması ve arkadaşlarımın konuşmaması.” (Öğrn 5)

“...en sevdiğim şey öğretmenim, en sevmediğim şey konuların zorluğu...” (Öğrn 6)

“...hocamızı çok seviyorum gerçekten. En sevmediğim de jeolojik zamanlar.” (Öğrn 7)

4.1.2.12 On Üçüncü ve On Dördüncü Görüşme Soruları

“Bu sene Sosyal Bilgiler dersinde yaşadığımız olumsuz ve güzel deneyimler nelerdir?” soru öğrenciler çoğu tarafından cevaplanmamış, öğrenciler akıllarında

kalan belirleyici bir deneyim olmadığını dile getirmiştir. Öğrencilerden yalnızca 2'si soruyla ilgili fikir beyan etmiş; sosyal bilgiler dersi sınavına çalışmanın kendisi için olumsuz bir durum olduğunu belirtmiş, bir başka öğrenci ise derste etkinlik yapsalar güzel deneyimler elde edebileceklerini ifade etmiştir.

“...sınav haftasında jeolojik zamanları ezberlemek beni çok yordu ve gerdi.”

(Öğrn 2)

“...sınıfça bir etkinlik yapmak istiyorum ama daha yapmadık. Yaparsak güzel bir deneyim olur.” (Öğrn 6)

4.1.2.13 On Beşinci Görüşme Sorusu

“6. sınıf Sosyal Bilgiler dersini kendi açınızdan değerlendiriniz” sorusuna öğrencilerin verdiği cevaplar Tablo 16’da sınıflandırılmıştır.

Tablo 16: Öğrenciler Sosyal Bilgiler Dersini Değerlendirmesinden Elde Edilen Bulgular

Etkinlik	Deney Proje Not tutma Aktif öğrenme
İçerik	Eğlenceli Sıkıcı Güncel Yeni bilgi
Öğretmen	Bağırان İyi anlatan

Öğrencilerden devam ettikleri Sosyal Bilgiler programını değerlendirmeleri istendiğinde 3 ayrı tema altında görüşlerini bildirmişlerdir. Öğrencilerden bazıları dersi eğlenceli bulduklarını, derste öğrendiklerini gerçek yaşamlarında kullanabildiklerini belirtmiştir. Dersi sıkıcı bulan öğrenciler ise derste çok yazı yazdıkları ve öğretmenlerinin çok bağırdıkları gerekçesiyle dersten keyif

almadıklarını söylemişlerdir. Elde edilen bulgulara göre öğrenciler derste daha aktif olmayı istemekle birlikte yeni bilgiler öğrenmeye de daha isteklidir.

“...güzel bir derstir genel olarak. Mesela derste Plüton’u gördük ben akşamında haberlerde annemler izlerken Plüton’la ilgili bir haber vardı. Orada duyunca hoşuma gitti...” (Öğrn 11)

“...ders kolay bir ders ama biraz karışık gidiyor. Toplumsal olayları gördük sonra dünya ekosistem falan konular birbirine benziyor. Ya da mesela deprem de toplumsal olay değil mi ayrı ayrı görüyoruz.” (Öğrn 2)

“...bu ders çok şey yapabileceğimiz ama hiçbir şey yapmadığımız bir ders”(Öğrn 8)

“Çok iyi bir ders. Hocamız çok eğlenceli birisi...ama derslerle projelerle işlemeyi çok isterdim.” (Öğrn 1)

“Çok eğlenceli bir derstir. Depremler sismograf falan günlük hayatımda kullanabilirim.” (Öğrn 14)

“Güzel bir ders ama bazı fazla şeyler çıkarılırsa daha iyi olacak.” (Öğrn 4)

“...ders gayet güzel ama mantıksız şeyler var mesela jeolojik zamanlar...büyüyünce arkeolog olmak isteyenler bunu öğrenebilir ama bizim ne işimize yarayacak kendime sormadan duramıyorum.” (Öğrn 7)

“Güzel bir derstir. Bazen Kıbrıs Tarihi ile karışır ben bağlantıyı oturtamıyorum bazen. Fena bir ders değil bence.” (Öğrn 5)

4.2 Gözlem Verilerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmada yarı yapılandırılmış gözlem tekniği ile elde edilen bulgular sunulmuştur. Araştırma sorusu 3’e ilişkin gözlem bulgularına yer verilmiştir. Gözlem yapılan sınıflarda gözlem verileri gözlem formunda belirtilen 3

temel boyutta toplanmıştır. Gözleme başlamadan önce oluşturulan kodlar Tablo 15’te, gözlemlerden sonra elde edilen kodlar Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17: Gözlem Öncesi Kodlamalar

Öğretim Programı (ÖP)	Ders giriş etkinlikleri (DGE) Hedeflerden haberdar etme (HHE) Etkinlikler Ödevler Projeler Grup çalışmaları Sınavlar Zaman yönetimi
Fiziksel Ortam (FO)	Oturma düzeni Materyaller Hava Genişlik Öğrenci sayısı Tahta kullanımı
Öğretmen ve Öğrenci Etkileşimi (ÖÖE)	Öğretmenin rolü Öğrencinin rolü Sınıfın iklimi Öğrencilerin ruhsal durumu Öğrenci-öğretmen etkileşimi Soru sorma

Tablo 18: Gözlem Sonrası Kodlamalar

Öğretim Programı	Güdüleme Hedeflerden haberdar etme Etkinlikler Ödevler Kitap kullanımı Zaman yönetimi Öğretim yöntem ve teknikleri Kalıcı öğrenme
Fiziksel Ortam	Oturma düzeni Öğrenci sayısı Tahta kullanımı
Öğretmen ve Öğrenci Etkileşimi	Öğretmen-öğrenci rolü Sınıf iklimi Öğrenci-öğretmen etkileşimi

Aşağıda Tablo 17’de son hali belirtilen gözlem kodlarına ilişkin alan notlarına yer verilmiştir.

4.2.1 GÜDÜLEME

Güdülenme kısaca öğrencinin kendisini derste ya da herhangi bir durumda başarılı kılmak için sahip olduğu içsel ya da dışsal motivasyonların tamamıdır (Kelecioğlu, 1992; Yeşilyaprak, 2018; Tan, 2014). Gözlemler sonucunda elde edilen verilere göre öğrencilerin derse hem içsel hem de dışsal olarak güdülendiği görülmektedir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde işlenen konuları merak uyandırıcı bulması ve program içeriği ile ilgili verilen ödevlerden bağımsız araştırma yapması; günlük hayatında yaşadığı olaylarla derste öğrendiklerini ilişkilendirmesi ve içerikle ilgili sorular sorması öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde içsel olarak güdülendiğini ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra öğretmen derse gelmeden önce hazır olmak istemeleri, öğretmenlerinden “afetin” ya da “artı” almak için derse ilgi duymaları öğrencilerin dışsal olarak güdülendiğini göstermektedir.

“...öğretmenleri daha gelmedi ama öğrenciler derse başlamaya oldukça istekli görünüyor.” (21.10.2019)

“Öğretmen doğru yanıt veren çocuklara afetin, çok güzel şekilde dönütler veriyor.” (28.10.2019)

“...önceki derste işlenen sel doğal afeti ile ilgili öğrenci hafta sonu yaşadığı olayı anlatıyor ve öğretmenden bravo şeklinde geri bildirim alıyor...” (04.11.2019)

“...soruyu cevaplama için listeden seçilen çocuklar pekiştiriliyor...” (05.11.2019)

“...öğrenciler meraklı. Konuyla ilgili tsunami kaç metre olur, Kıbrıs’ta deprem olursa tsunami olur mu gibi pek çok soru soruyorlar...” (07.11.2019)

“...bir kutup ayısı burada yaşayabilir mi, gubi yılanı kutuplarda yaşayabilir mi, yunusu evde besleyebilir miyiz şeklinde sorulan sorularla öğrencilerin ilgisi çekiliyor. Örneklerden hareketle kara ve su olmak üzere iki tür ekosistem olduğu çıkarımına ulaşıyor.” (02.12.2019)

“...dersin başında –doğanın emrinde miyiz?- şeklinde öğrencileri düşünmeye yönlendiren soru soruluyor.” (28.10.2019)

“...neden levhalar hareket ediyor, yerlerinde dursalar olmaz mı şeklinde ilgi çekici bir soruyla derse başlanıyor.” (29.10.2019)

“öğrencilere verecekleri doğru cevaplar karşılığında artı alacakları söyleniyor.” (07.11.2019)

4.2.2 Ders Giriş Etkinlikleri

Yapılan gözlemler sırasında ders giriş etkinliklerinin çoğu zaman gerçekleştirildiği görülmektedir. Öğretmenler özellikle “doğal afetler” ve “ekosistem” gibi konularda öğrencilerin dikkatini çekici, öğrencileri düşünmeye sevk eden ve merak uyandırıcı sorularla öğrencileri derse hazır hale getirmeye çalışmıştır. Kalıcı öğrenmenin artmasını, öğrencinin derse güdülenmesini sağlayan bu etkinlikler zaman zaman kullanılmamış bunun sebebi öğretmenlerden elde edilen görüşlere göre programda yer alan konuları zamanında yetiştirebilme düşüncesi ve zümrede bulunan diğer öğretmenlerin gerisinde kalmama çabasıdır.

“...dersin başında konuyla ilgili günlük hayattan soru soruluyor. Örneğin, Karpaz Yarımadası'na hiç gittiniz mi?” (17.10.2019)

“...öğretmen derse girince önceki öğrenmeleri hatırlatmak için soru-cevap etkinliği yapıyor.” (18.10.2019)

“...öğretmen hafta sonu yağın yağmurla ilgili kısaca sohbet ediyor, daha sonra dersin konusu olan sel ve taşkınlara giriş yapılıyor...” (21.10.2019)

“...öğretmen yeni konuya başlamadan önce kısa hatırlatma soruları soruyor.” (04.11.2019)

“...öğretmen derse girer girmez kaldığı yerden yazdırmaya devam ediyor.” (24.10.2019)

“...dersin başında önceki ders düz anlatım tekniği ile öğrencilere hatırlatılıyor.” (28.10.2019)

4.2.3 Hedeflerden Haberdar Etme

Öğretim programının eğitim durumları basamağında ele alınabilecek öğrencileri dersin hedeflerinden haberdar etme durumu kalıcı öğrenmenin sağlanabilmesi, öğrencilerin derse olan meraklarının ve beklentilerinin artması ve öğrencilerin ders sonunda elde edecekleri bilgi ve becerilerden haberdar olması için öğretmen tarafından ifade edilen sözel kazanımlardır (Kelecioğlu, 1992; Yeşilyaprak, 2018; Tan, 2014). Bu bağlamda gözlemlerden elde edilen verilere göre öğretmenlerin çoğu zaman derste işlenecek olan konuyu başlık olarak belirttiği ya da öğrencilerin neleri öğrenecekleri ile ilgili sorular yazdırarak derse başladıkları görülmektedir.

“Öğretmen yeni konuya geçileceğinden bahsediyor. Daha sonra kitaptan etkinlikleri yapacaklarını açıklıyor.” (02.12.2019)

“...yeni konuya geçileceğinden bahsedildi, öğretmen konuyla ilgili çalışma sorusu yazdırdı.” (14.11.2019)

4.2.4 Etkinlikler

Sınıf içinde yapılan gözlemlere göre öğretmenlerin genellikle soru-cevap ya da beyin fırtınası etkinliği yaptırdığı görülmüştür. Bunun dışında okul içinde ya da okul dışında herhangi bir etkinlik yapıldığı gözlemlenmemiştir. Öğrencilerin görüşmelerde daha fazla etkinlik yapma ve aktif olma isteklerini belirtmesinin yanı sıra öğretmenler, sınıf mevcudunun olması gerekenin çok üzerinde olmasını ve

gerekli zaman ve imkanın sağlanmadığını ifade ederek etkinlik yapamadıklarını belirtmişlerdir.

“...her yerde doğal afetlerin etkisi aynı mıdır şeklinde bir soru soruluyor ve öğrencilerin beyin fırtınası yapması sağlanıyor.” (21.10.2019)

“...deprem dendiğinizde aklınıza neler geliyor?” şeklinde bir soruyla beyin fırtınası etkinliği başlatılıyor. Gelen cevaplardan hareketle ortak bir deprem tanımına varılıyor.” (28.10.2019)

4.2.5 Ödevler

Sınıf içinde yapılan gözlemlerde çoğu zaman öğretmenlerin ödev verdiği görülmektedir. Verilen ödevler genellikle soru yazdırma ve öğrencilerden bu soruları evde yanıtlamalarını isteme şeklinde olmuştur. Verilen ödevler zaman zaman yeni konuya başlanmadan önce hazırlık amaçlı zaman zaman ise konunun sonunda tekrar ve pekiştirme amaçlı kullanılmıştır. Ödevlerin kontrolünde ise beklenen sürekliliğin sağlanamadığı görülmüş, öğretmenlerin ödevleri zaman zaman ve belirsiz aralıklarla kontrol ettiği; bu kontrollerin de bireysel olarak değil sınıf geneliyle aynı anda yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenciler bu konuyla ilgili daha fazla aktif olabilecekleri proje ödevleri, grup çalışmaları, modelleme gibi çalışmalar yapmak istediklerini belirtirken öğretmenler, verdikleri ödevleri sınıf mevcudunun kalabalık olması ve ders saatinin yetersiz olması gibi sebeplerle kontrol edemediklerini, bu durumun öğrenci öğrenmelerini takip etmekte zorluğa sebep olduğunu ifade etmişlerdir.

“...verilen ödevlerin her zaman kontrol edilemeyeceği, öğrencilerin ödevleri artı almak için değil öğrenmek için yapması gerektiği hakkında açıklamada bulunuluyor.” (18.10.2019)

“...bir sonraki derse hazırlık olması amacıyla öğretmen öğrencilere soru yazdırıyor.” (21.10.2019)

“...kitapta yer alan bunları biliyor muydunuz kısmı öğrencilere ödev olarak veriliyor.” (28.10.2019)

4.2.6 Kitap Kullanımı

Ders saatleri içerisinde genellikle öğretmenlerin kendi özetlerini kullanmayı tercih ettikleri görülmektedir. Öğretmenlerin sahip olduğu özetler kaynağını ders kitabından almaktadır fakat öğrenciler derste aktif olarak kitaplarını kullanmamaktadır. Ders kitaplarının genel olarak kitapta yer alan etkinlikler yaptırılırken kullanıldığı gözlemlenmiş, bunun yanı sıra kitapta yer alan tabloların, şemaların ve fotoğrafların öğretmenlerin anlattıklarını desteklemek için kullanıldığı görülmüştür.

“...levhalar konusunda kitapta yer alan haritalar kullanıldı. Haritalara göre levha sınırları ve deprem haritasıyla benzerliği karşılaştırılıyor.” (18.10.2019)

“...tarımın tanımının altı kitaptan çizdiriliyor. Kitaptaki resimlere bakılarak öğrencilerin hangi ekonomik faaliyetlerin yapıldığını söylemeleri isteniyor.” (24.10.2019)

“...dersle ilgili bölümler kitaptan çocuklara okutuluyor, önemli yerlerin altı çizdiriliyor.” (28.10.2019)

4.2.7 Zaman Yönetimi

Her derse ayrılan sürenin 40 dakika olduğu ve haftada 2 ders şeklinde işlenen sosyal bilgiler dersinin öğretim programında yer alan içeriği sene sonuna yetiştirmek için yeterli olmadığı görülmüştür. Öğretmenler çoğu zaman konuları yetiştirmek için ders giriş etkinliklerini geçiştirmekte, derste etkinlik ya da farklı yöntem ve teknikler kullanmaya çalışmamakta ve öğrencilerin bireysel öğrenmelerini

denetleyememektedir. Öğretmenler, yapılan görüşmelerde bu durumdan yaşanan olumsuz deneyimler pek çok defa dile getirilmiş; öğrencileriyle daha fazla zaman geçirmek istediklerini, onları daha yakından tanımak ve takip edebilmek istediklerini ifade etmiş ama yoğun öğretim programına göre uyumsuz buldukları ders saatlerinin bu isteklerini gerçekleştirilmede engel teşkil ettiğini ifade etmiştir.

“...öğretmen tahtaya son soruyu yazdığı anda zil çalıyor.” (17.10.2019)

“...derse hiç diyalog olmadan başlandı. Yoklama dersin sonunda alındı. Öğretmen bunun konuları yetiştirmek için olduğunu öğrencilere açıkladı.” (21.10.2019)

4.2.8 Öğretim Yöntem ve Teknikleri

Gözlem sürecinde genel olarak buluş yoluyla öğrenme ve sunuş yoluyla öğrenme stratejilerinin kullanıldığı görülmüştür. Bu stratejilerin yanı sıra tam öğrenme modeli zaman zaman uygulanmaya çalışılmış fakat yeterli zaman olmadığı için bazı öğrencilerde tam öğrenme sağlanamamıştır. Öğretmenler konuya başlamadan önce farklı örnekler vererek öğrenciyi yönlendirip daha sonra öğrencilerden örnek vermelerini isteyerek son olarak bir önermeye varmaktadır. Konuya başladıktan sonra ise sunuş yollu öğretim yapıldığı görülmektedir. Kullanılan bu stratejilerin yanı sıra genel olarak soru-cevap tekniğinin kullanıldığı, zaman zaman ise beyin fırtınası kullanıldığı görülmüştür. İçeriğin öğretilmesinde sorulan soruların ise çoğu zaman bilgi düzeyinde kaldığı, üst düzey düşünme becerilerinin derste kullanılmadığı gözlemlenmiştir. Bu durumun kalıcı öğrenmeyi zorlaştırdığı, öğrencileri ezberle ittiği yapılan gözlemler sonucunda varılan diğer bir sonuçtur.

“...en hızlı kim bitirecek şeklinde öğrenciler bireysel rekabete yönlendiriliyor.” (17.10.2019)

“...sorulan sorular genellikle bilgi düzeyinde. Analiz, sentez gibi üst düzey sorular tercih edilmiyor.” (21.10.2019)

“...sorulan soruları hatırlayamayan öğrenciler ipuçlarıyla doğru cevaba yönlendiriliyor.” (21.10.2019)

“...doğal afetlerin etkilerinin her yerde aynı olmaması bol örnek verilerek anlatılıyor. Örneklerden hareketle gelişmiş ülkelerde doğal afetlerin etkisi azdır çıkarımına ulaşıyor.” (24.10.2019)

“...depremler konusunun herkes tarafından öğrenildiğine emin olununca yeni konuya geçiliyor. Tam öğrenme kuramına uygun olan bu durum bu sınıfın diğer sınıflara göre geride olmasının sebeplerindedir.” (07.11.2019)

“...öğrencilere farklı ülkelere ait veriler içeren tablolar gösteriliyor ve öğrencilerden bu tablodaki verilerden hareketle yorum yapmaları bekleniyor.” (28.10.2019)

4.2.9 Kalıcı Öğrenme

SBÖP’de yer alan bazı terimlerin ve içeriklerin öğrenci seviyesinin üzerinde olduğu, öğrencilerin bu ifadeleri söylemede, öğrenmede zorluk yaşadığı görülmüştür. Bu tip zorlukların aşılması için öğretmenler terimleri Türkçeleştirip kelime kökeninin ne anlama geldiğini açıklayarak öğrenmenin kolaylaşmasını sağlamaya çalışmıştır. Kalıcı öğrenmeyi sağlamak için öğretmenler tarafından kullanılan diğer bir yöntem ise öğrenmeyi kalıcılaştıracak öğretim ilkelerinin kullanılmasıdır. Derslerde genel olarak yakından uzağa, hayatilik, somuttan soyuta, açıklık, bilinenden bilinmeyene, basitten karmaşığa, bütünlük ve güncellik gibi ilkeler ön planda tutulmuştur (Kelecioğlu, 1992; Yeşilyaprak, 2018; Tan, 2014). Aynı zamanda öğretmenler zaman zaman kavram haritaları ve şemalar kullanmış, öğrenme alanına ilişkin temel terimleri vurgulamıştır.

“...jeolojik zamanlar Kıbrıs Tarihi ile bağlantı kurularak anlatılıyor.”
(18.10.2019)

“...konuyla ilgili önemli kavramlar tahtaya yazdırılıyor ve devamlı vurgulanıyor.” (21.10.2019)

“...doğal afetler konusunda yakından uzağa ilkesi kullanılıyor. Önce Kıbrıs'ta yaşanan afetler daha sonra dünyada yaşanan afetler örnek veriliyor.”
(21.10.2019 – 3. ders)

“...öğretmen kalkolitik kelimesinin etimolojik kökenini açıklıyor.”
(04.11.2019)

“...bitki örtüsünün tahribi açıklanırken Lefkoşa-Mağusa yolundaki taşocakçılığı faaliyeti örnek veriliyor ve öğretimde aktüel ilkesi kullanılıyor.”
(04.11.2019)

“...kuraklık Orta Asya Türk Göçleri ile ilişkilendiriliyor.” (07.11.2019)

“...öğrencilerden biri yol kenarında gördüğü bir çatlamaı öğrendiği doğal afetlerle açıklamaya çalışıyor.” (07.11.2019)

“...ekosistem açıklanırken Kıbrıs Tarihi'nde işlenen flora ve fauna kavramlarına atıfta bulunuluyor.” (02.12.2019)

4.2.10 Oturma Düzeni

Yapılan gözlemlere göre oturma düzeni gözlem yapılan tüm sınıflarda aynı şekildedir. Sıralar klasik düzende ve iki kişiliktir. Bütün sıralar tahtaya bakmakta ve grup etkileşimini engelleyecek düzeyde yerleştirilmiştir. Öğretmen masası ise öğrenci sıralarının karşısında cam kenarında bulunmaktadır.

“sınıfta düzeni bozan öğrencilerin yerleri değiştiriliyor.” (21.10.2019)

4.2.11 Öğrenci Sayısı

Gözlem yapılan üç farklı şubede öğrenci sayıları 31, 32 ve 33 şeklindedir.

4.2.12 Tahta Kullanımı

Sınıf içerisinde öğretmenin öğrencilere oranla daha aktif olduğu görülmektedir. Dersin büyük bir bölümünde sunuş stratejisi kullanılmasının yanı sıra öğretmenler konuyu sözel olarak anlatmayı daha çok tercih etmiştir. Tahta ise konu içerisinde öğretmenlerce önemli atfedilen terimlerin vurgulanması için kullanılmış bununla birlikte öğrencilere karmaşık gelen konuların şemalaştırılması için tercih edilmiştir.

“...öğretmen önemli bilgileri tahtaya yazıyor.” (18.10.2019)

“...deprem çeşitleriyle ilgili tahtaya öğretmen tarafından kavram haritası çiziliyor.” (28.10.2019)

“Tahtanın bir tarafına yazı yazılıyor diğer tarafına verilen açıklamayla ilgili şekil çiziliyor. Episantr ve hiposantr şekil üzerinden gösteriliyor.” (31.10.2019)

4.2.13 Öğretmen-Öğrenci Rolü

Öğrencilerle yapılan görüşmelerde öğrenciler dersi sevmelerinin nedenlerinden biri olarak öğretmenlerini göstermiştir. Bu durumda öğretim programının verimli olmasında önemli faktörlerden birinin öğretmen rolü olduğu gözlemlenmiştir. Sınıf içerisinde öğretmen ve öğrenciler genel olarak geleneksel roledir. Öğretmen konuyu anlatan, öğrenciler ise dinleyen ve kendilerine soru sorulduğunda cevaplayan konumundadır. Yapılan görüşmelerde öğretmenlerin ve öğrencilerin bu durumdan memnun olmadıkları sonucuna varılmış, öğretmenler derste öğrencilerin daha aktif kılınması için gereken şartların var olmadığından yakınmıştır. Öğrenciler ise derslerde daha aktif olmak istediklerini fakat var olan duruma rağmen dersi genel olarak sevdiklerini ifade etmiştir.

“...öğretmen tahtaya soru yazdırıyor, öğrenciler defterlerine geçiriyor...çocuklardan biri kitapta verilen bilgilerin doğruluğunu sorguluyor öğretmen ise bu durumu

olumlu bir bakış açısıyla karşılayıp verilerin kaynaklara göre farklılık gösterebileceğini açıklıyor.” (17.10.2019)

“Öğrenciler geleneksel rolde. Öğretmen anlatıyor öğrenciler dinliyor.” (18.10.2019)

“...öğretmen çocuklardan arkalarına yaslanıp kendisini dikkatle dinlemelerini istedi.” (21.10.2019)

“...öğretmen söylüyor öğrenciler yazıyor.” (24.10.2019)

4.2.14 Sınıf İklimi

Gözlem yapılan sınıflarda sınıf ikliminin öğretmenlere göre değiştiği kanısına varılmıştır. Öğretmenlerden biri derste daha katı bir tutum sergilerken diğerleri öğrenci-öğretmen etkileşimini daha ön planda tutmuş, bu durum sınıfın iklimine büyük oranda yansımıştır. Katı tutum sergileyen öğretmenin sınıfında öğrencilerden belli düzeyde gerginlik hissedilmiş, bu durum yine öğrencilerle yapılan görüşmeler vasıtasıyla doğrulanmıştır. Öğrenci-öğretmen etkileşiminin daha yoğun ve yumuşak olduğu sınıflarda sınıf iklimi gözle görülür bir şekilde değişmiş, öğrenciler kendilerini rahat hissederek derse daha fazla katılmış, anlamadıkları yerleri herhangi bir kaygı yaşamadan belirtebilmiştir.

“...öğrenciler rahat görünüyor aralarında düşük düzeyde konuşmalar var fakat gerginlik hissedilmiyor.” (17.10.2019)

“...öğretmen derse henüz gelmedi ama öğrencilerin üzerindeki gerginlik hissedilebilir düzeyde. Öğretmen kapıdan görününce öğrenciler hızlıca yerlerine geçti ve öğretmeni beklemeye başladı.” (21.10.2019 – 1. ders)

“...öğrenciler bu derste daha rahatlar.” (21.10.2019 – 2. ders)

“...balıkçılık faaliyetiyle ilgili görsele yüzme yanıtı veren öğrenci öğretmen tarafından azarlanıyor ve sınıftaki hava gerginleşiyor.” (24.10.2019)

4.2.15 Öğrenci-Öğretmen Etkileşimi

Öğrenci-öğretmen etkileşimini yönlendiren temel unsurun öğretmen olduğu gözlemler sonucunda ortaya çıkmıştır. Derslerinde gözlem yapılan öğretmenlerden bazıları öğrencilerle daha pozitif bir ilişki kurmuş, bu durum öğrencilerin derse olan tutumuna ve ilgisine yansımıştır. Diğer bir yönelimle öğrenci-öğretmen etkileşimini minimum düzeyde tutan öğretmenin sınıfında ise öğrencilerin gergin olduğu görülmüş, yapılan görüşmeler sırasında öğrenciler dersi sevdiğini fakat öğretmenin bu tutumundan rahatsız olduklarını, gergin hissettiklerini hatta korktuklarını ifade etmiştir.

“...öğretmen espri yaptı öğrencilerle birlikte güldüler. Bu durumun ardından öğrenciler derse daha hazır ve daha rahatlamış görünüyor.” (18.10.2019)

“...binanın en yüksek tepesinde olsak tsunamiden etkilenir miyiz şeklinde öğretmene yöneltilen sorulara öğretmen esprili bir şekilde cevap veriyor ve konu işlenmeye devam ediliyor.” (28.10.2019)

“...volkanların ağzın kapatabilir miyiz, volkanları soğutmak mümkün mü gibi sorulara öğretmen öğrencileri kırmadan cevap veriyor.” (04.11.2019)

Bölüm 5

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde elde edilen sonuçlar alan yazında yer alan araştırmalarla birlikte tartışılmış, çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre önerilere yer verilmiştir.

5.1 Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde araştırma sonuçları Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin 6. sınıf SBÖP'ye ilişkin görüşlerine, eğitim dönemi içerisinde yaşadığı sorunlara ve 6. Sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yaşadığı sorunlara göre ilgili alan yazınla birlikte tartışılmaktadır.

5.1.1 Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Programa İlişkin Görüşleri ve Yaşadıkları Sorunların Tartışılması

Yapılan çalışmada 6. sınıf SBÖP'yi uygulamak durumunda kalan öğretmenlerin süreç içerisinde pek çok sorun yaşadığı ortaya çıkmaktadır. Fakat bu sorunların öncesinde öğretmenlerin eğitim programı olgusuyla ilgili problem yaşadığı görülmektedir. Mutluer (2013), Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile yaptığı bir çalışmada müfredat çalışmalarının öğretmenler tarafından takip edilip değişimi kabullenin önemine atıfta bulunmuştur. Görüşmeler ve gözlemler boyunca araştırmaya katılan öğretmenlerin öğretim programını ders kitabı olarak algıladıkları, öğretim programını incelemeye gerek duymadıkları, derslerini kitap temelli işlemeyi tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir çalışma Dinç ve Doğan (2010) tarafından yapılmış, çalışmaya katılan öğretmenler yeni programla ilgili hizmet içi

eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmiş, bu eğitimlerin ise programı yzeyssel düzeyde bilen müfettişlerden değil de akademisyenlerde almak istediklerini dile getirmişlerdir.

Görüşme ve gözlemlerden elde edilen bulgular doğrultusunda araştırmaya katılan tüm öğretmenlerin yenilenen SBP hakkında benzer Őikayetleri olduğu görülmektedir. Bu sorunların başında araştırmaya katılan tüm öğretmenlerin öncelikle üzerinde durduğu konu ğretim programının içerik boyutu olmuştur. niteler arasında tarih konularının özellikle de Osmanlı tarihinin olmayışının öğrencinin ilerleyen dönemlerde sorun yaşamasına sebep olduğu ifade edilmiştir. Akpınar ve Kaymakçı (2010), Sosyal Bilgiler ğretiminin genel amaçlarını ortaya koyduğu çalışmada tarih ğretiminin Türk kültürünü ve tarihini öğretme hedefinin Sosyal Bilgiler ğretimi amaçları içerisinde yer aldığına değinmiştir. Gömleksiz ve Bulut, 2006 yapmış olduğu çalışmada Sosyal Bilgiler ğretim programının başarılı olabilmesi için bütünleştirici ve anlamlı olması gerektiğini belirtmiştir. Er ve Bayındır (2015) tarafından yapılan çalışmada da benzer sorunlara gönderme yapılmıştır. Öğrencilerin 7. sınıf Kıbrıs Tarihi dersi kapsamında Kıbrıs'ta Osmanlı Dönemi konusu işlenirken ğrencilerin Osmanlı'nın ne olduğunu bilmedikleri, 8. sınıf İnkılap Tarihi dersinde ise bilmedikleri bir devletin yıkılışını öğrenmekte zorlandıkları iddia edilmiştir. Dönmez ve Altıkulaç (2014) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin st düzey tarihi olayları anlayabilmeleri için temel tarihi olayları bilmeleri gerekliliğine değinilmiştir.

İçerikle ilgili yaşanan diğer bir problem ise ünitelerin birbirinden bağımsız ve ilgili diğer derslerle tamamlayıcı olmamasıdır. Öğretmenler pek çok defa Sosyal Bilgiler dersinin Kıbrıs Tarihi ile paralel gitmesi gerektiğini aksi halde Kıbrıs Tarihi'nin de öğrencilerde kafa karışıklığına sebep olduğunu bildirmiştir. Benzer bir

çalışmada Sosyal Bilgiler gibi geniş alan tasarımına sahip bir ders olan Fen Bilgisi dersi, öğretim programının biyoloji, kimya, fizik gibi disiplinlere temel sağlamaması yönünden programın uygulayıcısı öğretmenler tarafından eleştirilmiş, benzer içeriklere sahip derslerin birbirlerini tamamlaması gerekliliği üzerinde durulmuştur (Aytunoğlu ve Atav, 2005). Benzer bir çalışma sosyal bilgiler dersi kapsamında Keçe ve Merey (2011) tarafından yapılmış sosyal bilgiler programının geniş alan yaklaşımının gereklerini yerine getirmesi üzerinde durulmuştur. Ünitelerde yer alan terimlerin ise 6. sınıfa uygun olmadığı öğrencilerde telaffuz sorunlarına sebep olduğu; bazı kavramların ise soyut olması sebebiyle öğrencilerde kavrama problemlerine yol açtığı ortaya çıkmıştır. Bunların yanı sıra içerikte coğrafya konularının yoğun ve fazla ayrıntılı olması öğretmenler tarafından gereksiz bulunmuş, öğrencilerin coğrafyayla ilgili kıta, okyanus, sıradağ gibi temel kavramları bilmeden levhaları, kıtaların kayma teorisini, tektonik depremlerin oluşumunu ve ekosistem gibi üst düzey bilgileri öğrenmelerinin ezberden öteye gidemeyeceği vurgulanmıştır. Özer (2002) ise yaptığı çalışmada öğrencilerin ezber yerine öğrenme stratejilerini öğrenmesinin önemini vurgulamıştır.

İlköğretim birinci kademedeki mezun olup ortaokula başlayan öğrencilerin hazırbulunuşluklarındaki yetersizlik ise öğretmenler tarafından bildirilen diğer bir sorundur. Aynı problem Mutluer (2013) tarafından yapılan çalışmada da ortaya çıkmış, Sosyal Bilgiler öğretim programı öğretmen görüşlerine göre değerlendiren çalışmada öğrencilerin hazırbulunuşluklarının yetersiz olması programın verimli uygulanmasında bir engel olarak belirtilmiştir. Herhangi bir coğrafya ve tarih temeli olmayan öğrencilerin yoğun bir müfredatı tabii tutulması araştırmaya katılan öğretmenler tarafından acımasızca bulunmuştur. Öğrencilerin bilişsel düzeylerinin yeterli bulunmamasının haricinde öğrencilerde grupta çalışma, iş birliği yapma, proje

hazırlayıp sunma gibi becerilerin de yetersiz olması SBÖP'nin uygulanmasını zorlaştıran sebeplerden birisi olarak gösterilmiştir.

Yapılandırmacı felsefeyle hazırlanan ve öğrenciyi merkeze alan yenilenmiş SBÖP öğretmenler tarafından sahip olunan fiziksel ve teknolojik altyapıya uyumsuz olması açısından da eleştirilmiştir. Benzer bir eleştiri Paliç ve Keleş (2011) tarafından yapılan bir çalışmada ortaya konmuş, öğretmenlerin öğrenme ortamındaki eksikliklerin tamamlanması yönünde görüşler sundukları ifade edilmiştir. Sınıflardaki öğrenci sayısının programı öğrenci merkezli bir şekilde işlemeye engel olduğunu belirten öğretmenler, programı verimli bir şekilde uygulayabilmek için haftalık ders saatinin yetersizliğini de problem olarak atfetmişlerdir. Benzer ifadeler Bununla birlikte programın var olan teknolojik altyapıya uyumsuz olması programın uygulanabilirlik yönünü de olumsuz etkilemiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler akıllı tahta gibi eğitim teknolojilerini kullanmayı vakit kaybı olarak nitelendirmiş Çelik ve Katılmış, 2010 tarafından da ifade edilmiştir. Kaya ve Aydın ise (2011) 'de yaptığı çalışmada akıllı tahta kullanımının öğrencilerin derse olan ilgi ve meraklarını arttırdığı bununla birlikte şekilleri algılamada başarıyı yükselttiğini ifade etmiştir.

Öğretim programının uygulanmasında yaşanan bir diğer sıkıntının ise akademik sınıf uygulaması ve ortak sınav tüzüğüne olduğu bildirilmiştir. Görüşme kayıtlarına göre sınav tüzüğünde sorularının %40'ının klasik olmasının öğretmenleri engellediğine, kitapta kullanılan değerlendirme çalışmalarının test ağırlıklı olduğuna ve öğretmenlerin klasik değerlendirme dışına çıkamadığına değinilmiştir. Öztürk ve Ada (2006) yaptığı çalışmada öğrenci ve öğrenci velilerinin ezberi öğrenme olarak değerlendirmediklerini, değerlendirmede portfolyo, proje gibi değerlendirme araçlarını tercih ettiklerini ifade etmiştir. Akademik sınıf uygulamasıyla başarı seviyesi ortalamasının üzerinde olan öğrencilerin iki sınıfa toplandığı kalan

öğrencilerin ise 4 şubeye dağıtıldığı ve bu sınıflarda ders işlemenin güçlüğünden bahseden öğretmenler her sınıfın seviyesinin farklı olması gerekçesiyle bazı sınıflarda müfredatın geriden gelmek durumunda kaldığını, tüm bu şubelerdeki öğrencileri ortak sınava sokmanın öğrencileri zorladığını belirtmiştir. Aynı şekilde 6. sınıflara giren üç öğretmenin konu işlemedeki hızlarının farklı olması sebebi ile zaman zaman anlaşmazlık yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

Öğretmenler tarafından aktarılan diğer bir sorun ise öğrencilerle yakından ilgilenememeleri ve onlarla bağ kuracak fırsat bulamamalarıdır. Haftalık ders saatine uygun olmayan öğretim programını işlemek kaygısından etkinlik yapamadıklarını, öğrencilerle kaliteli etkileşim sağlayamadıklarını ifade eden öğretmenler önceki programı şimdikine tercih etmekte hemfikir olmuşlardır. Özdemir (2016) tarafından KKTC’de yapılan çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmış görüşme yapılan öğretmenlerden elde edilen bulgular ışığında eğitim ve öğretim programının değiştirilmesi gereği belirtilmiştir. Önceki programın çok daha işlevsel ve bütüncül görülmesi öğretmenlerin eski programı tercih etmelerinin sebeplerindedir. Aynı zamanda önceki kitapların tarih ve coğrafya olarak iki farklı şekilde hazırlanması dersin işlenişine ve mevcut olanaklara daha uygun bulunmuştur. Uygulamadaki kitap ise gereksiz ayrıntılı ve ağır oluşu sebebiyle hiçbir öğretmen tarafından tercih edilmemiştir.

Tüm bu sonuçlara bakıldığında öğretmenlerin uygulanmakta olan 6. sınıf SBÖP’den memnun olmadıkları, bu programın öğretim yılı içerisinde pek çok sıkıntıya sebep olduğu görülmüştür.

5.1.2 Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Görüşleri ve Yaşadıkları Sorunların Tartışılması

Çalışmada elde edilen bulgulara göre öğrencilerin genel anlamda dersi sevmesinin yanı sıra dönem içerisinde bazı sorunlar yaşadıkları ortaya çıkmaktadır. Yapılan benzer çalışmalarda da öğrencilerin genel anlamda Sosyal Bilgiler dersini sevdikleri, dersi ilgi çekici ve eğlenceli buldukları sonucuna ulaşılmıştır (Ersoy ve Kaya, 2009; Aykaç ve Başar, 2005; Yapıcı ve Leblebiciler, 2007; Dündar, Kayhan ve Yel, 2006). Yapılan gözlem ve görüşmelere göre öğrenciler dersi eğlenceli bulmaktadır fakat ders kapsamında öğrendikleri bazı kavramlar öğrenciler için anlaşılması zor olarak ifade edilmiştir. Özellikle öğrencilerin programdan hangi konuları çıkartmak isterdiniz sorusuna verdiği cevaplar göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilerin “Jeolojik Zamanlar” konusunu karmaşık ve kafa karıştırıcı olarak betimledikleri görülmüştür. Bunun yanı sıra çıkarılmak istenen diğer konulara gerekçe olarak konuların sıkıcı, gereksiz ya da zor olması belirtilmiştir.

Öğrenciler dersi sevdiklerini ifade ederken derste yeterince aktif olmadıklarını belirtmiş, yeterince aktif olduklarını düşünen öğrenciler bile daha fazla etkinlik yapmak istediklerini ifade etmiştir. Ayva (2010) ve Köken (2002) tarafından yapılan çalışmalarda da paralel sonuçlara ulaşılmış, öğrenciler akıllı tahta ve benzeri etkinliklerle yaptıkları derslerde daha mutlu hissettiklerini belirtmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin derse daha fazla motive olabilmeleri için Sosyal Bilgiler dersinin daha yaratıcı ve öğrenci merkezli tekniklere işlenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır Çelikkaya ve Kuş (2009) yaptığı çalışmada aynı gerekliliğin üzerinde durmuştur. Aynı zamanda öğrenciler derste işledikleri konulara okul dışında denk geldikçe derse olan ilgilerinin arttığını belirten öğrenciler; öğretim programının

içerik boyutunda yer alan konuların güncel alanlardan seçilmesi ihtiyacını doğrulamaktadır. Bu durumun yanı sıra öğrenciler doğa bilimleri ile ilgili konuları daha ilgi çekici bulmuş, öğretmenlerinin belirttiklerinin aksi yönde bu ve benzeri konuları daha ayrıntılı görmek istedikleri ortaya çıkmıştır. Öğrenci görüşlerinden yola çıkarak merak uyandıran ve öğrencilerin içinde yaşadıkları fiziki çevreyi daha net anlamlandırmalarını sağlayan konuların öğrenciler tarafından daha fazla içselleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrenci görüşmelerinden elde edilen diğer bir sonuca göre öğrencilerin derse karşı ilgi duymalarında etken olarak sebeplerden birinin de öğretmen faktörü olduğudur. Öğrencilerin görüşme sırasında verdikleri yanıtlara göre öğrencilerin dersi sevmelerinde ve sevmemelerinde öğretmenin etkisinin yadsınamayacak boyutta olduğu görülmüştür. Yapılan çalışmalar da öğretmen rolünün öğrencilerin derse karşı tutumunda ve akademik başarılarında olumlu etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur (Sünbül, 1996; Köse ve Demir, 2014). Dersi seven öğrenciler, öğretmenlerine duydukları sevgi sebebiyle derse daha fazla motive olduklarını belirtirken derste bağırarak ve öğrencilerin derse katılmasına olanak sağlayamayan öğretmenlerin, öğrencilerin dersi sevmemesine sebep olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma bulgularından hareketle öğrencilerin dersi sevdikleri fakat derste daha fazla aktif olmak istedikleri sonucuna varılmıştır. 6. sınıf öğrencilerinin zaman zaman dersi zor buldukları, zaman zaman ise kolay buldukları; sınavlarda ise yorum sorularında zorlanırken, bilgi düzeyinde kalan boşluk doldurma ve eşleştirme soruları ile daha kolay başa çıktıkları görülmüştür. Çelikkaya, Karakuş ve Demirbaş (2010) yapılan çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin değerlendirme araçlarını kullanma düzeyleri irdelenmiş, öğretmenlerin %65,4'ünün değerlendirme aracı olarak kısa cevaplı soruları kullandığı, %34,6'sının da yazılı sınavları tercih ettiği sonucuna

ulaşmıştır. Fakat Çalışkan (2011) tarafından yapılan başka bir çalışmada ise yapılandırmacı yaklaşımın eğitim programlarına girmesiyle birlikte öğretmenlerin hazırladıkları sınav sorularının bilgi düzeyinden uygulama, analiz, değerlendirme hatta sentez gibi düzeylere çıktığı ifade edilmektedir. KKTC'deki öğretim programlarının da yapılandırmacı felsefe açısından revize edildiği göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin sınavlarla ilgili konuşurken proje, performans değerlendirmesi, akran değerlendirmesi gibi tekniklerle alakalı herhangi bir yorumda bulunmaması programın uygulayıcıları olan öğretmenlerden kaynaklı durumdur. Uygulanmakta olan sınav profillerinin geleneksellik kısılacısından çıkamaması öğrencilerin de bu anlamda bakış açısını daraltmakta. Onları ezbere sürüklemektedir.

5.2 Öneriler

Yapılan araştırmanın esaslarından biri bundan sonra yapılacak olan program geliştirme çalışmalarına veri sağlamaktır. Bu bağlamda araştırma sonuçlarından hareketle öneriler sunulmaktadır.

Öğretim programları ne kadar iyi olursa olsun uygulayanlar tarafından benimsenmedikçe, doğru anlaşılmadıkça faydasızdır. Bu bağlamda öncelikle öğretim programının başat uygulayıcısı olan öğretmenlere hizmet içi eğitimlerle öğretim programlarının önemi anlatılmalı, öğretim programlarının nasıl okunması gerektiği ve uygulamalarda nasıl kullanılması gerektiği; öğretime ve eğitimin istendik davranış değişikliği geliştirme misyonuna yol göstericiliği benimsetilmelidir.

Öğretim programları hazırlanırken ihtiyaç analizi ayrıntılı bir şekilde yapılmalı, programdan etkilenecek paydaşlara ve milli eğitimin temel hedeflerine uygun kullanılabilir programlar hazırlanmalıdır. Program geliştirme çalışmaları yapılırken dersin iç bütünlüğünün yanı sıra o dersi etkileyen ve o dersten etkilenen diğer derslerle uyumuna ve bütünlüğüne dikkat edilmelidir. Özellikle, İnkılap Tarihi ve

Kıbrıs Tarihi derslerine temel hazırlaması gereken Sosyal Bilgiler dersi gibi bir ders kendisinden etkilenen diğer derslerden bağımsız olarak geliştirilmemelidir. Ayrıca öğretim programları hazırlanırken okulların genel yapısı göz önünde bulundurulmalı, öğrenci sayısı ve okul kapasiteleri iyi değerlendirilmeli, programın eğitim durumları basamağı bu kıstaslar gözardı edilmeden hazırlanmalıdır.

6. sınıf SBÖP tekrar gözden geçirilmeli tarih konularına gereken önem verilmelidir. Araştırma kapsamının haricinde 7. sınıf SBÖP'nin de gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede 6. ve 7. sınıf öğretim programı bütüncül hale getirilmelidir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın değerlendirildiği pek çok çalışmada, öğretmenlerin programa yönelik görüşleri ve öğrencilerin sosyal bilgiler dersinden beklentilerine ilişkin sonuçlar birbirini destekler niteliktedir. Yapılan çalışmalar yöntemsel olarak birbirinden farklılaşsa da elde edilen sonuçlar benzerlik göstermektedir (Doğanay, 2008; Dinç ve Doğan 2010; Akpınar ve Aydemir, 2012; Alabaş ve Kamer, 2007; Özbaş ve Erbudak, 2015; Er ve Bayındır, 2015; Kaymakçı, 2015; Mutluer, 2013; Yılmaz ve Tepebaş, 2011). Fakat bu benzerliklerin dışında birden fazla ili ya da bölgeyi kapsayan çalışmalar incelendiğinde öğretmenlerin öğretim programına dair görüşlerinin ve program okur yazarlığının il/bölge, kıdem, cinsiyet gibi değişkenlere göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür (Gömleksiz ve Bulut, 2006; Döner ve Gülüm, 2019; Özüdoğru ve Adıgüzel, 2015; Aykaç, 2007; Bulut ve Arslan, 2010). Yapılan bu çalışma tek bir okula ilişkin görüş ortaya koymakta, Kuzey Kıbrıs'ın tamamına ilişkin bir genelleme sunmamaktadır. Öğretim programına ilişkin görüşlerin okul-bölge-ilçe, kıdem, cinsiyet gibi çeşitli değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak için nicel paradigmalara dayalı, daha geniş bir perspektif sunan değerlendirme çalışmaları yapılabilir.

Belirtilen önerilerin yanı sıra eğitim sisteminin çağa ayak uydurması, öğrenci, öğretmen ve toplum ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeye getirilmesi için Kıbrıs'taki eğitim programlarının geliştirilmesine ve değerlendirilmesine gereken önem verilmeli, literatürdeki bu boşluk yeni araştırmalarla giderilmelidir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, O. C. ve Özüdoğru, F. (2014). İlkokul 2. sınıf İngilizce öğretim programına yönelik aydınlatıcı değerlendirme modeline dayalı program değerlendirme ölçeği çalışması. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 124-136.
- Akdağ, H. (2009). İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi (Konya ili örneği). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 1-14.
- Akpınar, B. ve Aydemir, H. (2012). İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 41-53.
- Akpınar, M. ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 605-626.
- Alabaş, R. ve Kamer, S.T. (2007). Sosyal bilgiler öğretim programının değerlendirilmesi: uygulayıcı görüşlerinin nitel analizi. *I. Ulusal İlköğretim Kongresi*, 22.
- Altınışik, S. ve Orhan, F. (2002). Sosyal bilgiler dersinde çoklu ortamın öğrencilerin akademik başarıları ve derse karşı tutumları üzerindeki etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23), 41-49.

Altunoğlu, B. D. ve Atav, E. (2005). Daha etkili bir biyoloji öğretimi için öğretmen beklentileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (28), 19-28.

Arıc, D. ve Devec, H. (2008). Sosyal bilgiler dersinde güncel olayların kullanımının öğrenci başarısına ve hatırd tutma düzeyine etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), 170-185.

Aykaç, N. (2011). Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze sosyal bilgiler programının eğitim programı öğeleri açısından değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 10(2).

Aykaç, N. (2007). İlköğretim sosyal bilgiler dersi eğitim-öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 46-73.

Aykaç, N. ve Başar, E. (2005). İlköğretim sosyal bilgiler dersi eğitim programının değerlendirilmesi. Eğitimde Yansımalar VIII: Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu. Kayseri Erciyes Üniversitesi. 343-361.

Ayva, Ö. (2010, 11-13 Kasım). *Sosyal bilgiler dersi öğrenme öğretmen süreci ile ilgili öğrenci görüşleri*. International Conference on New Trends in Education and Their Implications. Özü <http://www.iconte.org/FileUpload/ks59689/File/58.pdf>. Erişim Tarihi: 06.12.2019

- Bulut, İ. ve Arslan, S. (2010, Kasım). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi*. International Conference on New Trends in Education and Their Implications, Antalya, 367-379.
- Büyükdüvenci, S. (2001). *Varoluşçuluk ve eğitim*. Ankara: Siyasal Kitapevi
- Creswell, J. (2016). Nitel araştırma yöntemleri (M. Bütün ve S.B. Demir Çev.) Ankara; Siyasal Kitabevi. (Orijinal Baskı, 2013).
- Çalışkan, H. (2011). Öğretmenlerin hazırladığı sosyal bilgiler dersi sınav sorularının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 26(160), 120-132.
- Çatak, M. (2015). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitim programlarının incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, (62), 69-94.
- Çelik, H. ve Katılmış, A. (2010). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerindeki öğrenci başarısını etkileyen unsurlara ilişkin görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (22), 128-153.
- Çelikkaya, T., Karakuş, U. ve Demirbaş, Ç. Ö. (2010). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme-değerlendirme araçlarını kullanma düzeyleri ve karşılaştıkları sorunlar. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 57-76.

Çelikkaya, T. ve Kuş, Z. (2009). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları yöntem ve teknikler. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 741-758.

Çulha Özbaş, B. ve Erbudak, K. D. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminin amacına yönelik görüşleri. *Elektronik Turkish Studies*, 10(3), 303-330.

Demirel, Ö. (2017). *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi

Demirel, Ö. (2012) *Eğitim sözlüğü*. Ankara Pegem Yayıncılık

Demirel, Ö. ve Kaya, Z. (2007). *Eğitim ile ilgili temel kavramlar. Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. (Edt: Ö. Demirel ve Z. Kaya). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2000). *Öğretme sanatı: planlamadan değerlendirmeye*. Ankara: Pegem Yayıncılık

Dewey, J. (2008). *Okul ve toplum*. Ankara: Pegem Akademi

Dinç, E. ve Doğan, Y. (2010). İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretim programı ve uygulanması hakkında öğretmen görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, (1), 17-49.

Doğanay, A. (2004). Sosyal bilgiler eğitiminin genel amaçları ne olmalıdır? I. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi, 15-17 Mayıs, İzmir

- Doğanay, Y. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Dolmaz, M. (2012). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde öğrenme modelleri, öğrenci ve öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Niğe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Döner, N. ve Gülüm, K. (2019). 2018 sosyal bilgiler programı ortaokul müfredat değerikliği ve öğretmen görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 14(4), 2205-2233.
- Dönmez, C. ve Altinkula, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ortaokul TC inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi konularının öğretiminde tarihsel kaynakların kullanımına yönelik görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(3), 923-942.
- Duruhan, K., & avuş, A. (2013). İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersi performans görevlerinin etkililiğine ilişkin öğretmen görüşleri. *İlköğretim Online*, 12(4).
- Dündar, H., Kayhan, H. C. ve Yel, S. (2006). İlköğretim sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıf programının değerlendirilmesi. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Ankara: Gazi Üniversitesi*, (2), 476-486.

- Dünder, Ş. (2008). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğrenme ortamlarının yapılandırmacı özellikler açısından değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Er, A. R. ve Bayındır, N. (2015). Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin tarih konularının öğretimine ilişkin değer kazanımı ile öğretim programı hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 357-379.
- Erden, M. ve Akman, Y. (1998). *Eğitim psikolojisi: gelişim-öğrenme-öğretme*. Ankara: Arkadaş yayınları
- Ersoy, A.F. ve Kaya, E. (2009). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının (2004) uygulama sürecine ilişkin öğrenci görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 71-86.
- Gökel, Ö., ve Dağlı, G. (2015). Osmanlıdan günümüze Kıbrıs Türk eğitim sisteminin geçirmiş olduğu evreler. *Journal of International Social Research*, 8(37).
- Gömlüksiz, M. N. ve Bulut, İ. (2006). Yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, (47), 393-421.
- Gultek, G. L. (2001). *Eğitime felsefi ve ideolojik yaklaşımlar*. Ankara: Ütopya Yayınevi

- İnan, S. (Ed.). (2019). *Sosyal bilgiler eğitimine giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kan, Ç. (2010). A.B.D. ve Türkiye’de sosyal bilgilerin tarihsel gelişimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), 663-672.
- Karadeniz, O., Eker, C., ve Burunsuz, E. (2015). Ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımlarının yapılandırmacı öğrenme kuramı ilkelerine göre değerlendirilmesi. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10, 3.
- Karataş-Özür, N. ve Şahin, S. (2014). Sosyal bilgiler dersinde sıra dışı etkinliklerin öğrenci başarısına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 324-347.
- Kartal, A. ve Çağlayan, K. T. (2018). Disiplinlerden bir buket: SOFEM (sosyal bilimler-fen bilimleri-matematik) uygulaması. *Eğitim ve Bilim*, 43(196), 189-214.
- Kasapoğlu, K (2011). *Eğitim programı okuryazarlığı*. Yayınlanmamış Doktora Ders Ödevi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Kaya, H. ve Aydın, F. (2011). Sosyal bilgiler dersindeki coğrafya konularının öğretiminde akıllı tahta uygulamalarına ilişkin öğrenci görüşleri. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 3(1), 179-189.

Kaymakçı, S. (2015). Öğretmen görüşleri ışığında 1988 ve 2005 sosyal bilgiler öğretim programlarındaki değişimi anlamak. *Eğitim ve Bilim*, 40(181), 293-309.

Keçe, M. ve Merey, Z. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler kazanımlarının sosyal bilimler disiplinlerine ve disiplinlerarası anlayışa uygunluğunun belirlenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 110-139.

Kelecioğlu, H. (1992). Güdülenme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(7), 175-181

Kılıç, D. (2010). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih konuları ile ilgili soru sorma becerilerinin Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı. (2018). *Temel eğitim programı*. Lefkoşa: Yazar.

KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı. (2017). *Sosyal bilgiler 6*. Lefkoşa: Okman Printing LTD.

Köken, N. (2002). *Sosyal bilgiler öğretiminde "soru sorma metodu" nun önemi*. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 91-104.

- Köse, M. ve Demir, E. (2014). Öğretmenlerin rol modelliği hakkında öğrenci görüşleri. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 4(1), 08-18.
- Kurt, A., ve Erdoğan, M. (2015). Program değerlendirme araştırmalarının içerik analizi ve eğilimleri; 2004-2013 yılları arası. *Eğitim ve Bilim*, 40(178).
- Merey, Z., Kuş, Z. ve Karatekin, K. (2012). Türkiye ve ABD ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programlarının değerler eğitimi açısından karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1613-1632.
- Mutluer, C. (2013). Sosyal bilgiler programında yer alan beceriler hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri (İzmir Menemen örneği). *Electronic Turkish Studies*, 8(7).
- Ornsteil, A. & Hunkins, C. (1988). *Curriculum: Foundations, Principles and Issues*.
- Özdemir, Ç. ve Arslangiray, A, S (2017). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özdemir, S. M. (2009). Eğitimde program değerlendirme ve Türkiye’de eğitim programlarının değerlendirme çalışmalarının incelenmesi. *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 126-149.
- Özdemir, Z. (2006). *6. sınıf öğrencilerinin demokratik değerlere sahip olup olmadıklarına ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi.

- Özer, B. (2002). İlköğretim ve ortaöğretim okullarının eğitim programlarında öğrenme stratejileri. *2000li Yıllarda Öğrenme ve Öğretme Birinci Sempozyumu*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi
- Öztürk, C. (2005). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C., Keskin, S. C. ve Otluoğlu, R. (2002). Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazı materyaller. Ankara: Pegem Yayınları
- Öztürk, E. ve Ada, Ş. (2006). Sosyal bilgiler eğitiminde proje tabanlı öğrenme ve portfolyo değerlendirme yaklaşımlarının eğitim ve sınav durumlarına yansımaları. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13), 93-103.
- Özüdoğru, F. ve Adıgüzel, O. C. (2016). Aydınlatıcı program değerlendirme modeli. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(5), 25-34.
- Özüdoğru, F. ve Adıgüzel, O. C. (2015). İlkokul 2. sınıf İngilizce öğretim programının değerlendirilmesi. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(11), 1251-1276.
- Parlett, M., & Hamilton, D. (1972). " Evaluation as illumination: a new approach to the study of innovatory programs". Occasional Paper.

Paliç, G. ve Keleş, E. (2011). Sınıf yönetimine ilişkin öğretmen görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(2), 199-220.

Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir Çev.). Ankara: Pegem Akademi.

Safran, M. (Ed.). (2009). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Sertel, Y. (2014). *KKTC ilkokul öğretim programlarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi.

Sönmez, V. (1994). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Sönmez, V. (2004). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık

Sünbül, A. (1996). Öğretmen niteliği ve öğretimdeki rolleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 8(8), 597-608.

Şişman, G. T. (2017). Öğretmen yetiştirme lisans programları ders içeriklerinde “eğitim programı” kavramı. *Elementary Education Online*, 16(3), 1301-1315.

Tan, Ş. (2014). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Taş, H., ve Kıroğlu, K. (2018). 2017 İlkokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı'nın öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 17(2).
- Taş, U. E., Arıcı, Ö., Ozarkan, H. B., ve Özgürlük, B. (2016). PISA 2015 ulusal raporu. *Ankara: MEB*.
- Tezcan, M. (1998). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Uşun, S. (2012). *Eğitimde program değerlendirme süreçler yaklaşımlar ve modeller*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ünal, Ç. ve Çelikkaya, T. (2009). Yapılandırmacı yaklaşımın sosyal bilgiler öğretiminde başarı, tutum ve kalıcılığa etkisi (5. sınıf örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 197-212.
- Yapıcı, H. (2006). 6. sınıf yeni sosyal bilgiler ders programı üzerine bir değerlendirme. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 347-357.
- Yapıcı, M., ve Leblebici, N. H. (2007). Öğretmenlerin yeni ilköğretim programına ilişkin görüşleri. *İlköğretim Online*, 6(3).
- Yeşilyaprak, B. (2018). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Yıldırım, A. ve Şimsek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, K. (2010). Sosyal bilgiler eğitimindeki sorunlar ve çözüm önerileri: öğretim elemanlarının görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(4), 839-867.
- Yılmaz , K. ve Tepebaş, F. (2011). İlköğretim düzeyinde sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlar: mesleğine yeni başlayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 157-177.
- Yin, R. K. (2009). Case study research: design and methods (applied social research methods). *London and Singapore: Sage*.
- Yurdakul, B. (2004). *Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının öğrenenlerin problem çözme becerilerine, bilişötesi farkındalık ve derse yönelik tutum düzeylerine etkisi ile öğrenme sürecine katkıları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yüksel, İ. ve Sağlam, M. (2012). *Eğitimde program değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

EKLER

Ek 1: KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Onayı

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MİLLİ EĞİTİM VE KÜLTÜR BAKANLIĞI
GENEL ORTAÖĞRETİM DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı : GOÖ.0.00-174/06-19-E.2897

12 Nisan 2019

Konu : Yağmur Bahar' ın Anket Başvuru Formu

Sayın Yağmur BAHAR

İlgi : 11 Nisan 2019 tarihli ve TTD.0.00-174/06-19-E.562 sayılı yazınız.

İlgi yazı uyarınca "KKTC'de Uygulanan 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Parlett ve Hamilton'nun Aydınlatıcı Değerlendirme Modeline Göre Değerlendirilmesi" konulu çalışmanızın araştırma etiği ilkelerine, katılımcıların gizlilik ve gönüllülük esaslarına bağlı olarak gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür.

Ancak çalışmayı uygulamadan önce çalışmaya katılacak olanların bağlı bulunduğu okul müdürlüğüyle istişarede bulunulup, çalışmanın hangi okulda ne zaman uygulanacağı birlikte saptanmalıdır.

Çalışmayı uyguladıktan sonra sonuçlarının Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü'ne ulaştırılması yasa gereğidir.

Bilgilerinize saygı ile rica ederim.

 e-imzalıdır
Aktan ERDOĞA
Daire Müdürü

Not: 93/2007 sayılı Elektronik İmza Yasası'nın 6.maddesi gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak Doğrulama Kodu : WVNUARTTHFCAPPNEPCPI Evrak Takip Adresi: <http://dogrulama-cbys.gov.ct.tr>
ŞHT, MEHMET HASAN TUNA SOK. NO.5 YENİŞEHİR 99010 Lefkoşa
2288745

Bilgi için:Pınar CANTÜRK
2.Derece 1.Sınıf Katip

Ek 2: Etik Kurul Onayı

Etik Kurulu / Ethics Committee

Sayı: ETK00-2019-0143

23.05.2019

Konu: Etik Kurulu'na Başvurunuz Hk.

Sayın Yağmur Bahar

Eğitim Fakültesi Yüksek Lisans Öğrencisi.

Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun **23.05.2019** tarih ve **2019/15-07** sayılı kararı doğrultusunda "**KKTC'de Uygulanan 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Parlett ve Hamilton' un Aydınlatıcı Değerlendirme Modeline Göre Değerlendirilmesi.**" adlı çalışmanız, Doç. Dr. Ali Sıdkı Ağazade danışmanlığında, Bilimsel ve Araştırma Etiği açısından uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Fatma Güven Lisaniler

Etik Kurulu Başkanı

FGL/ns.

www.emu.edu.tr

Ek 3: Öğretmen Gözlem Bilgilendirilmiş Onam Formu

Değerli Öğretmenler,

Bu araştırmanın amacı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde uygulanan 6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirmektir. Bu çalışmada 6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı değerlendirebilmek için dersiniz sırasında araştırmacı tarafından gözlem yapılmasına izin vermeniz beklenmektedir. Bu gözleme katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmaya katılmama ya da katıldıktan sonra araştırmadan ayrılma hakkına sahipsiniz. Araştırmadan çekildiğinizi belirtmeniz durumunda çalışma boyunca tarafınızdan elde edilen veriler kayıtlardan silinecektir.

Bu formu imzalamanız araştırma kapsamında yapılacak sınıf içi gözlemleri kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Gözlem süresince elde edilen bilgiler araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için araştırmacı tarafından kayıt altına alınacaktır. Gözlem sırasında herhangi bir kayıt cihazı (ses kayıt cihazı, video kayıt cihazı vb.) kullanılmayacak, araştırmacı gözlem sırasında sadece not alacaktır. Gözlemci hiçbir durumda sınıf ortamına ya da derse müdahalede bulunmayacak, dikkat çekmeyen bir noktada gözlem yapacaktır. Veriler tamamen araştırma için kullanılacaktır. Gözlem süresince elde edilen bilgiler yayın amacı ile kullanılabilir. Tüm araştırma süresince kişisel bilgileriniz hiçbir şekilde paylaşılmayacak ve gizli tutulacaktır. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili daha fazla bilgi almak isterseniz araştırmacı ya da tez yöneticisine aşağıda belirtilen iletişim bilgilerinden ulaşabilirsiniz. Araştırmanın sonucunun sizin ile paylaşılmasını talep ederseniz lütfen bu durumu araştırmacıya belirtiniz. Gözleme katılmayı kabul etmeniz halinde lütfen aşağıdaki öğretmen onam formunda gerekli bilgileri doldurup imzalayınız. Gözleme dahil olmayı kabul ettiğiniz ve katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Araştırmacı

Yağmur Bahar
Yüksek Lisans Öğrencisi
Eğitim Programları ve Öğretim Programı
Eğitim Bilimleri Bölümü
Eğitim Fakültesi
Doğu Akdeniz Üniversitesi
05338441112
yagmur.baharr@gmail.com

Tez Yöneticisi

Doç. Dr. Ali Sıdkı Ağazade
Öğretim Üyesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
Eğitim Fakültesi
Doğu Akdeniz Üniversitesi
0392 630 2430
alidki.agazade@emu.edu.tr

Öğretmen Onam Formu

Yukarıda yer alan bilgileri okudum ve dahil olmam istenen çalışmanın amacını ve üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı açıklama araştırmacı tarafından yapıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda bilgilendirildim.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, gönüllü olarak hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum. Öğretmenin :

Adı-Soyadı:..... E-posta:.....

Branşı:..... İmzası:.....

Telefon Numarası:.....

Ek 4: Öğretmen Görüşmesi Bilgilendirilmiş Onam Formu

Değerli Öğretmenler,

Bu araştırmanın amacı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde uygulanan 6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirmektir. Bu çalışmada sizden 6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile ilgili görüşme sorularını cevaplamak için ortalama 30 dakikanızı ayırmanız istenmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmaya katılmama ya da katıldıktan sonra araştırmadan ayrılma hakkına sahipsiniz. Araştırmadan çekildiğinizi belirtmeniz durumunda çalışma boyunca tarafınızdan elde edilen veriler kayıtlardan silinecektir.

Bu formu imzalamanız görüşmeyi kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Görüşme süresince paylaştığımız bilgiler araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacı ile kayıt altına alınacak ve tamamen araştırma için kullanılacaktır. Görüşme sürecinde tarafınızdan elde edilen bilgiler yayın amacı ile kullanılabilecektir. Tüm araştırma süresince kişisel bilgileriniz hiçbir şekilde paylaşılmayacak ve gizli tutulacaktır. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili daha fazla bilgi almak isterseniz araştırmacı ya da tez yöneticisine aşağıda belirtilen iletişim bilgilerinden ulaşabilirsiniz. Araştırmanın sonucunun sizin ile paylaşılmasını talep ederseniz lütfen bu durumu araştırmacıya belirtiniz. Görüşmeye katılmayı kabul etmeniz halinde lütfen aşağıdaki öğretmen onam formunda gerekli bilgileri doldurup imzalayınız. Görüşmeye katılmayı kabul ettiğiniz ve katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Araştırmacı

Yağmur Bahar
Yüksek Lisans Öğrencisi
Eğitim Programları ve Öğretim Programı
Eğitim Bilimleri Bölümü
Eğitim Fakültesi
Doğu Akdeniz Üniversitesi
05338441112
yagmur.baharr@gmail.com

Tez Yöneticisi

Doç. Dr. Ali Sıdkı Ağazade
Öğretim Üyesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
Eğitim Fakültesi
Doğu Akdeniz Üniversitesi
0392 630 2430
alisidki.agazade@emu.edu.tr

Öğretmen Onam Formu

Yukarıda yer alan bilgileri okudum ve dahil olmam istenen görüşmenin amacını ve üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı açıklama araştırmacı tarafından yapıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda bilgilendirildim.

Bu koşullarda söz konusu görüşmeye kendi isteğimle, gönüllü olarak hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Öğretmenin :

Adı-Soyadı:..... E-posta:.....

Branşı:..... İmzası:.....

Telefon Numarası:.....

Ek 5: Öğrenci Gözlemi Veli Bilgilendirilmiş Onam Formu

Değerli Veliler,

Bu araştırmanın amacı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde uygulanan 6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirmektir. Bu çalışmada sizden velisi olduğunuz öğrencinin sınıfında gözlem yapılmasına izin vermeniz beklenmektedir. Yapılacak gözlemlerde dersin işlenişine gözlemci tarafından hiçbir müdahalede bulunulmayacaktır. Gözlem süresince elde edilen bilgiler araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için araştırmacı tarafından kayıt altına alınacaktır. Gözlem sırasında herhangi bir kayıt cihazı (ses kayıt cihazı, video kayıt cihazı vb.) kullanılmayacak, araştırmacı gözlem sırasında sadece not alacaktır.

Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Velisi olduğunuz öğrenci araştırmaya katılmama ya da katıldıktan sonra araştırmadan ayrılma hakkına sahiptir. Öğrencinin gözlemden çekildiğini belirtmesi durumunda çalışma boyunca öğrenci ile ilgili elde edilen veriler kayıtlardan silinecektir. Yapılacak olan gözlemlerde öğrencinin ismi hiçbir şekilde açıklanmayacaktır. Aynı zamanda bu gözleme dahil olmak öğrencilerin ders notlarına yansımayacak ya da ders işlenişini aksatmayacaktır.

Bu formu imzalamanız velisi olduğunuz öğrencinin gözlemlenmesini kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Gözlem süresince elde edilen bilgiler tamamen araştırma için kullanılacaktır. Gözlem sürecinde sınıf ortamından sağlanan bilgiler yayın amacı ile kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili daha fazla bilgi almak isterseniz araştırmacı ya da tez yöneticisine aşağıda belirtilen iletişim bilgilerinden ulaşabilirsiniz. Araştırmanın sonucunun sizin ile paylaşılmasını talep ederseniz lütfen bu durumu araştırmacıya belirtiniz. Velisi olduğunuz öğrencinin gözleme dahil olmasını kabul etmeniz halinde lütfen aşağıdaki veli onam formunda gerekli bilgileri doldurup imzalayınız. Öğrencinin gözleme dahil olmasını kabul ettiğiniz ve katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Araştırmacı

Yağmur Bahar
Yüksek Lisans Öğrencisi
Eğitim Programları ve Öğretim Programı
Eğitim Bilimleri Bölümü
Eğitim Fakültesi
Doğu Akdeniz Üniversitesi
0533 844 11 12
yagmur.baharr@gmail.com

Tez Yöneticisi

Doç. Dr. Ali Sıdkı Ağazade
Öğretim Üyesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
Eğitim Fakültesi
Doğu Akdeniz Üniversitesi
0392 630 2430
alisidki.agazade@emu.edu.tr

Veli Onam Formu

Yukarıda yer alan bilgileri okudum ve velisi olduğum ..... isimli öğrencinin dahil olması istenen gözleme katılmasına izin vermekteyim. Çalışma hakkında yazılı açıklama araştırmacı tarafından yapıldı. Velisi olduğum öğrencinin bilgilerinin özenle korunacağı konusunda bilgilendirildim. Bu koşullarda velisi olduğum öğrencinin söz konusu gözleme kendi isteğimle, gönüllü olarak, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın dahil olmasına izin vermekteyim. Velinin :

Adı-Soyadı:..... E-posta:.....

Telefon Numarası:..... İmzası:.....

Ek 6: Öğrenci Görüşmesi Veli Onam Formu

Değerli Veliler,

Bu araştırmanın amacı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde uygulanan 6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirmektir. Bu çalışmada sizden velisi olduğunuz öğrenci ile 6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı hakkında görüşme yapabilmek için izin istemekteyiz. Yapılacak görüşme ortalama 30 dakika sürecek ve öğrencinin ders saatlerini etkilemeyecek şekilde düzenlenecektir.

Bu görüşmeye katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Velisi olduğunuz öğrenci araştırmaya katılmama ya da katıldıktan sonra araştırmadan ayrılma hakkına sahiptir. Araştırmadan çekildiğinizi belirtmeniz durumunda görüşme boyunca öğrenciden elde edilen veriler kayıtlardan silinecektir. Yapılacak olan görüşme araştırmacı ve öğrenci arasında gizli kalacak ve öğrencinin ismi hiçbir şekilde açıklanmayacaktır. Aynı zamanda bu görüşmeye katılmak öğrencilerin ders notlarına yansımaya ya da ders işlenişini aksatmayacaktır.

Bu formu imzalamanız velisi olduğunuz öğrencinin görüşmeye katılmayı kabul ettiği anlamına gelecektir. Görüşme süresince paylaşılan bilgiler araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için kayıt cihazı ile kayıt altına alınacak ve tamamen araştırma için kullanılacaktır. Araştırma sürecinde elde edilen bilgiler yayın amacı ile kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili daha fazla bilgi almak isterseniz araştırmacı ya da tez yöneticisine aşağıda belirtilen iletişim bilgilerinden ulaşabilirsiniz. Araştırmanın sonucunun sizin ile paylaşılmasını talep ederseniz lütfen bu durumu araştırmacıya belirtiniz. Velisi olduğunuz öğrencinin görüşmeye katılmasını kabul etmeniz halinde lütfen aşağıdaki veli onam formunda gerekli bilgileri doldurup imzalayınız. Velisi olduğunuz öğrencinin görüşmeye katılmasına izin verdiğiniz için ve katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Araştırmacı

Yağmur Bahar
Yüksek Lisans Öğrencisi
Eğitim Programları ve Öğretim Programı
Eğitim Bilimleri Bölümü
Eğitim Fakültesi
Doğu Akdeniz Üniversitesi
0533 844 11 12
yagmur.baharr@gmail.com

Tez Yöneticisi

Doç. Dr. Ali Sıdkı Ağazade
Öğretim Üyesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
Eğitim Fakültesi
Doğu Akdeniz Üniversitesi
0392 630 2430
alisdki.agazade@emu.edu.tr

Veli Onam Formu

Yukarıda yer alan bilgileri okudum ve velisi olduğum ..... isimli öğrencinin dahil olması istenen görüşmeye katılmasına izin vermekteyim. Çalışma hakkında yazılı açıklama araştırmacı tarafından yapıldı. Öğrencinin kişisel bilgilerinin özenle korunacağı konusunda bilgilendirildim.

Bu koşullarda velisi olduğum öğrencinin söz konusu görüşmeye katılmasına kendi isteğimle, gönüllü olarak, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın izin veriyorum. Velinin :

Adı-Soyadı:.....

E-posta:.....

Telefon Numarası:.....

İmzası:.....

Ek 7: Öğretmen Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

Merhaba, benim adım Yağmur Bahar ve Doğu Akdeniz Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim Yüksek Lisans Programı'nda öğrenciyim. KKTC'de Uygulanan 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Parlett ve Hamilton'un Aydınlatıcı Değerlendirme Modeline göre Değerlendirilmesi ile ilgili bir çalışma yürütmekteyim. Bu çalışmada amacım 6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı uygulayan öğretmenler ve bu ders kapsamında öğrenim gören öğrencilerin görüşlerine göre değerlendirmektir. Bu araştırma kapsamında sizinle görüşme yapmak istemekteyim. Bu araştırma ile uygulanmakta olan 6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın olumlu ve olumsuz yönlerini; programın uygulanışını sırasında yaşanan deneyimleri ortaya çıkartarak ileride geliştirilecek öğretim programlarına katkı sağlamayı hedeflemekteyim. Bu sebeple sizin 6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile ilgili düşüncelerinizi ve deneyimlerinizi öğrenmek istiyorum.

- Bu görüşme esnasında vereceğiniz her türlü bilgi gizlidir. Bu bilgiler araştırmacı haricinde kimse ile paylaşılmayacaktır. Görüşme sonuçları yazılırken isminiz dahil kişisel bilgileriniz hiçbir şekilde paylaşılmayacak ve gizli tutulacaktır.
- Görüşme araştırmanın güvenilirliği açısından ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınacak, elde edilen kayıtlar hiçbir şekilde paylaşılmayacaktır.
- Görüşmeye başlamadan önce söylemek ya da beyan etmek istediğiniz herhangi bir bilgi var mı?
- Yapılacak olan görüşmenin 30-45 dakika arasında geçmesini öngörmekteyim. İzin verirseniz görüşmeye başlamak istiyorum.

GÖRÜŞME SORULARI

- 1) Kaç yıldır Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak çalışmaktasınız?
- 2) Öğretim Programı (Müfredat) kavramını nasıl tanımlarsınız?
Sonda: Hedef
İçerik
Eğitim Durumları
Sınama Durumları
- 3) Öğretim Programları eğitim – öğretim açısından ne gibi bir öneme sahip olabilir?
- 4) Size Yenilenen 6. Sınıf Öğretim Programı hakkında herhangi bir bilgilendirme yapıldı mı?
Sonda: Programı incelediniz mi?
Ne sıklıkla incelediniz?
Hizmet-içi eğitim verildi mi?
- 5) Size göre yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın hedef boyutu toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte mi?
Sonda: Hedefler gerçekçi mi?
Hedefler erişilebilecek nitelikte mi?
Hedefler öğrencilerin yaşına uygun mu?

- 6) KKTC 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan konular hakkında ne düşünüyorsunuz?
Sonda: Az mı çok mu?
Gerekli mi gereksiz mi?
Öğrencilere uygun mu?
Konular birbirleriyle ilişkili mi?
Hedeflerle ilişkili mi?
- 7) KKTC 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan etkinlikler, projeler, öğretim sırasında kullanılacak yöntemler ve teknikler hakkında neler düşünüyorsunuz?
ALTERNATİF SORU: Öğretim programında eğitim durumları boyutu yeterince açık verilmiş mi?
ALTERNATİF SORU: Öğretim programında programın uygulanmasına dönük açıklamalar gerçekçi ya da uygulanabilir mi?
- 8) Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda değerlendirme ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Değerlendirme aşaması daha çok ders kitaplarında ünite sonu değerlendirme çalışmaları olarak yer almıştır. Bu durum öğretimin değerlendirilmesi açısından dersin öğretiminde herhangi bir sorun yaratmakta mıdır?
Sonda: Değerlendirme çalışmaları neye göre ve ne şekilde yapılmakta?
- 9) Uygulanmakta olan 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı'nı daha önce uygulanan programlarla karşılaştırdığınızda neler söyleyebilirsiniz?
- 10) Bir öğretim yılı içerisinde 6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı uygulamada yaşadığınız problemler nelerdir?
Sonda: Süre / programı yetiştirme
Öğrenciler açısından
Uygulama / etkinlik
- 11) Uygulanmakta olan 6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı başarılıdır/başarısızdır, çünkü...
- 12) 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı uyguladığınız sürece yaşadığınız olumlu ve olumsuz deneyimler nelerdir?
- 13) Bu programı değiştirebilecek olsanız neleri değiştirdiniz?
Sonda: Neler kalırdı neler giderdi?
Baştan yazılsa nasıl yazılırdı?
- 14) 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı kendi açınızdan değerlendiriniz.

Ek 8: Öğrenci Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

GİRİŞ

Merhaba, benim adım Yağmur Bahar ve Doğu Akdeniz Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim Yüksek Lisans Programı'nda öğrenciyim. Öğrenim gördüğünüz 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programını öğretmenlerinizin ve siz değerli öğrencilerin düşüncelerine göre değerlendirdiğim bir çalışma yürütmekteyim. Bu çalışmada amacım 6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı uygulayan öğretmenler ve bu ders kapsamında öğrenim gören öğrencilerin görüşlerine göre değerlendirmektir. Bu araştırma kapsamında sizinle görüşme yapmak istemekteyim. Bu araştırma ile uygulanmakta olan 6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın olumlu ve olumsuz yönlerini; programın uygulanışı sırasında yaşanan deneyimleri ortaya çıkartarak ileride geliştirilecek öğretim programlarına katkı sağlamayı hedeflemekteyim. Bu sebeple sizin 6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile ilgili düşüncelerinizi ve deneyimlerinizi öğrenmek istiyorum.

- Bu görüşme esnasında vereceğiniz her türlü bilgi gizlidir. Bu bilgiler araştırmacı haricinde kimse ile paylaşılmayacaktır. Görüşme sonuçları yazılırken isminiz dahil kişisel bilgileriniz hiçbir şekilde paylaşılmayacak ve gizli tutulacaktır.
- Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile ilgili düşünceleriniz hiçbir şekilde öğretmenleriniz ya da bir başkası ile paylaşılmayacak, düşünceleriniz notlarınızı ya da herhangi bir öğretimsel durumunuzu etkilemeyecektir.
- Görüşmeye başlamadan önce söylemek ya da sormak istediğiniz herhangi bir şey var mı?
- Yapılacak olan görüşmenin 30-45 dakika arasında gerçekleşeceğini düşünmekteyim. İzin verirseniz görüşmeye başlamak istiyorum.

GÖRÜŞME SORULARI

- 1) Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili beklentileriniz nelerdi?
ALTERNATİF SORU: Ne öğreneceğinizi düşündünüz?
ALTERNATİF SORU: Derste neler yapacağınızı umdunuz?
- 2) Sosyal Bilgiler dersi kapsamında ne tür etkinlikler yapıyorsunuz?
Sonda: Okul içinde
Okul dışında
- 3) Bu derste ödevleriniz ya da projeleriniz oluyor mu?
Sonda: Hangi tür ödev?
Araştırma, özet, soru-cevap, okuma, uzun süren projeler, grup/bireysel çalışmalar
- 4) Sınavlarınız sizi hangi açıdan zorluyor?
Sonda: Ezber
ALTERNATİF SORU: Karne notlarınız sınavların dışında neler belirliyor?
- 5) Sosyal Bilgiler dersinin diğer derslerden farkı nedir?
Sonda: Uygulama/Ders işleme
Ödevler, sınavlar, etkinlikler

- 6) Sosyal Bilgiler dersini seviyor musunuz? Seviyorsanız neden? Sevmiyorsanız neden?
- 7) Sosyal Bilgiler dersi sizi nasıl hissettiriyor?
- 8) Bu derste aktif olabildiğinizi düşünüyor musunuz?
- 9) Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili arkadaşlarınıza ya da ailenize neler anlatırsınız?
- 10) Bu dersi siz düzenleyecek olsanız hangi konuları ekler hangilerini çıkarırdınız?
- 11) Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili en sevdiğiniz şey...
- 12) Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili en sevmediğiniz şey...
- 13) Bu sene Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili yaşadığımız olumsuzluklar nelerdir?
- 14) Bu sene Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili edindiğiniz güzel deneyimler nelerdir?
ALTERNATİF SORU: Sizce öğrendikleriniz önemli mi?
ALTERNATİF SORU: Öğrendiklerinizi gerçek yaşamınızda kullanabiliyor musunuz?
- 15) 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersini kendi açınızdan değerlendiriniz.

Ek 9: Ders Gözlem Formu

Amaç: Bu gözlemin amacı yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın sınıf içerisinde nasıl uygulandığını tespit etmektir.

Araştırma Soruları:

1. Ders hangi strateji/yöntem/teknikle işlenmektedir?
2. Öğretim programında yer alan kazanımlar dersin işlenişinde göz önünde bulundurulmakta mıdır?
3. Ders yapılandırmacı yaklaşıma uygun mu sürdürülmektedir?
4. Öğretmen ve öğrenci rolleri nelerdir?
5. Programın uygulanması sırasında yaşanan olaylar nelerdir?
6. Programın uygulanışı ile ilgili genel izlenimler nelerdir?

Veri Toplama:

İlköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde kullanılmakta olan öğretim programının nasıl uygulandığını, uygulama sırasında yaşanan sorunları, programın uygulanmasıyla elde edilen deneyimlerin ortaya konması için farklı sınıflarda belirli aralıklarla gözlem yapılacaktır. Gözlem verileri aşağıda verilen boyutlar çerçevesinde toplanacaktır.

1. Öğretim Programı: Öğretim programına ilişkin hedeflere ulaşmada, içeriğin uygulanmasında, eğitim durumlarında ve değerlendirmede öğretmenin dersi planlaması ve dersin işlenişi.
2. Fiziksel Ortam: Öğretim programının uygulanmasında fiziksel ortamın avantajları ve dezavantajları.
3. Öğretmen ve Öğrenci Etkileşimi: Öğretmenin ve öğrencinin sözel ve sözle olmayan iletişim şekilleri ve sınıf içerisindeki rolleri.

Verilerin Analizinde Kullanılacak Kodlar:

Aşağıda belirtilen kodlar, gözlem yapacak araştırmacının gözlem sırasında öncelikle dikkat etmesi gereken noktaları belirginleştirmek için kullanılmaktadır. Bu kodlar gözlem sırasında elde edilecek verilere göre daha sonra değiştirilebilir; ekleme ve çıkarmalar yapılabilir.

Öğretim Programı

- Ders giriş etkinlikleri
- Hedeflerden haberdar etme
- Etkinlikler
- Ödevler
- Projeler
- Grup çalışmaları
- Sınavlar
- Zaman yönetimi

Fiziksel Ortam

- Oturma Düzeni
- Materyaller
- Hava
- Genişlik
- Öğrenci sayısı
- Tahta kullanımı

Öğretmen ve Öğrenci Etkileşimi

- Öğretmenin rolü
- Öğrencinin rolü
- Sınıf iklimi
- Öğrencilerin ruhsal durumu
- Öğrenci-öğretmen iletişimi
- Soru sorma